

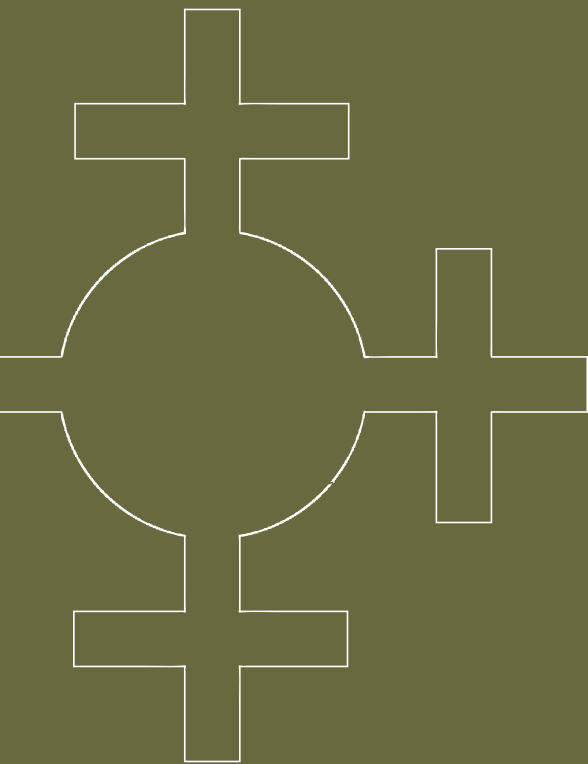

Én Kropp

BIND 1

Nord-Sør-refleksjoner i møte med hiv og aids

Én Kropp

BIND 1

Nord-Sør-refleksjoner i møte med hiv og aids
Én Kropp, bind 1, består av en samling refleksjoner omkring utfordringer som hivrelaterte stigma stiler til kirkene. Bind 2 inneholder ressurser for bønn, liturgi, gudstjeneste og bibelstudium, samt personlige vitnesbyrd fra mennesker som lever med hiv eller aids. Bind 1 finnes på engelsk, portugisisk og norsk, bind 2 på engelsk og norsk.

REDAKTØR	Elizabeth Knox-Seith, Folkekirkens Nødhjelp
PROSJEKT KOORDINATOR	Jan Bjarne Sodal, Norges kristne råd
REDAKSJONSKOMITÉ	Precious Mwewa, Journalist, Zambia, Japhet Ndhlovu, Zambia, Elias Zacarias Massicame, Mosambiks kristne råd, Jan Bjarne Sodal, Norges kristne råd, Birthe Juel Christensen, Folkekirkens Nødhjelp
EKSTERN KONSULENT	Gillian Paterson
OVERSETTELSE	Ivan Chetwynd
FOTOGRAF	Ulrik Jantzen, Das Büro, København
MODELLER	Beauty Chandra og Preben Bakbo Sloth, Hivaktivist
GRAFISK DESIGN	Kit Halding, Survivalkit.dk
TRYKK	Nr.1 Arktrykk as, Mysen
UTGIVER	Kirkesamarbeidet Norden-Foccisa
ISBN 13	978-82-7941-026-3
ISBN 10	82-7941-026-0
©	Norges kristne råd 2006
Original tittel	One Body

Kirkesamarbeidet Norden-FOCCISA er et samarbeid mellom elleve nasjonale kristne råd i det sørlige Afrika og fem nasjonale kristne råd i de nordiske land.

Kirkesamarbeidet Norden-FOCCISA takker NORAD og Danida/
Folkekirkens Nødhjelp for støtte til dette prosjektet

Denne trykksak må ikke selges videre eller utnyttes kommersielt. Materialet kan fritt siteres og trykksaken eller deler av den kopieres med behørig kildeangivelse.

BØKENE DISTRIBUERES GJENNOM DE KRISTNE RÅD I NORDEN OG DET SØRLIGE AFRIKA.

I NORGE KAN EKSEMPLARER BESTILLES HOS:

Norges kristne råd   Tel. +47 23 08 13 00   e-post: nkr@ekumenikk.org

Én Kropp

BIND 1

Nord-Sør-refleksjoner i møte med hiv og aids

Seksualitet

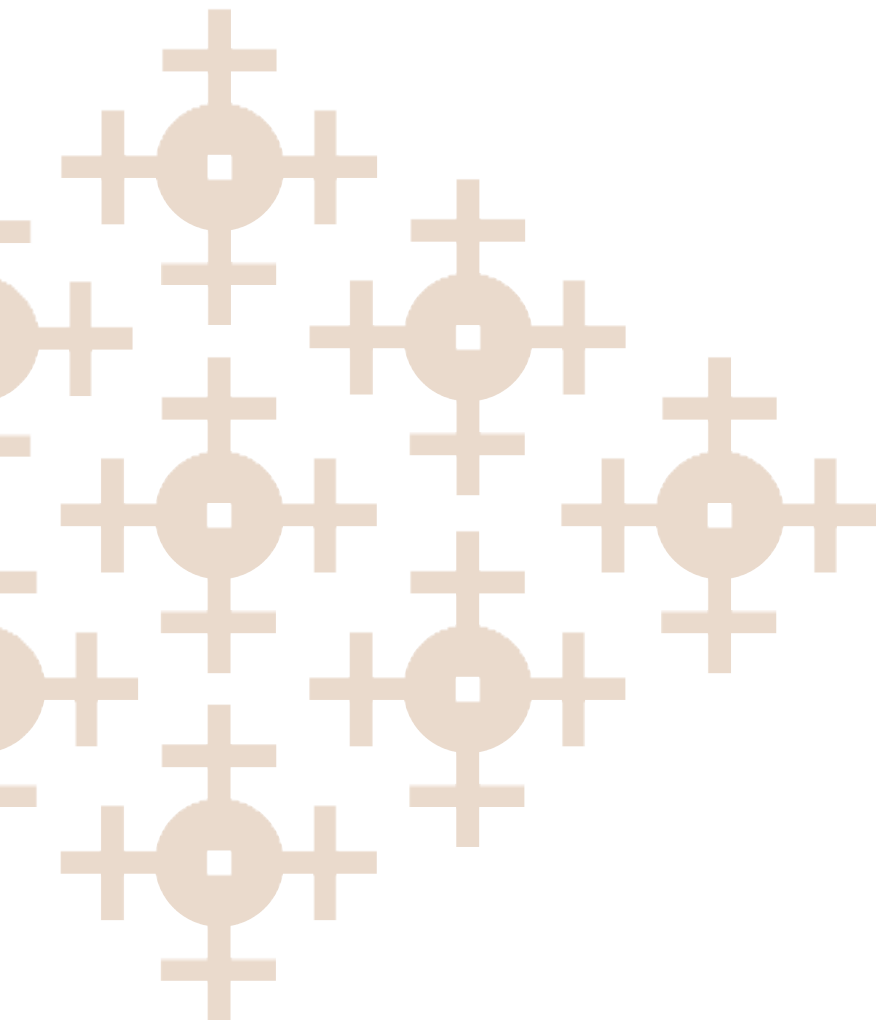

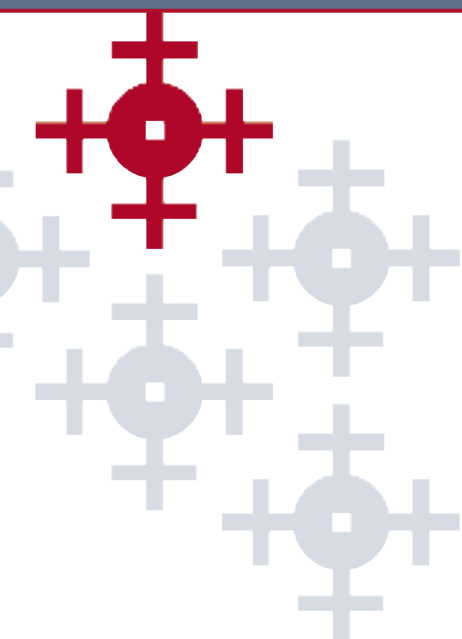
Den inkluderende kirken

Gudsbilder

KIRKESAMARBEIDET NORDEN-FOCCISA

INNLEDNING	
Åpningserklæring	5
Stigma som kirkelig utfordring	6
SEKSUALITET	12
MOSAMBIK Kirkens pedagogiske rolle	14
ZAMBIA Patriarkalske synder	16
NORGE Det sårbare tabu	20
DANMARK Gaven er også en oppgave	23
DANMARK Seksualiteten og døden	24
DEN INKLUDERENDE KIRKEN	30
ZAMBIA Den helbredende kirken	32
DANMARK Kristi kropp	36
MOSAMBIK Stigmatisering	40
NORGE Ingen frykt	42
DANMARK Å bryte isolasjonen	44
GUDSBILDER	48
NORGE Vår dypeste identitet er kjærlighet	50
DANMARK Velskapte og vanskapte gudsbilder	52
NORGE Mening og identitet	54
DANMARK Skyld og tilgivelse	56
DANMARK Skam	58
ZAMBIA Kjærlighetens Gud	60
ETTERORD	
Kalt til å være annerledes	64

Åpningserklæring

"Én kropp" er resultat av en nær og gjensidig dialog mellom mennesker fra fire land: Mosambik, Zambia, Norge og Danmark.

Det var kirkesamarbeidet Norden-FOCCISA som brakte oss sammen. Arbeidet vårt var motivert av et behov for økumeniske tiltak som svar på hiv- og aidsutfordringen i Afrika og andre steder i verden. Den kan ses som en oppfølging av en appell fra Kirkenes Verdensråd om å arbeide på tvers av regionene, ikke minst for å ta opp spørsmål om stigmatisering.

Vi er legfolk og ordinerte, menn og kvinner, og kommer fra et mangfold av kulturelle, regionale og kirkelige bakgrunner. Vi kommer fra kirker, fra økumeniske og andre kirkelige organisasjoner og fra organisasjoner for mennesker som lever med hiv.

Vi deler smerten knyttet til hiv, som har smittet og berørt oss, både som enkeltmennesker og som en kirkefamilie. I en tid med aids deler vi den utfordringen det er å arbeide teologisk for å overvinne stigmatisering, ved å ta opp tema som seksualitet og kjønn, og ved å revurdere vår misjon og endre våre strukturer.

I sentrum for vårt arbeid ligger troen på at vi alle, hver og en, er skapt i Guds bilde. Gud skapte oss for hverandre og for seg. Kroppene våre er Guds tempel.

Vi bekrefter at Gud

- er vår Skaper, som omfavner oss med kjærlighet, omsorg og nåde;
- lider med oss når vi lider;
- er hos oss i liv og død.

Vi bekrefter at kirken har et ansvar for å motarbeide hivrelatert stigma ved å

- skape bekreftende møtesteder der det trengs, særlig for mennesker som lever med eller er berørt av hiv eller aids;
- arbeide for å etablere inkluderende fellesskap som tar i bruk de menneskelige ressursene som finnes, heriblant ressursene og visdommen til mennesker med hiv eller aids;
- prioritere myndiggjøring av mennesker som lever med hiv eller aids;
- huske at mennesker med hiv eller aids er de beste ressursene i kampen mot epidemien.

Vi bekrefter at menneskets seksualitet er ment å skulle feires og nytes. Vi er skapt som seksuelle vesener, men vi er kalt til å forvalte vår seksualitet og til å handle ansvarlig overfor hverandre og overfor oss selv. Vi har også et ansvar, ut ifra respekt for hvert menneskes integritet og menneskeverd, å beskytte hverandre mot viruset og mot den stigmatiseringen som så ofte følger med den.

Ettersom vi kommer fra det sørlige Afrika og de nordiske landene, er vi klare over at stigmatisering knyttet til hiv og aids finner sted i mange vidt forskjellige kulturelle og regionale sammenhenger, og at dens former varierer tilsvarende. En respons som kan være passende i den ene sammenhengen kan være upassende i en annen. Som del av et forsonet mangfold, er vi klar over at vi må arbeide sammen. Vi ønsker derfor velkommen de komplekse utfordringer som har vist seg i vår dialog, og mener at de gjenspeiler den globale situasjonen som vi forsøker å ta tak i. Vi mener at møtet med det som er annerledes i de andres sammenhenger har beriket oss i arbeidet i våre egne land, og er et bidrag til den globale kampen mot stigmatiseringen knyttet til hiv og aids.

Nord-Sør-samarbeid i en tid med aids

Stigma som kirkelig utfordring

AV JAPHET NDHLOVU, ZAMBIAS KRISTNE RÅD, JAN BJARNE SØDAL, NORGES KRISTNE RÅD, BIRTHE JUEL CHRISTENSEN, FOLKEKIRKENS NØDHJÆLP, DANMARK, OG ELIAS MASSICAME, MOSAMBIKS KRISTNE RÅD

Et av de største hindrene for forebygging av hivsmitte og for effektiv behandling er den stigmatiseringen og diskrimineringen som møter mennesker som lever med hiv og aids, deres familier og deres etterlatte. Religionene har heller forsterket enn bekjempet denne stigmatiseringen.

Mange har etterlyst et globalt tilsvar til utfordringene som epidemien stiller. Dette prosjektet ble født ut ifra et ønske om å imøtekomme disse oppfordringene, spesielt for å gå inn i kampen mot stigmatisering, for å fremme inkluderende menigheter og for å styrke solidariteten mellom nord og sør. Målet var å utforske mulighetene og innsiktene som kan oppstå i en felles teologisk dialog i nord og sør om spørsmål omkring hiv – en dialog der et viktig moment skulle være at mennesker som lever med hiv og aids, skulle delta aktivt.

I Nairobi i 2001 organiserte Kirkenes Verdensråd en global konsultasjon om den økumeniske responsen til hiv- og aidsutfordringen i Afrika. "Som kirker", sto det i forordet til handlingsplanen fra møtet, "er det sterkeste bidrag vi kan gi for å motvirke spredningen av hiv, det å fjerne stigma og diskriminering."

Proessen vår med dialog og samarbeid var et direkte svar på det kallet. Håpet var at de nye perspektivene som denne dialogen kunne gi, ville hjelpe til med å identifisere noen av det hivrelaterte stigmaets teologiske og ekklesiologiske røtter. En annen, men nært tilknyttet del av oppgaven var å lage materiale som kunne være til nytte for lokale fellesskap, særlig for de personer som har ansvar for undervisning, forkynnelse, gudstjenester og annet menighetsarbeid.

Norden-FOCCISA-samarbeidet er resultat av et samarbeidsforhold mellom The Fellowship of Christian Councils in Southern Africa og de fem kristne rådene i de fem nordiske landene.

Dette samarbeidet, som består av 16 nasjonale kristne råd, ble til i 1988 ut fra et ønske om å finne nye måter å bidra til kampen mot apartheid i Sør-Afrika på. I 2003, konfrontert med utfordringen fra hiv og aids i sine respektive regioner, ble de 16 generalsekretærene enige om å sette i gang en felles prosess med teologisk refleksjon over erfaringene med hiv- og aidsrelatert stigmatisering og diskriminering. De nasjonale kristne rådene i Zambia, Mosambik og Norge, sammen med Folkekirkenes Nødhjelp i Danmark, ble bedt om å bringe prosessen videre på vegne av hele fellesskapet. En kjernegruppe ble utpekt, den har møttes og korrespondert regelmessig, og har ansvaret for materialet som du nå holder i hånden.

Enhet i Kristus

Dette bindet inneholder en samling reflekterende artikler som tar opp noen av de teologiske spørsmål som dukket opp i løpet av prosessen. Det andre bindet er viet ressurser for bønn, liturgier, gudstjenester og bibelstudium, samt personlige vitnesbyrd fra mennesker som lever med hiv i begge regioner, i sør og i nord.

Vi har gitt disse bindene tittelen "Én Kropp". For i Kristus er vi alle ett. Som enkeltmennesker er vi én kropp av kjøtt og blod. Kristus Helbrederen, Kristus Forsoneren, reiser oss opp og gir oss nytt liv, både som enkeltmennesker og i fellesskap. Hvor sårbare vi enn er, hvor syke, hvor forvirrede og vanskelige våre enkelte liv er, er vi hele i Guds øyne, skapt i Guds bilde og gitt nytt liv i Kristus og gjennom Den Hellige Ånd. Det samme gjelder for det fellesskapet som er kirken.

"At det ikke skal bli splittelse i kroppen" er Paulus' formaning. I Johannesevangeliet går Jesus enda lenger, når han ber til sin Far: "Må de alle være ett, slik du, Far, er i meg og jeg i deg. Slik skal også de være i oss, for at verden skal tro at du har sendt meg."

Gud gjenspeiles i kroppens enhet, som i sin tur er et bilde på vår enhet med Gud. Vårt gudsbilde, vår forståelse av hvem vi er som kirke og vårt syn på menneskets seksualitet er alle tett

knyttet til hverandre. Denne en-het er hva vi feirer når vi samles som et fellesskap.

Det er i våre liturgier, i vår gudstjeneste og i budskapene vi mottar i våre preker, at "Én Kropp" er feiret og reflektert over. Men det er dessverre også her at splittelser skapes og opprettholdes, at stigmatiserende holdninger får næring og at Gud fremstilles som en hevnjerrig dommer. Som kristne som identifiserer oss med Guds arbeid for enhet, burde vi være spesielt følsomme for de krefter som splitter. Der dette tar form av stigmatisering og avvisning, burde vi fokusere ekstra sterkt på den stadig mer intense gjensidige avhengigheten i Kristi kropp.

Urettens spill

The Human Immunodeficiency Virus – hiv – er en av de største utfordringene som verden står over for i dag. Det truer den globale menneskelige familien ved å ødelegge livet til enkeltmennesker, familier, samfunn og nasjoner. For mennesker som lever med hiv eller aids, eller mistenker at de er smittet, er stigmatisering en hovedårsak til motstanden mot å være åpen om sin tilstand eller ta imot rådgivning, la seg hivteste, søke helsetjenester eller få medisiner som for eksempel kan forhindre spredning til et ufødt barn.

Hiv og aids har rammet menneskers liv på komplekse og vidtrekkende måter. Aids er blitt et spill som reflekterer uretten og ulikhetene, stigmatiseringen og fordommene som allerede eksisterer i samfunnet. I områder der hiv er særlig utbredt, er det et kulturelt fenomen som snur verden opp ned, og utfordrer samfunnsinstitusjoner på alle plan. Å reflektere over hiv og aids er derfor også et spørsmål om å erkjenne inngrodd kulturelle, politiske og økonomiske faktorer.

Den internasjonale samtalen omkring hiv og aids er hovedsakelig fremmet av medier og økonomiske krefter nord på jordkloden. Medisinsk behandling er et eksempel. Drakampen om patenter, eiendomsrett til åndsverk og adgang til antiretroviral

behandling har ført til store overskrifter i mediene og har også gitt støtet til nytenkning og endrede strategier i forskning og behandling. Ved å rette oppmerksomhet mot fordelingen av medisiner og ressurser, strukturene i helsevesenene, adgang til forskning og nedprioriteringen av lokale behandlingsmåter har aids reist grunnleggende spørsmål om den globale verdensorden.

Den ugandiske presten Gideon Byamugisha, som selv lever med hiv, sier: "Alle vet nå at når det gjelder hiv eller aids, er det ikke selve tilstanden som gjør mest vondt, men stigmatiseringen og muligheten for avvisning og diskriminering, misforståelsene og den manglende tilliten som hivpositive må hanskes med."

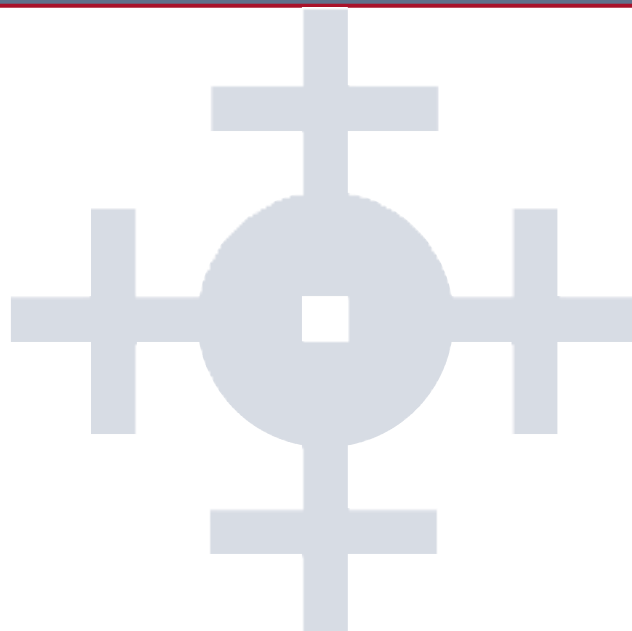
For afrikanerne har rasespørsmålet også vært sentralt. Bildet av Afrika som "aids' vugge" har vært en sterk drivkraft for diskriminering og avvisning, og har bekreftet den rasistiske mytologien. Man frykter at rasistiske holdninger blir styrket av spredningen av statistikk som viser forbindelser mellom afrikansk herkomst og en høy forekomst av aids. Virkningene av aidsrelaterte stigma rekker derved langt ut over den enkelte, familien og lokalsamfunnet, og farger hele den internasjonale dialogen om hiv og aids.

Stigmatiseringen er som et virus festet til et allerede dødelig virus. Kampen mot stigmatiseringen redder liv, reduserer lidelse og øker livskvaliteten dramatisk, selv der hvor effektiv medisiner ikke er tilgjengelig.

Splittet kirke, splittet verden

Særlig i kristne kretser har hiv og aids vært en grunn for sosial ekskludering, diskriminering og stigmatisering. Mange troende mente – og mener fortsatt – at aids er et tegn på moralsk fordervelse og synd. Når foreldre dør av aids eller lever med hiv, har barna deres ofte blitt ekskludert fra kristne skoler og familiene frosset ut av menighetene.

Aids er blitt brukt som et påskudd for å preke om moral og

om den rette måten å leve sitt liv på, og dessuten for å øke selvrettferdigheten hos den såkalte "moralske majoriteten". Samtidig har selvfølgelig misjonssykehus, skoler og lokale hel-sepprogram ofte vært engasjerte, tålmodig og i det stille, i om-sorg for mennesker som lever med hiv eller aids, og i støtte for deres kamp for ordentlig behandling og grunnleggende men-neskeverd. Det er likevel ikke overraskende at mange velger taushet og fornektelse heller enn å risikere det jordskred av stigmatisering og avvising som de har sett andre bli tvunget til å tåle. I lyset av den lidelsen dette forårsaker, og den sosiale katastrofen som utfolder seg rett foran øynene på oss, må vi bare lure på hvor den egentlige "synden" ligger – eller, enda dypere: hva den "egentlige synden" er.

Begrepet stigma

Stigmatisering betyr å stemple noen som uverdig til å bli in-kludert i fellesskapet. Det fører ofte til diskriminering og ut-frysing. Men denne stemplingen behøver ikke å skje åpenlyst. De mer subtile former for stigmatisering kan være like sterke som de åpenbare: for eksempel negative holdninger, baksnak-kelse, unngåelse av fysisk kontakt eller øyekontakt, eller den tilsynelatende tilfeldige utestenging fra en gruppe. Det er ikke til å unngå at mennesker som blir behandlet slik, vil ta slike stigmatiserende budskap inn over seg og oppleve skammen og skylden som følger med selvstigmatisering.

Det er derfor åpenbart at det er mange grunner til at man kan ønske å skjule sin hivpositive status eller la være å teste seg for å unngå å få den bekreftet. Men i noen samfunn kan antallet smittede være så stort at det er vanskelig å skjule. An-dre steder finnes en form for "uoffisiell" kunnskap, der man vet og stilltiende erkjenner problemet, mens man samtidig later som om det ikke eksisterer. Likevel, hvor åpne mennes-ker enn er om sin status, betyr det ikke at stigmatiseringen er forsvunnet.

Grunnene til stigmatisering er mange, de er kulturelt betin-gede og ikke alltid lette å identifisere. I siste instans kan ingen utenforstående vurdere om den er der eller ikke. Bare men-nesker som er smittet eller direkte berørt av viruset, kan for-telle om stigmatiseringen knyttet til hiv fortsatt er til stede i deres omgangskrets og samfunn.

Jesu barmhjertighet

Kirken er kalt til å være annerledes. Hvilken innsikt kan den kristne troen gi oss når vi forsøker å ta for oss stigmatiseringen og utestengningen forbundet med hiv?

Noen tekster fra Det nye testamente er spesielt til hjelp i letin-gen etter en ekte holistisk kristen respons i kampen mot for-tielsen, skammen og stigmatiseringen knyttet til hiv og aids. I

Palestina i det første århundre var for eksempel spedalskhet betraktet som en særlig forferdelig og spesielt stigmatisert sykdom.

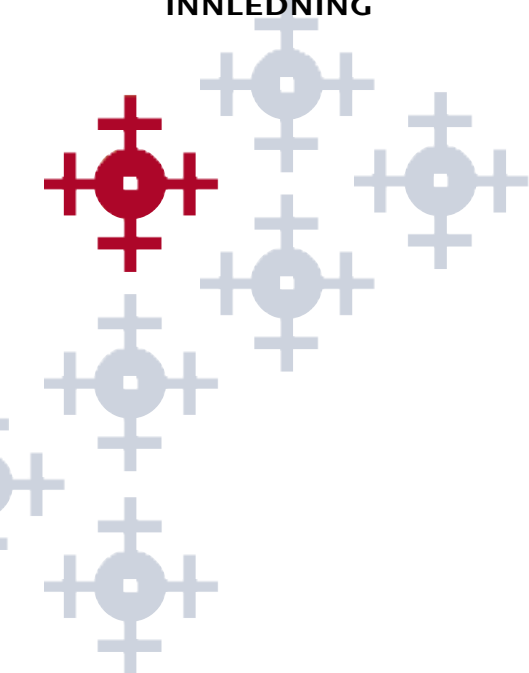
Da Jesus møtte den spedalske på en vei i Galilea, valgte han å rekke ut hånden og røre ved den spedalske i det han helbredet ham. Ved å gjøre dette, brøt Jesus med de sosiale skikkene og så bort ifra tabuene og smittefaren forbundet med spedalskhet. Kort sagt: Jesus valgte å sette både sin helse og sin sosial anseelse i fare. Hvorfor oppførte han seg på en slik sosialt og medisinsk uakseptabel måte?

Helbredelsen av den spedalske var ikke noen enkeltstående hendelse. Tvert imot, barmhjertighet kjennetegnet hele Jesu liv og virke. Gang på gang reagerte han med barmhjertighet i møte med uvitenhet, sult, sykdom – og til og med død. Det var barmhjertighet som grep ham da han så de syke og blinde blant folkemassene og sorgen hos dem som hadde mistet sine kjære. Men Jesu barmhjertighet stanset ikke med følelsene. Isteden kom den til uttrykk i praktisk tjeneste. Av barmhjertighet vekket han de døde, underviste folkemassene og helbredet de syke.

Når han hjalp mennesker i nød, var Jesus ikke redd for fysisk kontakt. Han grep hendene til syke og demonbesatte. Hans fingre rørte ved blinde øyne, døve ører og stumme tunger. Men aller mest overraskende rørte Jesus ved spedalske – sin tids utstøtte. Og derved viste han dybden i sin barmhjertighet.

Jesu barmhjertighet kjente ingen grenser. Den flommet ut forbi hans venner for å omfavne hans fiender. Ifølge Det nye testamente er Jesus ikke bare et fremragende eksempel på menneskelig barmhjertighet. Enda viktigere: Han kroppsliggjør det barmhjertige hjerte til Bibelens Gud. Guddommelig barmhjertighet fører til guddommelige handlinger, og disse ser vi klart av alt hos Jesus Kristus. Det er i dette speilet at vi burde se på våre kirker – som er Kristi Kropp – og på hvordan de reagerer på den virkelighet hiv og aids representerer.

Forsonet mangfold

I prosessen som har skapt disse heftene, har hovedoppgaven vært å forsøke å identifisere noen av de teologiske og ekklesiologiske røttene til den stigmatisering og diskriminering som mennesker med hiv eller aids, og deres familier og etterlatte, opplever i kirkene. Ved å gjøre disse refleksjonene tilgjengelige, håper vi å kunne bidra til utviklingen av ekte og fullt inkluderende menigheter og forsamlinger, gjennomsyret av Guds kjærlighet.

Fra det som allerede er sagt, må det være klart at dette ikke er noen enkel oppgave. I Namibia i 2003 arrangerte UNAIDS en konferanse om stigma for ledende teologer fra fem kontinenter. "Kristen teologi har – uten alltid å ville det – fungert på en slik måte at den har forsterket stigmatiseringen og øket muligheten for diskriminering" sto det i slutterklæringen. Denne situasjonen, sa teologene på konferansen i Namibia, må takles ved at man ser på hva de kristne faktisk tror, hva deres prester forkynner, hva de synger, hvordan de ber, og hva som undervises på deres presteseminarer.

Kontekstene våre i Zambia, Mosambik, Danmark og Norge er veldig forskjellige. Likevel, i løpet av prosessen som vi har vært gjennom sammen, kom vi frem til at teologisk refleksjon omkring hiv- og aidsrelatert stigmatisering reiser noen felles spørsmål omkring tre store temaer:

1. Våre gudsbilder
2. Vårt syn på kirken
3. Hele området rundt seksualitet.

Hvis vi for eksempel tenker på hivsmitte som straff fra en vred og hevngjerrig Gud, hvordan passer dette sammen med den Gud vi møter i Bibelen, eller den Gud vi møter i kirken? Når mennesker med hiv eller aids føler seg stigmatisert og ekskludert fra sine egne menigheter, hva sier det om vår forståelse av den kirke vi tror på? Når det fremheves at forbindelsen mel-

lom hiv og seksualitet er en av grunnene til at mange mennesker som er smittet eller berørt av hiv, blir stigmatisert, gjenspeiler dette et kristent syn på seksualitet eller ikke?

Proessen har ikke vært enkel. Mangfoldet i kontekstene har – kanskje ikke overraskende – ført til et mangfold av bidrag, som i noen tilfeller direkte motsier hverandre. Men dette er realiteten i kirkens situasjon i dag. Vi håper at dette varierte materialet vil stimulere til en ekte dialog. En interessant øvelse kunne være å la en gruppe sammen lese et par av artiklene og noen av sitatene fra forskjellige kontinenter om ett av de tre temaene, og følge dette opp med å utveksle tanker og refleksjoner med utgangspunkt i den enkelte deltakers livssituasjon.

Vi har ikke kunnet ta opp våre tre hovedtemaer i den dybde og teologiske kompleksitet som de fortjener. Vi beklager ikke dette. Det er opp til deg, leseren, å føre dette arbeidet videre. Vårt håp er at disse to bindene kan:

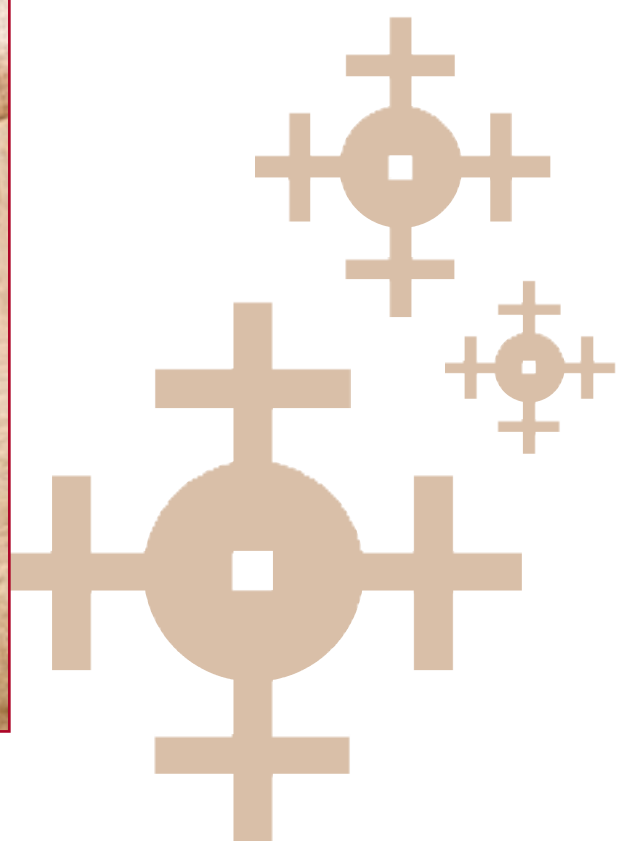
- sette i gang nye refleksjoner og arbeider på området hiv og aids;
- gi nyttige redskaper for studiesirkler, liturgier, bibelstudier og andre aktiviteter;
- sette i gang lignende vurderinger og prosesser omkring andre emner som fører til stigmatisering; og
- oppfordre til andre flernasjonale og regionale prosjekter som reflekterer over temaene, og kan produsere mer materiale.

Vi håper at "Én Kropp" gjenspeiler et forsonet mangfold som fullt ut tar i betraktning vår menneskelighet og vårt økumeniske fellesskap. Vi kommer fra sør og nord, fra øst og vest, og fra flere kirkesamfunn. Vi er legfolk og ordinerte, menn og kvinner, hivpositive og hivnegative. Sammen er vi kalt til å leve forsonet, som et tegn på Guds kjærlighet i denne verden. Vi er i sannhet Én Kropp.

For kirkene er det sterkeste bidrag vi kan gi for å motvirke hivsmitte, det å utrydde stigmatisering og diskriminering. Kirkene engasjerte seg tidlig med hiv og aids, og mange har utmerkede programmer for omsorg, opplysning og rådgivning. Men kirkenes utfordring ligger på et dypere plan enn dette. Mens pandemien har spredt seg, har den avdekket svakheter og feil som når inn til kjernen av vår teologi, vår etikk, vår liturgi og vår utøvelse av pastoral omsorg. I dag er kirkene tvunget til å innse at vi – om enn utilsiktet – har bidratt både aktivt og passivt til å spre viruset. Våre problemer med å ta opp spørsmål om sex og seksualitet har ofte gjort det vondt for oss å engasjere oss ærlig og realistisk i seksualopplysning og i forebygging av hiv. Våre tendenser til å ekskludere, vår tolkning av skriften og vårt syndsbegrep har alle medvirket til å fremme stigmatisering og avvisning av mennesker med hiv eller aids, og har økt deres lidelse. Dette har underminert effektiviteten av omsorgsarbeid og opplysende og forebyggende tiltak, og har påført ekstra smerte til mennesker som allerede er berørt av hiv. Ut fra erkjennelsen av den rådende tidsnød og overbevisningen om at kirkene har en egen rolle å spille i kampen mot pandemien, trengs det en gjennomgang av vår misjon og en forandring av våre strukturer og arbeidsmetoder.

KIRKENES VERDENSRÅDS HANDLINGSPLAN, NAIROBI 2001

Seksualitet, hiv, aids og stigma

Seksualitet

TEMADOKUMENT, NORDEN-FOCCISAS KJERNEGRUPPE, LUSAKA 2004

Våre kirker har noen ganger utilsiktet forårsaket stigmatisering og diskriminering ved sin taushet om seksualitet eller ved sine negative teologiske tilnærminger. Seksuell synd er blitt stigmatisert framfor alle andre synder. Men bibelsk tro forstår synd relasjonelt, som et brudd på vårt grunnleggende forhold til Gud, til hverandre og til det øvrige skaperverket, på alle dagliglivets områder. Jesus demonstrerte at ingen synd, ikke en gang ekteskapsbrudd, skulle føre til umiddelbar dom, men til tilgivelse. Kirken har spilt en fordømmende rolle når det gjelder seksuell synd, og det er grunnen til at mennesker ikke har åpnet seg for å snakke om det. Ulike kulturelle sammenhenger har også bidratt med forskjellige tabuer om seksualitet. Det har vært vanskelig å drøfte disse spørsmålene åpent, også i kirken, og kirken har ikke gjort noe for å endre dette. Kirken har tvert imot fornektet virkeligheten når det gjelder seksualitet, og latt som om sex er noe som ikke foregår. Men vi vet at seksualitet utfolder seg hver dag, også blant kirkens medlemmer.

Stigmatiseringen av mennesker som lever med hiv eller aids, har vokst fram av den feilaktige sammenkoblingen i kristen tenkning mellom seksualitet og synd. Dette har gjort at mange mennesker føler seg forlatt, og derfor holder seg borte fra kirkene. Fordømmelsen og mangelen på åpenhet har vært et hinder for forebyggingen av hiv og omsorgen for de berørte.

Seksualitet som Guds gave

Vi er skapt i Guds bilde, og seksualitet er del av den skapte menneskenaturen. Gud skapte oss som seksuelle vesener i alt vårt mangfold, og denne seksualiteten skulle feires, nytes og håndteres på en ansvarlig måte. Kirken trenger derfor å tale positivt om seksualitet og hente fram gode historier om den. Mennesker som lever med hiv eller aids, er også seksuelle mennesker som trenger å bli omfavnet.

Når spørsmål om seksualitet tas opp, er kirkens utfordring å svare med omsorg og barmhjertighet overfor dem som er smittet eller berørt av hiv. Fryktens og fordommenes grenser bør krysses med den samme holdningen som Jesus hadde, han som rakte ut hånden og rørte ved dem som trengte det. Med en enkel, men dyp berøring bryter Jesus ned barrierene, utfordrer skikker og lover som fremmedgjør, og legemliggjør sin bevissthet om det inkluderende ved Guds rike. Dette betyr

at vi må handle, kanskje ved å begynne en støttegruppe i menigheten, eller å støtte dem som allerede har gjort det.

Seksualetikk

Gud skapte oss for hverandre og for seg selv. Kroppene våre er Guds tempel, og å misbruke dem er derfor en overtredelse mot både Gud og Guds skaperverk. Gud skapte oss til å nyte seksuelle forhold, og når vi setter pris på denne gaven, hører det også noen verdier med, som for eksempel respekt, ansvarlighet, omsorg, tilgivelse, kjærlighet og likestilling.

Når seksualitet drøftes, er det noen tema som kirken bør løfte fram, som for eksempel maktmisbruk, utnyttelse, overgrep, undertrykkelse, mangel på respekt og seksualisert vold. Når vi hedrer hverandre som seksuelle vesener, hedrer vi selve livet. Kirken må erkjenne at mange mennesker tvinges til eller velger å avstå fra seksuelle forhold, noen ganger som følge av stigma knyttet til seksualitet. Kirken burde derfor være i forkant og spille en aktiv rolle når det gjelder disse spørsmålene.

Enkeltmennesker burde ta ansvar for sin seksualitet, inkludert ansvaret for å beskytte seg. Kirken må erkjenne at seksualitet er en del av dagliglivet, og at mennesker må beskytte seg. Det må settes spørsmålsteget ved forenklede prevensjonsmetoder. Kirken bør også oppfordre til samtale og åpenhet mellom par som har en seksuell relasjon.

Utfordringer til kirken

Kirken burde

- gi seksualundervisning;
- tale åpent om seksualitet fra prekestolen;
- gi mennesker, særlig ungdom, seksualveiledning;
- fremme livsferdigheter som kan øke den enkeltes selvhevdelse;
- lytte til menneskers egne erfaringer;
- ta hiv og aids med som tema i teologiutdannelsen;
- oppfordre til støttegrupper for hivsmittede;
- danne solidariske støttegrupper for både hivpositive og -negative;
- ta hiv og aids med i sine liturgier;
- ta opp kjønsspørsmål.

Vi tror at disse forslagene vil bidra til mindre stigmatisering knyttet til seksualitet og hiv.

MOSAMBIK

Kirkens pedagogiske rolle

AV ELIAS ZACARIAS MASSICAME

Hiv og aids er fortsatt et vanskelig emne å tale om i kirken fordi det handler om seksualitet. Ofte er problemene som kirken i Mosambik her støter på, forbundet med kirkens organisering, så vel som med afrikanske kulturelle faktorer som spiller inn i møtet med hiv og aids.

Det er vanskelig å snakke om hiv og aids fordi noen grupper ser det som "ondskap og straff for syndere". Det er mange grunner for dette. En av dem er at mange afrikanere i sosialiseringprosessen og i religiøs sammenheng ser på sex som noe som ligger utenfor Guds område. Taushet er derfor blitt en naturlig løsning på det som har med sex å gjøre.

Men en sann måte å søke løsninger på hiv- og aidsproblematikken på er å gi seksualiteten dens rette plass og betrakte den som noe knyttet til menneskenaturen og samfunnet. Man må ta temaet opp med omhu, som noe fint og sårbart knyttet til formering og til det hellige ved å føre menneskeslekten videre.

Mennesket er skapt i Guds bilde og likhet, og kroppen er Guds tempel. Det er derfor en forpliktelse å vise denne delen av virkeligheten respekt.

I denne tiden med teknologi og stor strøm av informasjon er det et presserende behov for å avmystifisere hiv og aids, for å kunne gi korrekt seksualopplysning til ungdom og dempe den lysten på fri sex som mediene sprer. Unge menneskers lyst på frihet og frigjøring for enhver pris har ofte ført til anarki og til brudd i familiebandene. Når fri adgang til informasjon ikke blir fulgt opp av fullgod undervisning og opplæring, bidrar den

ikke til å hjelpe unge mennesker med å utvikle ønskelige livsnormer, verdier og måter å takle virkeligheten på.

Å bryte tausheten

Alt dette utfordrer kirken. Men det er viktig å merke seg at en kirke uten kriser er en kirke uten historie. Problemer vil alltid eksistere, og de må betraktes som muligheter til å finne nye tilnærmingmåter i letingen etter løsninger. Det som kirken trenger å gjøre i dag, er å tolke, i et passende språk, det som ligger bak hiv og aids, og å gjøre det uten å forvrengte de vitenskapelige fakta.

Utfordringen er, i lys av evangeliet, å finne aktuelle eksempler som kan brukes i samsvar med vår kulturelle virkelighet for å overvinne barrieren og bryte tausheten i forbindelse med seksualitet. Evangeliet må betraktes som en drivkraft for å øke bevisstheten og å undervise mennesker om hiv- og aidspandemien.

Med dagens såkalte "frihetsidealer" har foreldre mistet makten til å utøve autoritet over sine barn. Deres autoritetslinje er blitt fordreid, mens foreldrene har blitt frarøvet sin foreldrerolle. Situasjonen sementeres av mediene, som forer den oppvoksende generasjonen med bilder som stimulerer deres appetitt på en uansvarlig seksuell praksis og tidlig seksuell debut. Svakheterne i undervisningssektoren forhindrer unge mennesker i å utvikle en sunn sjel i en sunn kropp. Resultatet er at unge mennesker vokser opp med et skjørt moralsk fundament, og ikke er fostret til å bli voksne.

ne mennesker med respekt for seksualitetens hellighet. Pastor Dinis Matsolo, generalsekretær i Mosambiks kristne råd (CCM), sier at kirken kalles til å gi seksualundervisning. Han sier:

"Legg merke til at ansvaret for seksualundervisningen i mange kulturer lå hos onkler og tanter på farssiden, og at det derfor var tabu for foreldre å snakke om sex med sine barn. Men strukturelle forandringer i samfunnet, blant annet urbaniseringen, har skapt en ny virkelighet, og i vår tid med hiv og aids er denne type seksualundervisning ikke lenger praktisk mulig."

Seksualundervisning må derfor anses som et avgjørende redskap i forebygging av spredningen av hiv i Afrika, der mer enn 85% av smittetilfellene skyldes seksuell kontakt. Det må utvikles tiltak og aktiviteter rettet mot seksuelt aktive grupper som ungdom.

Denne type undervisning må inkludere informasjon om sex og om menns og kvinners forplantningshelse, slik at man kan få vite at for tidlig sex har negative konsekvenser ut over uønsket graviditet. Vi må alle handle på en ansvarlig måte for å forhindre og begrense spredningen av seksuelt overførbare sykdommer, heriblant hiv.

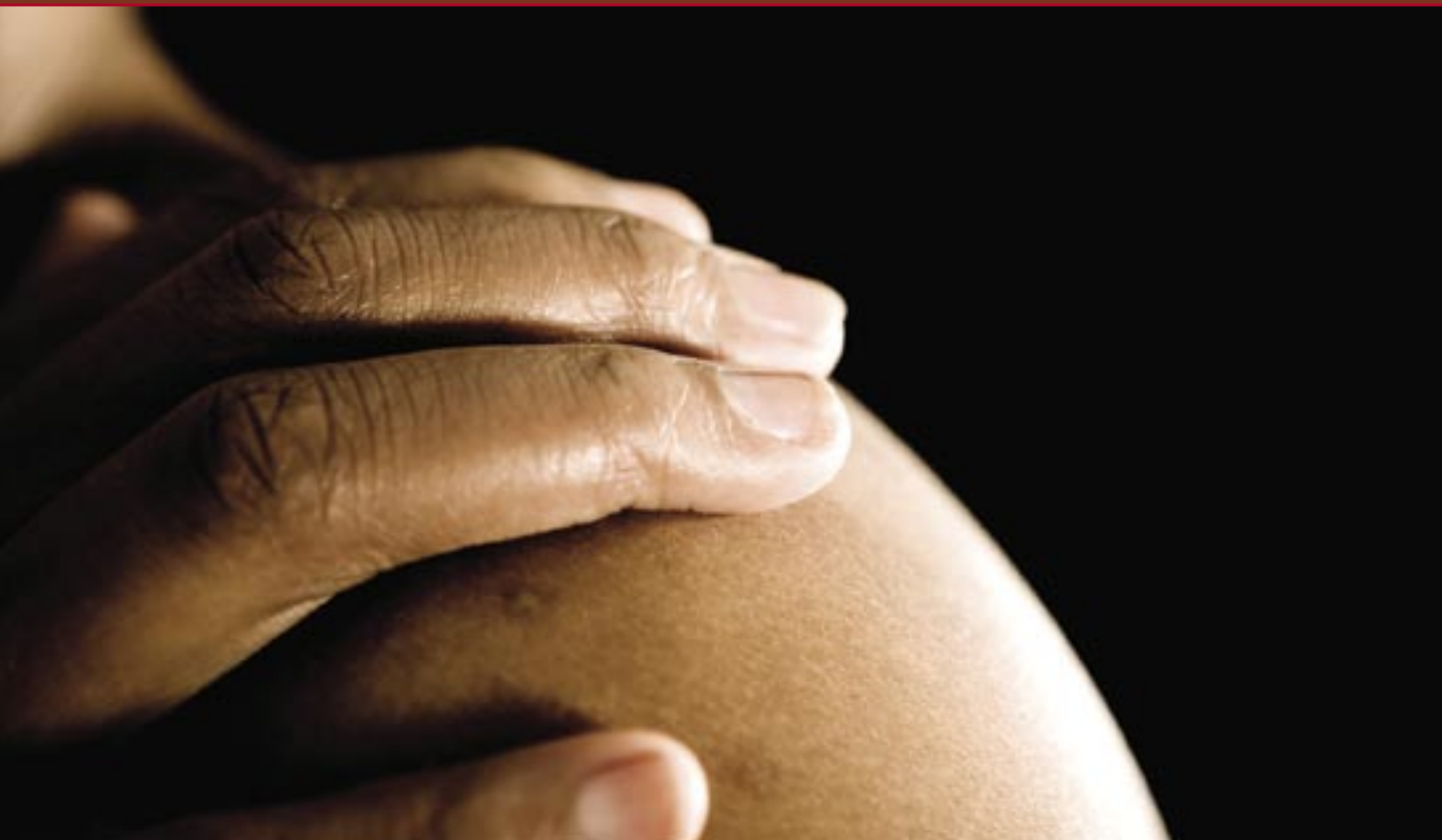
Den bibelske holdning

Bibelen har en positiv holdning til seksualitet som en del av Guds skaperverk. Den omtaler sex på en åpen og ærlig måte, mens den forteller at sex bare må nytes innen for ekteskapet (1. Mosebok 4,1; Ordspråkene 5,15-20).

Dinis Matsolo har sagt: "Hiv og aids utfordrer menneskeheten til å endre sin holdning til seksualitet. Menn og kvinner kalles først av alt til å velge avholdenhet før ekteskap og trofasthet innenfor ekteskapet. Bibelen lærer at dette er den rette måten å leve og håndtere seksualiteten på. Men denne læren blir feiltolket. Vi ser mye misbruk av sex i samfunnet, og dette er virkeligheten som vi står overfor. Som vi vet, er det ikke lett å endre holdninger, det er en prosess. Dette betyr at i forebyggende arbeid må vi ikke bare konsentrere oss om å forandre atferd. Vi må også ta atferdstrening på alvor. Som man sier på engelsk: 'Du kan ikke lære en gammel hund nye kunster'."

Den malawiske teologen Dr. Augustine Musopole hevder at hvis kirken vil fremme endringer i atferd når det gjelder sex og seksualitet, må den gjøre noe med sin ambivalens: "Vi trenger en klar teologi om våre sosiale normer angående seksualutvikling og seksualatferd. Denne teologien må omfatte kroppen, seksualiteten, seksuell nytelse og rituell seksualpraksis innenfor rammen av menneskets gjensidige avhengighet i kosmos."

Ettersom hiv i det sørlige Afrika overføres mest gjennom samleie, må både kirke og samfunn med det samme begynne å se på menneskers holdninger og atferd angående seksualitet for å bryte tausheten. Man trenger blant annet teologiske refleksjoner, debatt og bevisstgjøringskampanjer. Den såkalte "klare teologi om hiv og aids" kan bli en mulighet, hvis kirker og kristne organisasjoner fremmer og forfekter en seksualundervisning som integrerer spørsmål om hiv og aids.

Teologiske og praktiske refleksjoner
om seksualitet, kjønn, hiv og aids

ZAMBIA

Patriarkalske synder

AV JAPHET NDHLOVU

I likhet med Bibelens verden er kirker og samfunn i Afrika fortsatt meget patriarkalske.

Som flere andre samfunn i det sørlige Afrika marginaliserer det zambiske samfunnet kvinner når det gjelder eiendomsrett og bestemmelsesprosesser. Mange gifte eller samboende kvinner er redde for å insistere på sikker sex. Dette kunne føre til at mannen ikke lenger vil forsørge dem med mat og bopel. I tillegg har mannlig vold økt så mye i epoken med hiv og aids at mange jenter og kvinner, unge og eldre, blir voldtatt både hjemme og i det offentlige rom. I en slik situasjon blir "trofasthetsformelen" ugjennomførbar for mange gifte og ugifte kvinner. "Avholdenhetsidealet" ødelegges av de underliggende og skjeve maktfordelingsmønstrene.

Studier i hiv og aids har vist at en viktig faktor i spredningen av hiv er kvinners maktesløshet, særlig deres manglende mulighet til å råde over sitt eget liv fordi de ikke har eiendomsrett og ikke kan delta i beslutningsprosessene. Ofte enn det motsatte fungerer kirkene i Zambia faktisk som garantist for patriarkalsk makt og andre undertrykkende forhold. Så lenge menn og kvinner ikke er likestilte, vil begrensning av hiv og aids være en vanskelig utfordring. Det er et kall til kirken og

dens lederskap å vende seg bort fra sin bekreftelse av patriarkalske forhold til å forsøke å målbære en teologi som bekrefter både menn og kvinner som skapt i Guds bilde og som likeverdige for Gud (1. Mos 1,27). Jesus skapte selv presedens da han nektet å ta hensyn til patriarkalsk makt og skapte en kirke som erkjenner likeverd for menn og kvinner.

Inkluderende forståelse

Det kan ikke betones sterkt nok at hiv og aids er et spørsmål om utvikling.

Seksualatferd i Zambia, også innenfor ekteskapet, er sterkt påvirket av sosiale, kulturelle og religiøse normer. Kvinner er for eksempel opplært til aldri å nekte sin mann sex, selv når det er kjent at han også har sex utenfor ekteskapet eller mistenkes for å ha hiv eller andre kjønnssykdommer. Flerkoneri har også bidratt til kvinners risiko for å smittes av hiv. At menn har sex utenfor ekteskapet, er tolerert av samfunnet, og ser ikke ut til å påvirke ekteskapet; men at en kvinne har sex utenfor ekteskapet, er en utilgivelig forbrytelse. Denne holdningen er også akseptert som normal i de fleste kirkene.

Det som kalles "tørr sex" praktiseres i hele Zambia, både innenfor og utenfor ekteskapet. Som en overlevelsesmekanis-

Det er behov for et pålitelig lederskap som kan hjelpe til med å etablere ikke-dømmende holdninger. Kirkene må være åpne steder der mennesker hvis liv er blitt berørt av aids, kan sette ord på smerten sin og rekke ut hånden for å oppleve barmhjertighet og trøst. En menighet er ikke fullstendig representativ for Kristi kropp så lenge mennesker med hiv eller aids ekskluderes, utestenges eller nektes adgang. En helende kirke bør bryte ned barrierer.

JAPHET NDHLOVU

me eller -strategi under vanskelige sosioøkonomiske forhold blir noen gifte kvinner tvunget til å bytte sex med andre menn mot penger eller gaver. Enker renses for de "onde maktene" som man antar er årsaken til ektefellens død, ved å ha sex med en av den avdødes slektninger. Troen på at sex med en jomfru kan helbrede hivpositive menn, har også økt unge jenters sårbarhet og forekomsten av incest. Disse skikkene øker risikoen for hivsmitte for både kvinner og menn, men stiller kvinner i en mye vanskeligere situasjon, og gjør dem mer utsatte for hiv fordi de ikke råder over sin egen kropp.

Det er en alvorlig vekselvirkning mellom kristen tro, ekteskap, kjønn, hiv og aids. Kjønsroller og ekteskapelige forhold innvirker merkbart på hiv- og aidsepidemiens utvikling og virkning. Definisjonen av kjønnsrollene påvirker menns og kvinners utsatthet for hivsmitte, og overfører følgene på kvinner og ekteskap. Hvis kirken skal delta og bidra til å forhindre den videre spredning av hiv, må den derfor ta på alvor spørsmålet om en rettferdig kjønnspolitikk i kirken.

Budskapet fra kvinnelige zambiske teologer til kirkene er at kjønnsrettferdighet ikke har fått nok oppmerksomhet i kirken. De etterlyser en kjønnsnøytral bibeltolkning som forteller om Guds kjærlighet og forventninger til alle mennesker. For eksempel er det feil og revet ut av sammenheng når forkynnere i de fleste kirkene fastholder at kvinner må underordne seg menn. En slik tolkning øker ikke bare mennenes makt over sine hustruer på alle områder i livet, også det seksuelle, men den nedverdiger også alle landets kvinner, forviser dem til underordnede stillinger og levner dem uten makt til å ta styringen over sin egen seksualitet.

Skal vi ha noe håp om å lykkes med å beskytte familier og bygge solide og sunne samfunn, må troende mennesker se ut over seg selv. Troen på Kristus kan gi – og gir – mennesker den indre styrke til å ta på seg sosialt og politisk ansvar, finne viljen til å kanalisere nødvendige midler inn i programmer for kjønnsrettferdighet, etablere gode rollemodeller for ekteskap og overvinne seksualbegjærets makt, som kan føre til hiv og aids.

I Romerbrevet fastslår Paulus problemet og løsningen i samme åndedrag:

"Jeg finner altså at denne loven gjelder: Jeg vil gjøre det gode, men kan ikke annet enn å gjøre det onde. Mitt indre menneske

sier med glede ja til Guds lov, men jeg merker en annen lov i lemmene. Den kjemper mot loven i mitt sinn og tar meg til fange under syndens lov, som er i lemmene. Jeg ulykkelige menneske! Hvem skal fri meg fra denne dødens kropp?" (Romerbrevet 7, 21-24)

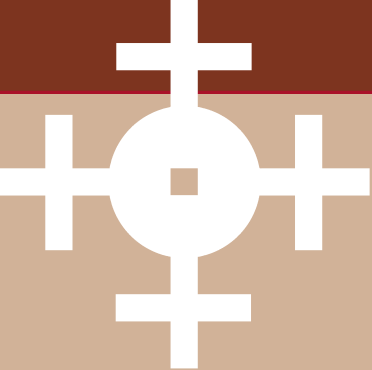
I Efeserbrevet 5,22-33 er Paulus nøye med å balansere sin lære ved også å gi mennene beskjed om å elske sine hustruer som de elsker seg selv. Dette skriftsted må derfor forstås slik at "å elske" og "å underordne seg" er to sider av samme sak. Den ene gjelder ikke uten den andre. Dette stiller mannen og hustruen likt.

Mennenes engasjement

Menn kan spille en nøkkelrolle i å forhindre spredningen av hiv og aids fordi de pleier å ta initiativet i seksuelle forhold, og bestemmer om preventive midler – inkludert kondomer – skal brukes eller ikke. Menn spiller en stor rolle når det gjelder å spre viruset, og bør derfor mobiliseres som et avgjørende ledd i kampen for å begrense epidemien.

Bare når man utarbeider programmer som er direkte rettet mot mennenes seksualatferd, vil tempoet i spredningen av pandemien i Zambia reduseres vesentlig. Den viktigste måten hiv overføres på, er gjennom samleie. Det er derfor nødvendig å påvirke menn i en positiv retning, siden de har makt som beslutningstakere i familien, særlig i det patriarkalske zambiske samfunnet. Det er menn som bestemmer med hvem, hvor og hvordan samleie skal finne sted. Menn har vanligvis flere seksualpartnere enn kvinner, og er ofte inkonsekvante i bruken av kondomer. Hvorfor oppfører menn seg slik? Mest fordi samfunnet forteller dem at det er slik de skal oppføre seg. Gutter vokser opp med en forventning om å ha mye sex. Mange menn og kvinner tror at det er "naturlig" at en mann har flere partnere eller at en manns seksualdrift er så sterk at den ikke kan styres. Så gutter vokser opp i troen på at de har "rett" til å ha sex når de måtte ønske det, og noen jenter oppdras til å tro at det er deres plikt å tilfredsstille mennene. Kvinner som ønsker å beskytte seg, føler ofte at de ikke kan ta opp spørsmålet med sin partner.

Slike holdninger ble forsterket av det tradisjonelle afrikanske flerkoneri, der en mann kunne ha mer enn én kone. Da alle partene respekterte det tradisjonelle flerkoneriet og var trofaste,

Gud og seksualitet

AV JAPHET NDHLOVU

Guds nærvær og makt, som Jesus forkynte som Guds rike, omfatter personlig, sosial og kosmisk forvandling. At Gud ikke ble beskrevet eller definert etter kjønn er en stor landevinning for den hebraiske religionen.

Likevel, i denne tradisjonen ble opphavet til og utviklingen av menneskelig seksualitet på en spesiell måte knyttet til Guds skapende nærvær og makt. I følge den ene skapelsesberetningen, 1 Mos 1, da Gud skapte mennesket, skapte han det "til mann og kvinne. I Guds bilde skapte han det." Denne kjønnsmessige dualiteten ble gitt som en gave til mennesker skapt i Guds bilde, for kjærlighet og kameratskap, så de kan være livgivere og medskapere.

Denne type kjærlighet, seksuell kjærlighet, feires som en gave i Salomos Høysang. I de andre bibelske skriftene anerkjennes den som et speil for Guds kjærlighet til Israel og et tegn på Kristi kjærlighet til kirken, hans disiplers fellesskap.

Seksualitet som guddommelig gave fører med seg et guddommelig kall og en guddommelig oppgave. De bredere menneskelige mål, å elske og gi liv, blir mer konkrete i seksualiteten. Disse målene må etterstrebases over tid gjennom utviklingen og integreringen av et menneskes seksuelle evner i et mer fullstendig personlig, relasjonsmessig og sosialt liv.

Seksualiteten er ren og dyp. Dette betyr at den må erkjennes som en del av Guds kjærlige vilje. Sex er Guds ide i utgangspunktet. Den kan ikke være 'skitten'. Seksualiteten er en del av det skaperverket som Skaperen erklærte som "overmåte godt".

Sex er en hellig hemmelighet mellom to mennesker som er skapt til å passe sammen fysiologisk og følelsesmessig. Den skaper bånd som er psykologisk permanente, og krever en tilsvarende fysisk lojalitet. Seksualaktivitet er bare en del av helheten. Den er glasuren på en mer solid kake, som består av et livsvarig forhold. Den enkelte seksualakt er et oaseøyeblikk på en lang reise, en reise der man må forvente lange ørkenstrekninger.

ga dette mennene autoritet over sine koner, men begrenset muligheten for spredning av sykdom. I dag blir tradisjonen som tillater flerkoneri, ofte tolket som mennenes rett til å ha sex med så mange kvinner som de ønsker. De gjør dette uten å skjele til pliktene til trofasthet og ansvar for familien. Alle kvinner betraktes som seksualobjekter for menn. Videre er mennene ofte ikke redde for at ekteskapet vil bryte sammen, delvis fordi konene deres ofte er økonomisk avhengige av dem. Hvis ekteskapet skulle bryte sammen, og lobola, brudeprisen, er betalt, vil barna tilhøre mannens familie, ikke konas.

Menn har mye makt på det seksuelle området. De klandres sjelden for å ha flere seksualpartnere. Det forventes vanligvis at de skal ta initiativet, og at deres seksuelle krav skal bli tilfredsstilt. Mennenes misbruk av makt er en hovedårsak til hiv og aidsepidemien. Det er derfor viktig at menn blir oppfordret til å identifisere, prioritere og slå til lyd for sine egne interesser i forebygging av hiv og aids, og i omsorg og støtte for de berørte. På grunn av zambiske menns stilling i samfunnet vil det være avgjørende å styrke mennenes evne til å være lydhøre når det gjelder forebygging av hiv og aids.

Feil og mangler

De nåværende tiltak mot hiv og aids anbefaler ofte monogami, trofasthet og bruk av kondomer. Ofte tar de utgangspunkt i moral og religion – for eksempel "ABC-strategien", som står for "Abstinence, Be faithful and use Condoms".

Fordi disse tiltakene ikke tar opp de underliggende forestillingene om maskulinitet og høyrisikoatferd eller til og med voldelig seksualpraksis, har de vært utilstrekkelige og til og med skadelige. På grunn av kvinners maktesløshet og manglende likestilling mellom kjønnene har kvinner ikke kunnet fremme disse tiltakene overfor sine mannlige partnere.

De har ofte lagt stein til byrden for kvinnene, fordi sikker sex er blitt kvinners ansvar alene. Disse forebyggende tiltakene har gjort kvinner til syndebukker og ytterligere marginalisert hivsmittede kvinner. En effektiv strategi vil måtte ta kjønns-spørsmål på alvor.

Å styrke kvinners livssituasjon er nødvendig for en helhetlig strategi. Å ekskludere kvinner fra strategiske samtaler fører til en ufullstendig oversikt over utfordringen som pandemien

Hiv og aids er ikke bare en helsesak, men handler også om utvikling, kjønn, samfunn og økonomi. Dette må sees i sammenheng. Man må derfor tilnærme seg hiv- og aids-krisen med en kjønnsanalyse og lete etter en kjønns sensitiv løsning på krisen. Dette forutsetter omfattende og kontekstualiserte programmer så vel som et nytt språk, som unngår stigmatisering og marginalisering.

JAPHET NDHLOVU

stiller. Det er i denne sammenheng at noe må gjøres ved manglene i dagens forebyggende tiltak.

Det er kommet forslag om å kontekstualisere ABC-strategien og utvide den til en ABCDE-strategi. I stedet for å rette seg mot og anklage individer – særlig kvinner – for hiv- og aids-krisen, noe som den hyppig anvendte ABC-strategien faktisk gjør, bør man gi ansvaret for forandring tilbake til lokalsamfunnet. Man må arbeide og føre dialog i en lokal sammenheng og ta hensyn til de maktforhold som finnes. Menn må stilles til ansvar for sin seksualatferd, og lokale myndigheter, kirker, undervisningsinstitusjoner og sosiale institusjoner må konfronteres når de opprettholder og forsvaret diskriminerende og skadelige normer og praksiser.

ABCDE:

- A. Advocacy for (gender) equality – kjempe for likhet mellom kjønnene
  - B. Attention to the Body and sexuality – være oppmerksom på kroppen og seksualiteten
  - C. Work with the Community and in Context – arbeide med lokalsamfunnet, i kontekst
  - D. Dialogue for Development – delta i dialog for utvikling
  - E. Empowerment for sharing power – utruste for maktdeling.
- En omfattende og inkluderende tilnærming trengs, basert på likhet mellom kjønnene og med oppmuntring til kvinner og menn i lokalsamfunnene om å fremme sosiale forandringer.

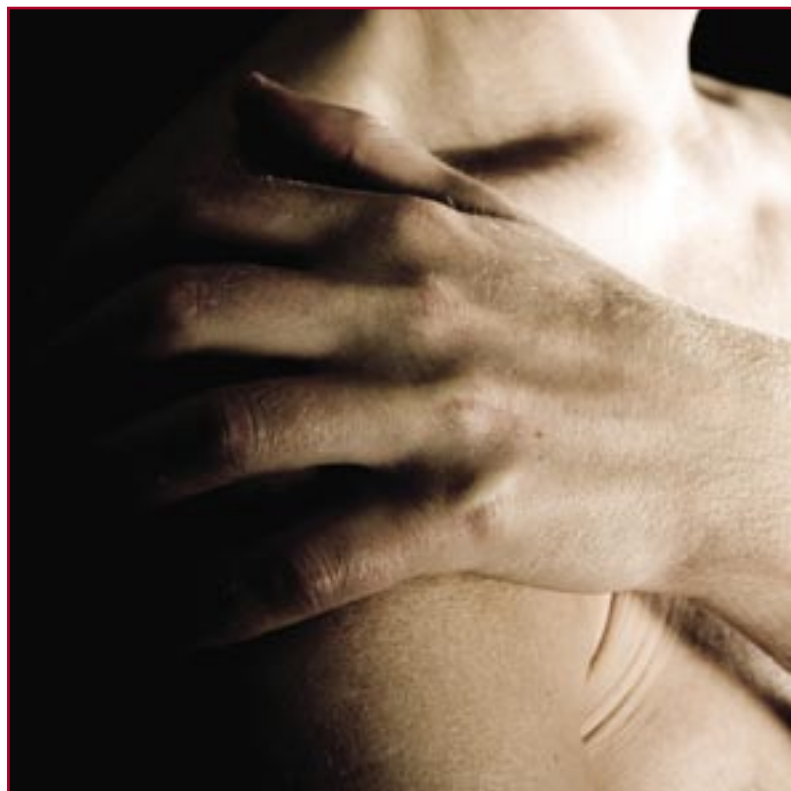
Kallet til lederskap

Samspillet mellom ekteskap, kjønn, hiv og aids kaller på kirkenes ledelse til å utfordre sosiale normer og verdier som gir kvinner og jenter en underordnet status og ser gjennom fingrene med vold og misbruk. Ledelsen utfordres også til å fremme likestilte maktforhold mellom kvinner og menn. På denne måten vil menn få like mye ut av prosessen som kvinner. Det er en forferdelig byrde for menn når kjønnsroller setter likhetstegn mellom maskulinitet og seksuelle prestasjoner, mange seksualpartnere, fysisk aggressivitet og dominans over kvinner og en vilje til å delta i høyrisikoatferd. Hvis menn kan oppfordres til å oppføre seg på måter som er i samsvar med Skriften og som reduserer deres egen risiko for hivspredning, vil de selv bli sterkere. De vil ikke lenger bli stigmatisert som

pandemiens pådrivere, men innrullert som partnere, som medledere i jakten på løsningen.

Det er også nødvendig å erkjenne patriarkatets rolle. Patriarkatet har dype røtter i både Bibelen og kulturen. Til tross for en samlet innsats for å snu skjevheten i forholdet mellom menn og kvinner, både i kirken og i verden, rår patriarkatet fortsatt grunnen. Det er bred enighet om at kirken og religiøse institusjoner er kulturens og maktens voktere.

Dette er grunnen til at patriarkalske synder må forstås og fjernes. I stedet må kirken ugyldiggjøre disse trendene ved å insistere på maktfordeling mellom kvinner og menn. Ved å gjøre dette vil den fremme overbevisningen om at ansvarlig og respektfull seksualatferd for både kvinner og menn må være en fundamental holdning og en nøkkelstrategi for å forhindre en videre spredning av hiv og aids.

Tanker, refleksjoner og erfaringer fra mennesker

som lever med eller er berørt av hiv

NORGE

Det sårbare tabu

I det norske samfunnet og i norske kirker knytter man ofte hiv og aids til sex, seksualitet og umoral. Som en følge av dette ble seksualitet utgangspunktet for en samtale om Gud og etikk. Samtalene fant sted på Aksept i Oslo. Deltakerne var mennesker som lever med eller er berørt av hiv. I gruppen spurte vi oss selv: "Er det plass til Gud i seksualiteten?" Og "Hva er forbindelsen mellom vårt gudsbilde og vårt syn på seksualitet?"

Mange mennesker – særlig religiøse, men ikke utelukkende – tenker at sex hører til menneskelivets "mørke" side. På den ene siden står Gud, som er lys; på den andre, omringet av skyld, skam og tabuer, står seksualiteten. I vestlige samfunn har det vært en bevegelse bort fra denne oppfattelsen. Sex er blitt lett tilgjengelig, og drøftes, debatteres og snakkes om på en åpen og fordomsfri måte. Mens denne reaksjonen mot et moralistisk syn er sunn, har den hatt en utilsiktet bivirkning: Det sårbare, skjøre og usikre ved seksualiteten ser ut til å ha blitt jaget bort. Sex har mistet sin forbindelse til tro, etikk og somme tider også til mellommenneskelige forhold. Så seksualiteten og Gud står fortsatt på hver sin side, og det er vanskelig å finne regnbuen som kan danne en bro mellom dem.

Kjærlighet og intimitet

Er det plass til Gud i seksualiteten? "Selvfølgelig", sa deltakerne i samtalen. Seksualitet er en del av bildet av den inkarnerte Gud som vi alle bærer i oss. Men det er ikke så enkelt som det. Ett problem er at våre gudsbilder og vår åndelighet gjør det vanskelig for oss å tro at Gud ble menneske med kropp og seksuelle følelser. "Ja, sex er en gave fra Gud", sa en av deltakerne. "Men samtidig bringer den med seg skyld og skam. Det begynner med ømhet og kjærlighet; så kommer skylden og skammen."

"Når man snakker om hiv, er det viktig å bruke et språk der begreper som ømhet, kjærlighet, behov for intimitet, tilgivelse og nestekjærlighet dominerer", sa en av deltakerne.

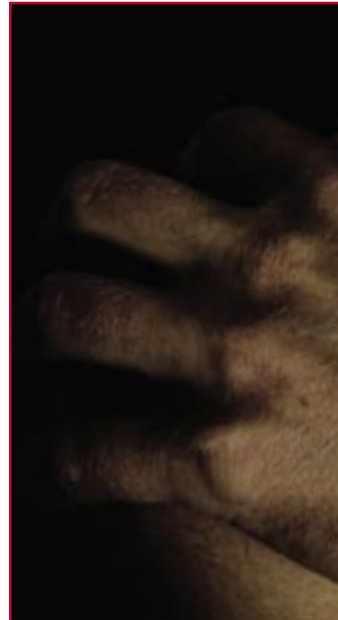
"Men det er ikke ofte tilfellet i dag, selv om det er et faktum at mange mennesker får hiv fra 'helt vanlig sex' i et kjærlighetsforhold. Du behøver ikke være særlig utsvevende eller ha enorme mengder sex", sa en annen.

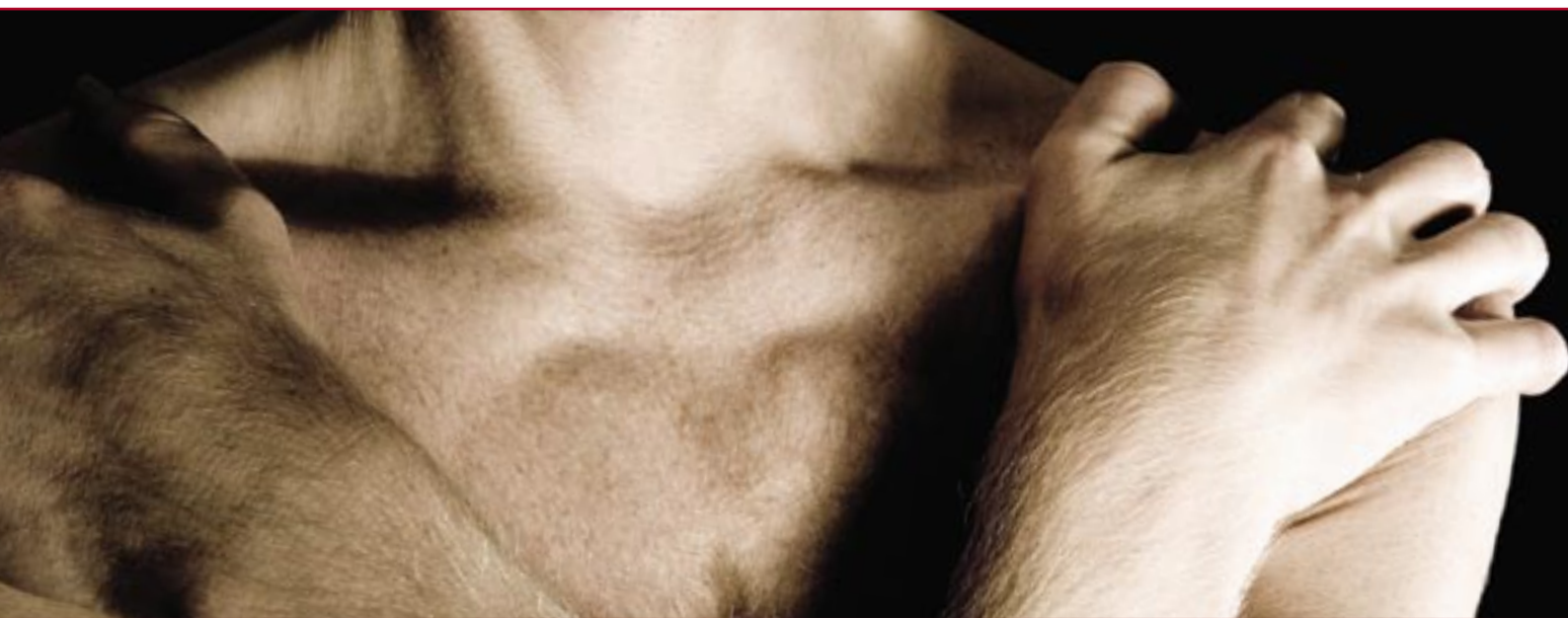
Et problem, særlig når det gjelder kristnes holdninger til hiv, er forbindelsen til sex, seksualitet og dermed synd. "Men ordet synd er blitt ubrukkelig", utbrøt en deltaker. "I alle fall for en tid, fordi det er blitt ødelagt. Det er blitt forvrengt og misbrukt. De selvrettferdige bruker det til å håndheve et sett med regler som de selv kan gjemme seg bak og fordømme andre med, uten å reflektere eller bruke hodet."

Synd fremmedgjør

Synd er det som fremmedgjør oss fra andre mennesker, fra oss selv og fra Gud. I samtalene våre vendte vi gang på gang tilbake til spørsmålet som ble stilt til Jesus i Johannes 9, 2: «Rabbi, hvem er det som har syndet, han selv eller hans foreldre, siden han ble født blind?» Dette spørsmålet får fram menneskers sterke tendens til å knytte uførhet eller sykdom sammen med moralsk skyld. "Bak spørsmålet ligger ideen om at noen mennesker er mer skyldige enn andre, og derfor fortjener det som skjer med dem. Og det er som om dette gjør de andre mindre skyldige."

De av deltakerne i gruppen som levde med viruset, kunne lett gjenkjenne dette fra eget liv. "Vår status som hivpositive fungerer som et moralsk stigma. Ved å dømme oss som syndige vil en gjøre seg selv syndfri, men da begår de vel selv den synden at de skaper skille mellom dem som er innenfor og dem som er utenfor. Kirken burde tvert imot være i frontlinjen i kampen for å motvirke forestillingen om skyldige og uskyldige hivsmittede." "Noen ganger må jeg innrømme at

jeg valgte feil", sa en annen av deltakerne. "Og jeg bærer følgene med meg. Men har ikke alle sammen valgt feil en gang iblant?" "Du må kunne innrømme dine feil, også i kirken", sa en annen. Men det er forskjell på det å snakke om konsekvenser av feiltrinn og det å snakke om straff.

Verdier

Verdier og regler trengs som grunnlag for gode og sunne forhold til oss selv, hverandre, det bredere fellesskap og hele skaperverket. Ingen av oss stilte spørsmål ved det. "Men reglene er der for å hjelpe oss med å tolke de grunnleggende verdiene i det virkelige livet, ikke for å fordømme og utestenge." Reglene er der først og fremst for å ta vare på livet og relasjonene ved å beskytte og forsvare det mest utsatte og sårbare både i samfunnet og i skaperverket. Og det "å synde" er å ødelegge livet eller relasjonene og derved forårsake at vi blir fremmede overfor Gud, hverandre, oss selv og alt det skapte, ifølge denne forståelsen. Men i dag har begrepet synd blitt individualisert. Derfor er det et presserende behov for et språk som kan sette disse handlingene inn i en større moralsk kontekst enn det individuelle.

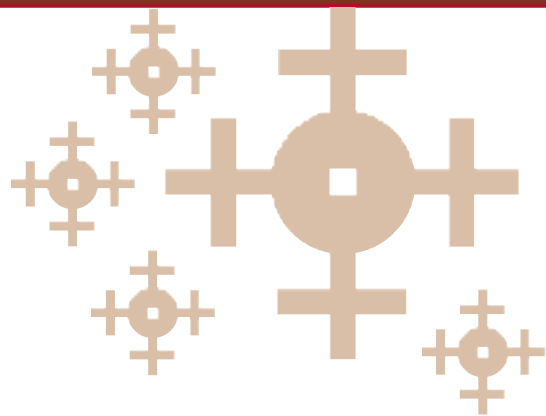
I vår samtale var det en hjelp for deltakerne å tenke på Jesu ord: "Sabbaten ble til for mennesket, ikke mennesket for sabbaten." Det Jesus sier her, er ikke at regler ikke er viktige, men at deres funksjon er å hjelpe oss til å finne måter å tolke de grunnleggende verdiene på for å kunne leve be-

dre og sannere liv. Så reglene er definitivt ikke til for å skape kategorier som plasserer noen mennesker innenfor og noen utenfor, eller for å gjøre det mulig for én gruppe mennesker å føle seg prektigere enn en annen. Når vi befris fra forståelsen av regler som inkluderende/ekskluderende, kan vi lære å tale mer sant om det komplekse ved seksualiteten og de forholdene der den leves ut.

"For saken er at sex kan være både godt og vondt." Det kan både krenke og verdsette, slik også ekteskapet kan. Som en annen sa: "Kirken snakker ikke alltid sant om virkeligheten i ekteskapet, særlig når det gjelder makt og kjønnsroller." Eller som en hivpositiv kvinne sa det: "Det er mye fælt som skjer i ekteskap, særlig for kvinner." "Og det betyr", sa en annen, "at vi må se på det som mennesker virkelig opplever, på våre egne erfaringer, ikke bare på de idealiserte glansbildene av hvordan livet skal være."

Forvalterskap

Hvordan skal vi da forstå reglene på en ikke-ekskluderende måte? Begrepet "ansvarsbevisst forvalterskap" ble viktig for oss, og samtalen dreide inn på forbindelsen i evangeliet mellom forvalterskap og etikk. Vi er ikke slaver eller roboter, og retningslinjer er ikke ment å følges slavisk. Tvert imot, vi er frie og ansvarlige forvaltere som forsøker å gjøre det beste ut av de ressursene vi har fått, og de betingelsene vi lever under. Vi trenger å huske at verden faktisk er urettferdig, og at

vårt utgangspunkt og våre livsbetingelser kan variere veldig. Og Gud legger aldri hovedansvaret for å bekjempe uretten på den som allerede er hardt rammet. "Hvorfor skulle Gud være sint på meg når jeg prøver å gjøre mitt beste?"

"Vi har virkelig behov for retningslinjer", sa en av deltakerne om reglene. "Og hos forvaltere blir disse retningslinjene og verdiene internalisert. Men det tar tid å gjøre disse verdiene til ens egne." Når kirken skal hjelpe oss å leve ut evangeliets verdier, er et av dens viktigste virkemidler å fremelske den grunnleggende godhet i oss og hjelpe oss å bli vår lengsel og tørst etter Guds rike, tørsten etter rettferdighet og nestekjærlighet. "Kanskje prosessen med å internalisere disse verdiene er som sennepsfrøet", sa en deltaker. "Fra å være bitelite og skrøpelig kan det vokse til å bli noe stort og sterkt. Gjennom forvirring og usikkerhet kan du gradvis nå fram til erkjennelse og forståelse."

Kjærlighetens udelelighet

Å reflektere over sex og seksualitet får oss til å reflektere over

selve livet. "Jeg er kommet for at dere skal ha liv og overflod," sier Jesus. Budenes funksjon er å gjøre dette livet mulig for alle. Hierarkiet mellom liv og regler er derfor klart. Reglene kan ikke stå øverst, for det ville gjøre oss regelstyrt og undergrave det kallet som vi – og andre – har fått, nemlig å være forvaltere av livet og skapelsen. Hvis det derimot er det Gudskapte menneskelivet og fellesskapet som står øverst, vil vårt ansvar overfor livet, fellesskapet og hele skaperverket være overordnet de konkrete reglene, som sabbatsbudet.

Gud kaller oss, som kirker og enkeltmennesker, til å akseptere, hedre og bli ansvarlige forvaltere av vår egen og andres seksualitet. For å slutte med ordene til en av de hivpositive deltakerne: "Med båndet det knytter mellom kjærlighet til Gud og nesten og kjærlighet til en selv, finner det dobbelte kjærlighetsbudet en klangbunn dypt inne i menneskenaturen. Vi må huske kjærlighetens udelelighet. For å kunne elske vår neste og elske Gud er det viktig at vi kan elske oss selv. Kirken kan lære oss å godta og elske oss selv på en ærlig måte."

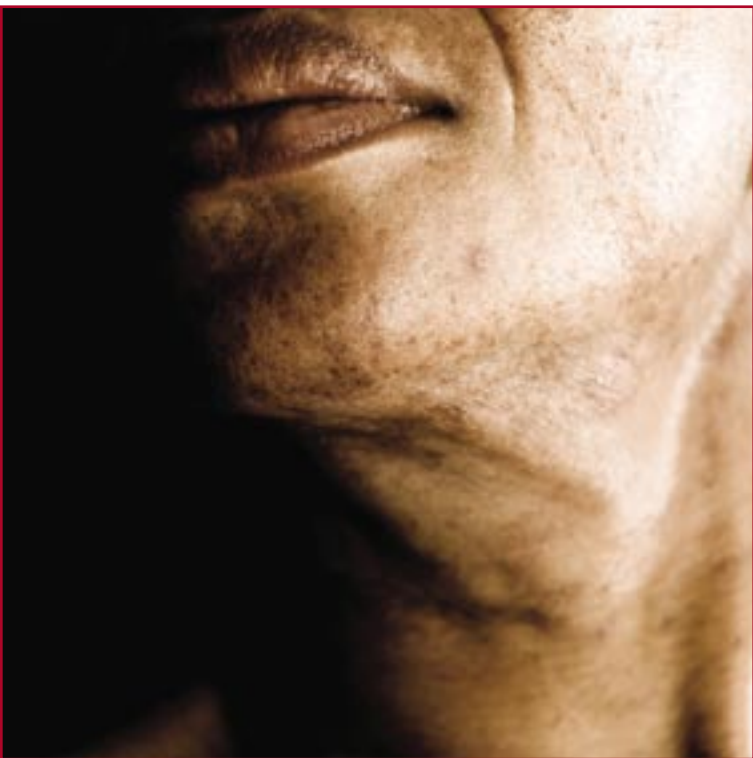
Når mennesker blir stigmatisert, fører dette fort til en selvstigmatisering. Den stigmatiserte overtar samfunnets syn på seg selv, og gir samfunnet rett i at dette er det rette og sanne bilde av vedkommende. Det er en indre respons på den ytre erfaringen. Resultatet blir raskt et selvbilde preget av skyld og skam.

I forbindelse med hiv og aids, som rører ved så store dyp i oss, kan skammen sette seg fast som en del av identiteten. Dette er én årsak til at det er så vanskelig for mange hivpositive å leve åpent med sin hivstatus.

FRA DE NORSKE REFLEKSJONENE

Å bli smittet av en som ikke torde si sannheten, var et knusende slag mot min tillit til andre mennesker. Hvordan kunne jeg noen sinne tørre å tro på noen igjen, når min tillit var blitt misbrukt så totalt at det til og med hadde gitt meg et dødelig virus? Hvordan kunne jeg stole på min egen dømmekraft igjen? Ville jeg noen sinne kunne stole på meg selv og ta ansvar for mitt eget liv på ny? Disse spørsmålene resulterte i meget dårlig selvtillit og en følelse av likegyldighet.

PREBEN BAKBO SLOTH, SOM LEVER MED HIV, DANMARK

DANMARK

Gaven er også en oppgave

AV CARINA WØHLK

"Det er ikke godt for mannen å være alene", sier den skapende Gud. Det beste liv er liv som deles. Gud har derfor skapt oss til å leve sammen i forhold. Og han har gjort det mulig for oss å forene oss med hverandre seksuelt.

Vår seksualitet og sensualitet er gudgitte livsytringer. To mennesker som dras mot hverandre, kan overskride selvet og skape noe som er større og sterkere enn den enkelte. Et seksuelt møte kan være kraftfullt og kreativt. Det kan by på intimitet og intensitet, nærhet og nytelse, respekt og romslighet. Ja, elskov er sannelig en gave.

Men gaven er også en oppgave. I seksualiteten utleverer vi oss selv. Vi blottlegger oss for hverandre. Sårbarheten kan være en fristelse i seg selv. Den kan drive oss til å misbruke seksualiteten til selvisk tilfredsstillelse eller maktskyk manipulering – på den andres bekostning.

Når vi griper etter hverandre i lyst og lek, må vi passe på at vi ikke begår overgrep. Gud har forpliktet oss til å forvalte vår seksualitet på ansvarlig vis. Han er en elsker – og han ønsker at seksualiteten skal gå i kjærlighetens tjeneste.

Vi mennesker er seksuelle vesener fordi Gud ville at det skulle være slik. I seksualiteten ligger kimen til liv – til unnfangelsen av et lite barn og tilblivelsen av en stor kjærlighet. Det er opp til oss å verne om det levende.

Hvis vi skal nærme oss Gud og hans vilje med oss, må vi forholde oss til vårt ansvar, både overfor oss selv og overfor våre medmennesker. Vi må administrere den friheten som Gud har gitt oss. Det betyr at vi skal holde hodet kaldt og hjertet varmt. Vi skal tørre å leve og tørre å elske.

Om livet og samlivet må utfolde seg samvittighetsfullt. Det vil si at vi må passe på oss selv og hverandre – både emosjonelt, sosialt, psykisk og fysisk.

DANMARK

Seksualiteten og døden

AV ELIZABETH KNOX-SEITH

Aids er en læringsprosess – en kontinuerlig strøm av nå'er som forandrer seg med en uforutsigbar kraft. Man kan våkne opp og være frisk den ene dagen – og den neste dagen bli slått tilbake i sykdom, uten noe særlig varsel. Nye symptomer dukker opp hele tiden. Selv ikke de ellers så kloke legene kan følge med på hva som egentlig foregår i den enkeltes organisme. Hver pasient er et unikt tilfelle – og det eneste man kan si helt sikkert, er at man ikke kan si noe som helst helt sikkert.

-Vil jeg dø i morgen?

-Kanskje.

-Kan jeg leve i fire år til?

-Kanskje.

-I ti?

-Det er faktisk mulig...

Som hivsmittet er det umulig å planlegge sin tilværelse. Sykdommen kan bryte ut når som helst og slå en av banen – men på den andre siden er det heller ingen sikkerhet i å innstille seg på å dø. Mange lever et velfungerende liv – eventuelt med mindre tilbakefall, og da er det ergerlig å ha gitt opp sin utdanning og alt annet, bare fordi man regnet med at man ikke ville leve særlig lenge. Mange lever i mange år, kanskje enda lenger enn vi er klar over i dag. Hiv og aids har bare vært kjent i ca. 25 år, så man har ikke kunnet følge utviklingen, statistisk sett, over en lengre periode.

Mens seksualiteten dypest sett er en betingelse for at livet skal

oppstå, er døden symbolet på liv som avsluttes. I mange kulturer oppfattes døden ikke som en egentlig avslutning, men bare som begynnelsen på en ny form for liv. Likevel kan dødsprosessen oppleves som truende og kritisk: en overgang som er skremmende, fordi den rommer smerte, kamp og tvil.

Seksualiteten synes å være fanget i et spenningsfelt av forestillinger, og er på den måten enda vanskeligere for menneskeheten å håndtere enn døden. Døden er en trussel mot livet i fysisk forstand, men dypere sett truer den ikke vårt forhold til Gud og det guddommelige. Døden kan føles som en straff fra Gud – men ofte oppfattes den nærmest som det motsatte, som porten inn til Gud.

Seksualiteten, derimot, er mer komplisert å forholde seg til, fordi den er kimen og forutsetningen for nytt liv samtidig som den er en farefull trussel i vårt forhold til Gud. Denne spenningen er utpreget i den kristne tradisjonen. Som oftest har man løst problemet ved å fastholde at seksualiteten hører hjemme innenfor ekteskapets sfære, og er beregnet på befruktning, det vil si "mangfoldiggjørelse" av slektene. I den katolske tradisjonen er dette gjennomført så konsekvent at prevensjonsmidler er forbudt, også når de brukes innenfor ekteskapets rammer. Seksualiteten som nytelse, som en måte å oppnå dypere og mer inderlig kontakt mellom mennesker på, anerkjennes ikke.

Seksualiteten er "tornen i kroppen", et uttrykk for den menneskelige bindingen til verden. Sølibatet har vært betraktet

Hiv- og aidsepidemien er et av de alvorligste symptomene på vår tids fragmentering. Her omslynger kjærligheten og døden hverandre i en voldsom omfavnelse. Unge mennesker, desperate etter å finne intimitet og sameksistens, risikerer selve livet for å oppnå den.

HENRI NOUWEN

som den mest direkte og ekte veien til Gud, fordi den som følger den, på et dypt plan velger å frigjøre seg fra de bindingene til verden som kroppens krav skaper. Ifølge Paulus er kroppen Guds tempel – men det virker som om templet blir skittent når seksualiteten kommer til uttrykk som nytelse uten begrensninger. Å temme lysten og leve utelukkende i Gud har gjennom historien vært den fordringen som mange har stilt seg selv, uten å tenke på at Gud kanskje også kunne finnes i seksualiteten.

Når et fenomen som aids kommer på banen, er det ikke underlig at århundres historiske kamp og smerte omkring seksualiteten bringes til overflaten. Aids er et fenomen som til de grader er følsomt, fordi det rommer så dype, og ofte traumatiske, livsspørsmål. Når seksualiteten plutselig sammenkobles med døden, skjer det en kortslutning i den menneskelige psyke – og dette er nok hovedgrunnen til den skrekkinngytende angsten som aids har skapt hos mange mennesker. Sykdommens mulige utvikling blir en slagmark for fortrenkning – og her handler det om å tørre å gripe tak i ting som ellers trykkes ned under overflaten.

Smittefare

Seksualiteten er uttrykk for det innerste i mennesket – for en dyp impuls som fører den enkelte tett på en annen, i ønsket om å skape noe som er større enn det to mennesker rommer hver for seg. Dette kan inkludere det å få barn, men at det kommer fysisk frukt av seksualiteten, er ingen betingelse. I selve ømheten og nærheten ligger en grenseoverskridelse gjemt – det å merke at jeg er mer enn meg selv, er en del av en annen. I dette feltet, der den enkelte med ett blir mer enn bare seg selv, oppstår en kvalitativt ny dybde i ens væren. Det er denne væren som er selve seksualitetens innerste og vakreste impuls.

I Norden møter aids oss i en tid der opplevelsen av denne væren på mange måter er slått i stykker og splintret. Seksualiteten er blitt en vare blant mange andre varer, og vi forhandler om hverandres kropp på de rareste måter, med mer og mer velutviklede symboler og ritualer. Vi er ikke lenger bare sammen for å møte den andre i et dypt og inderlig følt nå – vi leter, fortvilte og i smerte, etter en bekreftelse på at vi er til – på vår egen væren, identitet og mening. Seksualiteten blir et medium der vi håper å finne det vi søker: Vissheten om at vi er

elsket, at vi er mer enn den verdiløsheten som vi føler er i ferd med å stige oss til hodet.

Aids oppstår ikke i et tomrom, men i en tid der kjærlighet på mange måter allerede er ved å bli omsluttet av døden: Ikke døden på et konkret, fysisk plan, men en subtil død i det enkelte menneskets indre, den døden som kommer når følelsen av å være elsket som noe naturlig er en ukjent opplevelse, og all verdi og sammenheng synes splintret. Aids møter oss som en knyttneve som rammer oss et sted i bevissthetsrommet der vi allerede har ulegede sår.

Den angsten som mange føler knyttet til hiv og aids, er begrundet i de forestillinger som mange års opphetet mediedebatt har provosert fram i oss. Et vell av bilder danser på netthinnen når vi hører ordet "aids" – og det er disse bildene, mer enn selve sykdommen, som ofte er problemet.

Aids slår an strenger i vår dypeste underbevissthet: angsten for livets tilintetgjørelse, angsten for seksualiteten, angsten for å bli ydmyket av en sykdom som gjør oss maktesløse og tar styringen fra oss.

Det er særlig det seksuelle aspektet som spiller oss et pek når det gjelder hiv og aids. Fortrenkt som en realitet gjennom århundrer, romsterer det seksuelle i vårt indre med en umålbart sprengkraft. Forekomsten av en dødelig sykdom som smitter ved seksuell kontakt, får fram dype lag av angst i oss.

Aids er mye mer enn en "sykdom" – mye mer enn det vell av symptomer som kan beskrives og følges klinisk. Aids er også en "lidelse", en sosial, psykologisk og følelsesmessig tilstand som virker inn, radikalt og forandrende, ikke bare i det enkelte individs liv, men i hele den samfunnsmessige virkelighet av utveksling og meningsdannelse. Aids er en klangbunn for skapelsen av kollektive bilder, bevisste eller ubevisste metaforer, som forvrenger vår oppfattelse av liv og død.

Smittefare og personlig integritet

Aids rammer mennesket på et ømt punkt, i livets mest fundamentale sfære, hvor alt nytt biologisk liv fødes: seksualiteten. Aids skyldes hivviruset, som smitter ved sæd og blod, og disse kroppsvæskene forbindes nå med en dødelig sykdom.

Kjærligheten smitter ikke, men likevel føles det som om livskilden er befengt. En rystende kroppslig forvitring truer, som en plagsom djevel i kroppen.

Kjærlighet og seksualitet

Det skrives jo så mye i Bibelen og tales så mye i kirken om kjærlighet og nestekjærlighet, om kjærlighet mellom mennesker. Om Guds kjærlighet til oss og vår kjærlighet til Gud. Det er jo den bærende faktor i den kristne troen, og det er litt trist at man fra kirkelig side er så skrekkelig redd for sex som man er. Den evige guddommelige kjærligheten tar riktig nok, så vidt vi vet, en ikke-kjødelig form. Men i det levende livet opplever vi jo også en annen dimensjon av kjærligheten, nemlig den seksuelle. Og jeg synes så avgjort at man skulle regne med den, fordi den er en så stor del av menneskers følelsesliv og bevissthet. Det var en gang én som sa at det vanskeligste å styre, nest etter togdriften, er seksualdriften. Den er jo nettopp en likeså sterk følelse i vårt liv som for eksempel vårt gudsbegrep og vår religiøse tro.

Det virker som om man fra kirkelig side er veldig redd for den seksuelle siden av det som skjer mellom to mennesker, og at man i det store og hele bare bruker dette som eksempel på hvor galt det kan gå. I stedet kunne man like gjerne velge å si: Se så vakkert det kan være, hvis dere gir dere selv lov til å elske hverandre og vise det både i deres ånd, i deres sinn, i deres følelser – og også med deres kropp. Og så måtte man stå for det man har sagt, så det ikke bare blir halvtomt prat.

Jeg synes det er trist å skille seksualitet og kjærlighet – for de hører jo altså dypt og nært sammen.

VITNESBYRD AV JESPER, SOM DØDE AV AIDS, DANMARK

Vil man snakke om forebygging av hivsmitte, må man se på de dype psykologiske faktorer som er drivkraften i seksualiteten, og ikke bare regne med at man kan løse problemet enten rent teknisk ved å snakke om nødvendigheten av kondomer, eller motsatt ved å preke seksuell avholdenhet. Begge deler kan være riktig, sett ut fra premissene som løsningen velges ut fra, men ingen av delene tar fullt ut høyde for det smertefulle spenningsfeltet som seksualiteten ofte befinner seg i.

Å være avholdende eller bruke kondom krever begge en sterk evne til å opprettholde sine jeg-grenser. Dette krever igjen en relativt sterk identitet, det vil si en visshet om hvem jeg er, og hva jeg vil. Det forutsetter også lyst til å leve, til å ta vare på seg selv ut fra de premissene man selv finner riktige. Har man ingen identitet, ingen følelse av mening i livet, ingen fornemmelse av at man som menneske har rett til å leve et liv i verdighet og glede, ja da blir alt snakk om et bevisst valg i den seksuelle situasjonen absurd, enten det dreier seg om avholdenhet eller bruk av kondom.

Man kan med andre ord ikke snakke om forebygging av hivsmitte uten å forholde seg til de sosiale og psykologiske faktorene som er medvirkende årsaker til at ellers tilsynelatende rasjonelle løsningsstrategier ikke tas i bruk. Å spre konkret kunnskap om hvordan man unngår å bli hivsmittet, må selvfølgelig ha høy prioritet – men ut over det må man også se på dypere problemstillinger. Den lave selvfølelsen som mange i dagens samfunn har, er en avgjørende faktor i den manglende motivasjonen for å beskytte seg selv og andre. Her gjelder det primært å sørge for at de utsatte gruppene (særlig unge) har et ordentlig, velfungerende og støttende nettverk omkring seg.

Traumegjentakelser

Det er velkjent at en ambivalent innstilling til seksualitet og manglende evne til å sette grenser i den seksuelle situasjonen ofte beror på erfaringer av seksuelle overgrep. Ekte kjærlighet er blitt noe uoppnåelig, som ofte forveksles med nødvendigheten av å hengi seg seksuelt, ubetinget og grenseløst, ikke på ens egne premisser, men på den andres. Et ubevisst ønske om traumegjentakelse blir en drivkraft i seksualiteten – og den smerten man opplevde, gjenopplevs gjennom en seksualitet som indirekte blir et spill på den volden man er blitt utsatt for.

Evnen til innlevelse og omtanke, både overfor andre og overfor en selv, forutsetter at den enkelte har fått og får tilstrekkelig kjærlighet og omsorg. Hvis denne opplevelsen manglet i et menneskes liv, vil vedkommende ha problemer med å vise respekt, ømhet og hensyn overfor sin omverden, og ikke minst overfor sitt eget liv. Den enkelte føler seg ikke verdig kjærlighet og omsorg i egentlig forstand, og ender i en spiral av destruktive selvbekreftelser. Mangelen på selvrespekt gjør det vanskelig å ha omsorg for seg selv og sine egne grenser, ikke minst i en seksuell situasjon.

For den som opplever seg selv som ensom, kan sex bli den eneste veien til varme og bekreftelse. Det blir lett for den utsatte å gå passivt med på forskjellige partneres ønsker. Viljen settes til side: Man tar det man får, og stiller ingen krav. Ofte utsetter man seg selv for opplevelser av ydmykende karakter – men for den følelsesmessig skrupelige person kan suget etter kontakt være så stort at det er umulig å si ifra.

Ikke minst helt unge har bruk for all mulig veiledning og støtte til å treffe de riktige valgene. Det er viktig å se nyansert på de muligheter den enkelte har. De voksne som følger de unge i

hverdagen, har et stort ansvar i denne sammenhengen, for beslutningene som tas, blir ikke tatt på en enkelt dag. De følelsesmessige opp- og nedturer vil være store. Igjen er det viktig å styrke den enkelte i opplevelsen av selvtillit og i troen på at det tross alt finnes stier som venter på å bli tråkket opp av disse nye, helt særegne føtter. Det finnes en identitet, et rom å fylle, til tross for at livet for den hivsmittede ser ut til å ville være kortere enn de flestes.

Nærhet og lengsel

For de fleste unge er lengselen etter å finne en partner, lengselen etter å utforske sin kropp og sin seksualitet, en vesentlig drivkraft i livet. I partneren finner man det speilet som skal gjøre en bevisst om ens egen identitet og om at man er verd å bli elsket – elsket som noe annet enn mammas og pappas barn. Det som for alvor skaper grobunn for løsrivelsesprosessen fra foreldrene, er å finne det mennesket som man i sitt framtidige liv kan dele alt med som et voksent og likeverdig menneske. Lengselen etter å finne sitt eget motstykke, sin egen identitets kjærlige speil, er grunnleggende og dyp – og vibrerer som en uunnngåelig og naturlig inspirasjon til å leve livet. Den som smittes av hiv i lengselen etter å finne sin partner, smittes ikke bare av et virus, men hemmes i selve den grunnleggende livslysten: lysten til å oppdage sitt eget liv gjennom en annen. Det som før var knyttet til appetitten på livet, til lysten til å utforske seg selv og sin egen identitets muligheter, blir plutselig knyttet til døden. En kortslutning av følelsesmessig uendelig dyp karakter oppstår.

Her hjelper ingen moralske pekefinger, ikke noe snakk om at man "bare kunne ha latt være". For hvem kan si til en ungdom

at han eller hun skal la være å følge sin innerste drift, sin drift mot å finne seg selv gjennom en annen? Seksualiteten er en kraft som rommer langt flere dimensjoner enn vi ofte snakker om, og denne identitetsdimensjonen burde være den siste til å bli glemt. I seksualiteten polariseres vi, vi spennes ut i en intens opplevelse av å være ett med den andre som er forskjellig fra oss selv, og kommer derved til oss selv på en ny og ikke sjelden overraskende måte.

Hos mange forblir denne opplevelsen ubevisst. Ikke desto mindre er den en av beveggrunnene bak den alltid ivrige søken etter det mennesket som ønsker å bli ett med én, dypt inne i sjelen. De fleste gjør den erfaringen at de må prøve seg fram, og er ikke alltid intuitive nok til å finne "den rette" den første gangen. For mange blir denne søken lang og drøy selv om man underveis møter glimtvisse opplevelser av lykke og gjenkjennelse. Støter man på hiv som en hendelse underveis, kan det være meget vanskelig på ny å etablere et positivt forhold til ens seksualitet og til alt det i en som tidligere gav livet håp og mening.

De unge som klarer å finne en sterk identitet, er mer beskyttet mot hiv og aids enn de som ikke gjør det. De har noe å leve for, noe å beskytte, og klarer lettere å si nei til usikker sex enn de som med et tomrom i magen engster seg for å bli avvist. Lengselen etter å bli ett med den andre for derved å finne seg selv kan være så stor at kondomet føles som en frastøtende og uanvendelig barriere.

For mange som vet at de er hivsmittet, er det vanskelig å finne balansen i seksualiteten igjen, i evnen til å søke ut, søke ømhet og kjærlighet, og likevel holde de grensene som gjør at man ikke utsetter andre for smitte. Mange velger å isolere seg og

ikke søke fysisk kontakt med noen. Gjør man det likevel, skal det stort sett mot til å fortelle sin partner at man er hivpositiv. Det er ikke det første man gjør når man søker sammen, og selv om man velger å praktisere sikrere sex, kommer problemet senere, når forholdet eventuelt blir fastere: Hvordan skal jeg få fortalt det jeg ikke fikk fortalt? Og hvordan skal jeg få fortalt at jeg ikke fikk fortalt det? Redsel for avvisning og for ikke å bli forstått gjør at man føler seg uendelig utrygg ved overhodet å si noe som helst.

Answaret

Den mest effektive, men også mest krevende måten å forebygge hivsmitte på er å støtte den enkelte person så han eller hun ikke tar selvdestruktive valg. Har man merket kjærligheten dypt i sitt hjerte, er man ikke lenger så mye i tvil om hvordan man skal søke den, og man vil også føle seg for verdifull til å gå inn i parforhold der det ikke finnes en gjensidig overenskomst om å passe på hverandre.

Selv om man går i stilige klær og er med i karrierejaget, kan man godt være følelsesmessig skrøpelig på innsiden. Når man snakker med unge om beskyttelse mot hiv, er det vesentlig å være oppmerksom. Det er særlig viktig hvis man er en person som følger de unge over en lang periode, eller eventuelt er en direkte del av deres nettverk, enten som familie, venn, ungdomsleder eller lærer. Ikke minst som leder av kirkelige ungdomsgrupper må man sies å ha et stort ansvar. For hva er kirken om ikke nettopp et tilfluktssted for dem som kanskje ikke tør åpne seg med sine innerste problemer andre steder? I samtalen om hiv og aids kommer man galt av sted hvis man tror at alt er i orden bare man snakker om såkalte "sikre" og "rasjonelle" løsningsstrategier, enten det gjelder bruk av kondomer eller anbefaling av avholdenhet, alt etter ens syn på moral og seksualitet. Det kan være viktig å diskutere hvilke handlingsmuligheter den enkelte har for å beskytte seg, og å

Guds vilje er å bryte ned stigma, skam, benektelse, diskriminering og alle de verdiene som virker livsbenektende. Zambia har lidd under den teologiske taushet omkring hiv og aids. Vi må gripe tak i de to sakene som våre moderne kirker og våre nedarvede kulturer, både vestlige og afrikanske, ikke har vært i stand til å håndtere åpent og konstruktivt: døden og seksualiteten. Hvordan kan hiv, dette "masseødeleggesvåpen", være så nært knyttet til selve middelet for å avle nye generasjoner?

JAPHET NDHLOVU

stille de unge over for alternative valg av løsninger. Men det gjelder å ikke trekke én bestemt, avgrenset strategi ned over hodet på noen.

Den enkelte vil under alle omstendigheter velge å leve sitt liv ut fra de forutsetningene som vedkommende bærer i sitt indre, det vil si det livsbildet og den selvforståelsen som er blitt gitt individet gjennom oppdragelse, sosialt miljø osv. Har den enkelte følt seg undertrykt og tilsidesatt i sitt familiemessige miljø, vil personen ofte reagere med opprør, noe som gjør at vedkommende velger strategier som er stikk motsatt dem som for eksempel foreldre og lærere har forsøkt å formidle. All aidsopplysning må derfor foregå på de unges egne premisser, med utgangspunkt i den virkelighet de står i, her og nå, og med dyp innlevelse i de sorger, smerter og lengsler som hver enkelt bærer, på sin helt egne, unike måte.

Den beste aidsopplysning er den som følger en gruppe unge tett gjennom lengre tid, slik at vedkommende kan rekke å få et inntrykk av den enkeltes situasjon, livsoverveielser og konkrete tanker om og opplevelser av seksualitet.

Det er bruk for kirken som et alternativt "ryggstø" for unge som ellers ikke vet hvor de skal gå med sin dype lengsel etter et fellesskap som kan bære dem også gjennom kriser. Det er bruk for ledere som er åpne og lyttende, og ikke minst følsomme, overfor det som kanskje ikke alltid uttrykkes med ord.

Det er en omfattende oppgave å støtte unge så de kan oppnå den indre modenheten som gjør dem i stand til å velge positivt og livsbekreftende, ikke bare på det seksuelle området, men i det hele tatt. Oftest er problemet at de voksne heller ikke selv har nådd fram til denne modenheten. De er dermed like skadet og like truet som de unge. Deres evne til selvkontroll har kanskje vokst med årene, men til gjengjeld kjenner de heller ikke til noen annen løsning enn kontroll. Deres evne til innlevelse og til å lytte er begrenset, derved også deres evne til å hjelpe.

I kirkelige kretser er det viktig å forholde seg aktivt til den smertefulle indre virkeligheten som mange lever i. De idealistiske moralkrav kan være gode nok som en fordring som den enkelte velger å stille til seg selv, men forsøker man å presse dem ned over hodet på andre, uten blick for den virkeligheten som disse lever med, går det galt. I verste fall svikter man sitt kall til å hjelpe og lindre. I beste fall skaper man bare distanse til dem som egentlig kunne trenge hjelpen, men som nå må ut og søke den et sted der de føler seg bedre forstått.

Mange, både unge og eldre, savner et nettverk av mennesker som kan støtte dem gjennom kriser av mer grunnleggende art. Menigheten, forstått i sin opprinnelige betydning som en dynamisk og levende enhet, burde i mange tilfeller kunne utgjøre det fellesskapet som så desperat savnes. Her skuffer dessverre virkeligheten.

Kirkens fundament er en visjon, en dyp og inderlig visjon, om et menneskelig fellesskap av grensesprengende betydning, et fellesskap som også bringer mening og sjeelig helbredelse for den enkelte. Kirken har gjennom sin lange historie vært dette, men også mye annet enn dette.

Hiv og aids er en utfordring, et rop til kirken om igjen å etablere meningsfylte fellesskap, hjemsteder for dem som ikke en gang føler seg hjemme i seg selv lenger. Det er bruk for en hånd, en inderlig støtte som rekker dypt inn i hjertet, det hjertet som i forlatthetens skygge er sprengt i stykker. Forvirring og kaos må forvandles til sans og samling, både i vårt forhold til vårt indre jeg og i vårt forhold til livet.

Dette betyr ikke å skape rammer som begrenser den enkelte i sin utfoldelse, men derimot å skape opplevelsen av at hver enkelt har en mening, en idé med sitt liv. Ut av dette fundamentet vokser troen på kjærligheten, og derved også en konkret evne til å forvalte seksualiteten, så den ikke lenger blir fortrenghingens kaotiske slagmark, men en essensiell kilde til liv.

Kirkens vesen og relevans

Den inkluderende kirken

TEMADOKUMENT, NORDEN-FOCCISAS KJERNEGRUPPE, LUSAKA 2004.

I denne tiden med hiv og aids har kirken fått mange anklager rettet mot seg for sitt lederskap når det gjelder omsorg og støtte. Den har blitt anklaget for å være "en sovende kjempe", for å fremme stigmatiserende og diskriminerende holdninger bygget på frykt og fordommer, for å avsi strenge moralske dommer over de smittede, for å hindre den sekulære verdens tiltak for prevensjon og for å gi forenklete moralske svar på spørsmålene knyttet til aids. Kirker er ikke blitt sett på som steder der man kan finne tilflukt og trøst, men som steder som ekskluderer alle de "der ute" som nå bare "opplever konsekvensene av sitt eget moralske forfall og sin synd". Ettersom hiv og aids trenger dypere og dypere inn i selve samfunnets strukturer, og bærer med seg uhørt sorg og smerte, er det et voksende behov for kirken å vende tilbake til sine røtter for å gjenoppdage sitt virkelige vesen, hva det vil si å være kirke, og på denne måten bli mye mer relevant i denne tiden med hiv og aids.

Problemet

Kirken i dag har i mange tilfeller mistet sitt opprinnelige kall av syne – å elske og bli elsket av Gud.

Mange ganger virker det som om den opererer isolert fra mange av de spørsmålene som verden står overfor i dag. Hiv og aids er ofte blitt sett på som et medisinsk problem, ikke et åndelig og felles anliggende. Men det som berører én, berører alle, "for vi er alle én kropp i Herren".

Tendensen til å dele mennesker i to grupper, "vi" og "de", har skapt barrierer både innenfor og utenfor kirken. En slik holdning splitter snarere enn å hele og forene. Og den sterke koblingen mellom sex og synd fører til at noen mennesker blir fordømt som "syndere" som fortjener straff.

Ett folk – en kirke nedenfra

I kirkene har vi noen ganger et farlig bilde av oss selv som spesielle, som om vi var bedre enn andre mennesker. På mange måter skaper vi et "oss" og et "dem", og isolerer oss selv som om vi ikke lenger er "i" verden. Vi trenger å forstå hva det vil

si å være inkluderende. Hvorfor kommer ikke mennesker som lever med hiv eller aids, fritt og åpent til kirken?

På samme måte som Jesus Kristus identifiserte seg med dem hvis liv var mest istykkerslått, og satt til bords med tollere, syndere og de syke, er vi som kirke også kalt til å identifisere oss med mennesker som blir sett ned på. Kirken må begynne med dem som Jesus identifiserte seg med – de utstøtte, de avviste, de marginaliserte, mennesker i nød. Mennesker i disse livssituasjoner skulle ikke være "objekt" for våre gode gjerninger; de er ikke der for å gi oss fortjeneste i Guds øyne. Tvert imot, det er når vi er midt oppe i slike livssituasjoner at Gud åpenbarer seg. Dette kaller oss til ekte solidaritet med alle mennesker i nød.

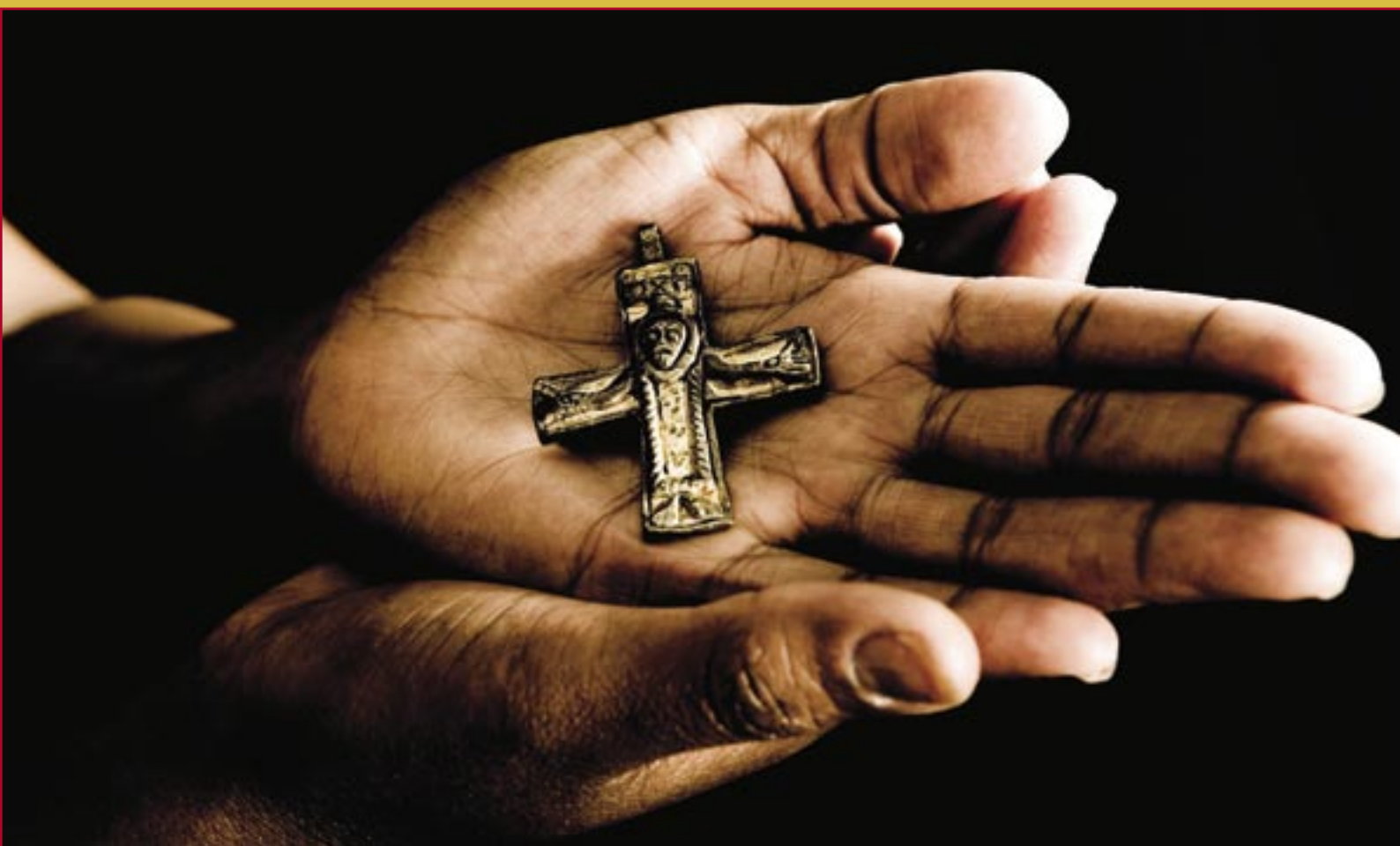
Vi trenger også å lære å lese skriften gjennom øynene til mennesker med hiv og aids; å utvikle en barmhjertighets, akseptens og inkluderings teologi, og passende liturgier til formålet.

Et holistisk og Kristus-sentrert perspektiv

Kirken har også en tendens til å dele livet i åndelige og fysiske segmenter, og å betrakte førstnevnte som kirkens anliggende, men ikke sistnevnte. Kirken må frigjøres fra denne dualismen. Kristus kom for at vi skulle ha liv, liv i overflod, og det berører alle aspekter ved menneskelivet. Kirken må være holistisk i sin tilnærming. Det betyr å være opptatt av hele omsorgens spektrum.

I letingen etter kirkens identitet, hva den er i hjertet av sitt hjerte, finner man en viktig kilde i evangeliene, i Jesu Kristi liv. Vi trenger å se på hva han gjorde, hvem han møtte, hvordan han forholdt seg til mennesker, hvordan han lyttet, hva han sa, hvilken holdning han hadde og hvordan han var til stede – for eksempel på veien til Emmaus. Jesus gikk ved siden av mennesker som led og var til stede for dem.

Kristus elsket betingelsesløst. Vi tror at dette viser diakoniens sanne ånd – å leve med, vandre sammen med, berøre, forstå, dele, vise omsorg og "kjempe side om side med". Det som berører menn og kvinner, barn og eldre – skapt som vi alle er i Guds bilde – berører kirken, og er derfor dens anliggende.

Den lyttende kirken

For å være relevant for det livet som menn og kvinner i dag virkelig lever, og for å skape et hjem der ALLE som trenger det kan føle seg velkommen og finne tilflukt og trøst, må vi først av alt være til stede og lytte: for å høre ropet fra Guds folk, høre deres behov, deres tørst og deres sult.

"Å gjøre" må vokse ut av "å være". Vi må være mennesker som "er" før vi kan være mennesker som "gjør", og vi må VÆRE kirke som er tilstede for mennesker før vi begynner snakkingen og handlingen. Vi tror at dette er sann evangelisering, å gjøre Jesus levende og gi håp og trøst til alle som trenger det. Kristus som Ordet må utgå fra Kristus som Kropp. Vi kan ikke, med integriteten i behold, forkynne Ordet uten å anerkjenne Kroppen.

Å være én kropp

Kristus er ikke delt, og kirken kan heller ikke være delt; til det er dagens utfordringer for enorme. Når én lider, lider alle. Kairos-øyeblikket som vi opplever nå, er en anledning til sann økumenikk, til å være én universell kirke – nord og sør, øst og vest. I siste instans bør vi arbeide sammen med alle mennesker som vil det gode.

I kirken har man ofte vært mistenksom overfor dem som er utenfor "vår egen kirkefamilie". Man forsømmer dialog, utveksling av erfaringer, læring av hverandre og samhandling med andre som man kunne lære mye av.

Når det gjelder hiv og aids, har mangelen på korrekt informasjon og nødvendige ferdigheter ofte ført til fordømmende holdninger, stigmatiserende språk, diskriminerende oppførsel og taushet om spørsmål som det er vanskelig å drøfte åpent i kirken.

Ledere trenger trening, veiledning, ressursmateriale, korrekt informasjon og et bedre nettverk. De må også ha vilje til å samarbeide med andre som allerede handler mer effektivt, og til å ta opp irrasjonell frykt og diskriminering.

I tillegg har den sekulære verden innsett behovet for å engasjere kirkene på grunn av deres stilling i samfunnet, deres troverdighet, autoritet og mandat.

Verdens lys

Kirken er kalt til å være "verdens lys" – ikke et lys for seg selv, men for verden. Å være et lys, som et brennende stearinlys, betyr å ofre seg selv i tjeneste.

Å være et lys, å leve vårt liv i lyset, betyr også å leve positivt og å bryte tausheten omkring spørsmål som vi ofte ikke liker å snakke om, som for eksempel seksualitet. Kirken har også en plikt til å begynne å snakke om problemene som driver epidemien fram, som blant annet fattigdom, ulik adgang til ressurser, seksuelt misbruk, familievold, kjønnsroller og kulturelle utfordringer. Hiv og aids utfordrer oss i kjernen av vår tro. Å ta opp temaene i våre prekener, på en sensitiv og barmhjertig måte, kan hjelpe til å bryte tausheten.

Kirken kan ikke lenger tillate seg å
grave hodet ned i sanden.
Hvordan kan kirken bli et
helbredende fellesskap?

ZAMBIA

Den helbredende kirken

AV JAPHET NDHLOVU

Kirken i Zambia, som øvrige afrikanske kirker sør for Sahara, kan ikke lenger tillate seg å grave hodet ned i sanden. Virkningene av hiv og aids merkes på alle nivå i samfunnet. De truer den økonomiske framgangen og den menneskelige utviklingen ved å angripe den mest økonomisk produktive aldersgruppen, og reverserer den positive utviklingen i forventet levealder og barnedødelighet. Aids er en nasjonal katastrofe. Den kan ikke kontrolleres uten mobilisering av alle sektorer i landet. Kirken i Zambia må gjøre aidsbekjempelsen til en tvingende prioritet. Ettersom noen medlemmer av kirken er smittet, kan vi trygt si at kirken, Kristi kropp, har aids.

Men kirken er i sin natur og i følge sin lære et omsorgsfellesskap. Den burde engasjere seg i tiltak for å møte menneskelig nød. Kirken er, som Kristi kropp, kalt til å være dristig og annerledes. I lys av hiv- og aidspandemien er kirken kalt til å kjempe mot diskriminering, stigmatisering, fordømmer, urett og undertrykkelse. Kirken skal representere Jesus når den oppfordrer til omsorg, kjærlighet og barmhjertighet for syke og undertrykte, forstår mennesker i lokalsamfunnet som er smittet eller berørt, tar ansvar, taler sant og lever som verdens lys. (Matt. 5, 13-16)

Hittil har zambiske kirker sjelden viet nok oppmerksomhet til problemene omkring hiv og aids. En gang i blant holdes et seminar, og helsepersonell inviteres til å holde foredrag,

men så langt har det ikke kommet noen teologisk begrunnet respons. Bortsett fra den omsorgsrollen som kirkens kvinner tar på seg gjennom sine kvinneforeninger, virker det som om kirkene er i en fornektelsesfase. Fra prekestolen har man gjort lite for å ta tak i denne svøpen som henger over menneskene. Man hører flere fordømmende prekener, særlig prekener som fordømmer bruken av kondomer i aidsbekjempelsen, enn man hører konkrete forslag til hvordan epidemien kan takles.

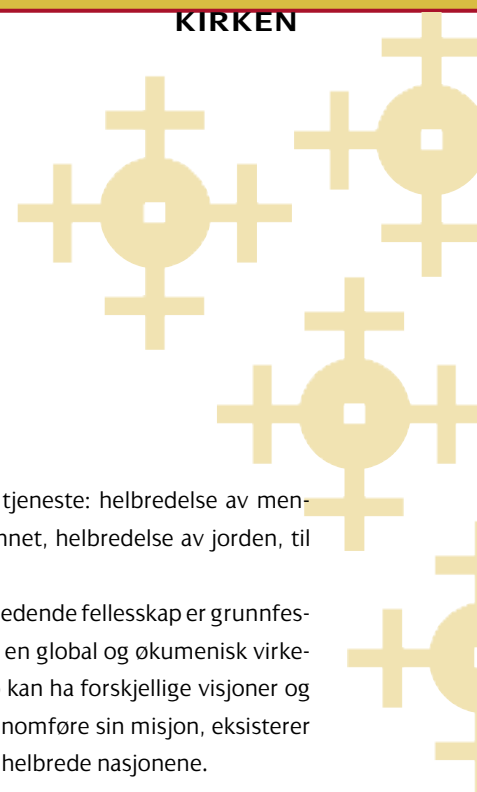
Mangelen på støttegrupper i menighetene er en enorm utfordring til kirken dersom den ønsker å engasjere seg effektivt mot hiv og aids. Denne mangelen på lokale trosfellesskap fyrer opp under stigmatiseringen. Trosfellesskap må gjøres i stand til å skjelve Guds vilje i aktuelle situasjoner, som den som har oppstått med hiv og aids.

Problemet kompliseres ytterligere fordi teologiske institusjoner som utdanner pastorer, bare nylig har innført et pensum om hiv og aids. Prestene som ble utdannet før dette pensumet ble introdusert, er fortsatt i flertall. Det er derfor behov for en opptrapping av etterutdanningsprogrammene. Dette er i seg selv en ny utfordring.

Tilstedeværelsen av hiv og aids i det zambiske samfunn – og særlig, men ikke utelukkende i kirkene – gjør det nødvendig for kristne å finne ut av hvem de er, og hvordan de reagerer på det presserende behovet for å gjøre noe for inkludering og

Gud kan man ikke lure, med mennesker kan man prøve. Jeg var alene med hemmeligheten min i to år. To år i et psykisk, åndelig og følelsesmessig helvete. To år med løgn, bortforklaringer og fortrenkning. To år som førte meg lengre og lengre bort fra venner og familie, inn i ensomhetens kalde mørke. Jeg flyktet fra kirken min. Jeg ble ekskommunisert.

PREBEN BAKBO SLOTH, SOM LEVER MED HIV, DANMARK

rettferdighet. Kristne er ikke bare kalt til å vise barmhjertighet overfor mennesker som har viruset i kroppen. Gjennom tilhørighet til fellesskapet utfordres de av kirken til å erkjenne at viruset er kommet inn i Kristi kropp, som derfor raskt må reagere med håndgripelige og realistiske tiltak. Fornektelse, frykt, svik, feilinformasjon, utnyttelse og uvitenhet har vært de største hindrene i kampen mot hiv og aids.

Jesu helbredelser

Det nye testamente beskriver Jesu helbredelser. Helbredelse hører med til etableringen av en ny samfunnsorden. Den forkynder frelse. Den viser rettferdighet. Den peker mot shalom – helheten som var Guds hensikt med skapelsen.

I kontrast til dette har det meste av kirkenes helbredelse i dag blitt overtatt av "systemet". I stedet for å vitne om en ny orden basert på Guds rettferdighet er det enkelt å slutte en usikker fred med det dominerende systemet.

Altfor ofte blir mennesker låst inne i snevre, provinsielle, selvsentrerte definisjoner av helseomsorg. Disse definisjonene er ubibelske, og de forsterker en oppstyking av livet, og fornekter helheten i evangeliets budskap. Når helse begrenses til individet, når mennesker fanges av blendende løfter om utelukkende teknologiske løsninger, når man ikke knytter helseomsorg til sosial rettferdighet, og når man benekter at helbredelse hører sammen med vern av jordkloden, da finnes det klare tegn på motstand mot en bibelsk definisjon av helse, helbredelse og helhet.

Helt fra Bibelens første sider er det klart at skapelsen er en helhet, erklært god, og intimt avhengig av sin skaper. Guds hensikt med skapelsen uttrykkes i Det gamle testamentes visjon av shalom, et begrep som omfatter helhet, oppfyllelse, harmoni og fred for jorden og alle dens beboere. Dette er roten til Bibelens forståelse av helse; den danner grunnlaget for Det gamle testamentes forståelse av frelsen. Denne shalom er aldri individuell, men kollektiv, kjent i fellesskap. Den er aldri bare mellom mennesker, men omfatter alltid et riktig forhold til hele skapelsen. Dens hensikt er ikke menneskers dominans og herskermakt, men Guds pris og ære.

Jesu Kristus kommer som shaloms fyrste. Fred, innenfor Kristi kropp, skal være tegnet på at skapelsen selv er blitt forløst. Guds rike vil komme på jorden. Her er fundamentet

for hele kirkens helbredende tjeneste: helbredelse av mennesket, helbredelse av samfunnet, helbredelse av jorden, til Guds ære.

Tanken på kirken som et helbredende fellesskap er grunnfestet i troen på Kristi kropp som en global og økumenisk virkelighet. Mens kristne fellesskap kan ha forskjellige visjoner og samarbeidsmetoder for å gjennomføre sin misjon, eksisterer de alle til syvende og sist for å helbrede nasjonene.

Kirkens helbredende tjeneste

Som i Jesu tid må kirkens helbredende tjeneste i dag være grunnfestet i menneskers liv. Ingen form for menneskelige behov, ingen form for menneskelig lidelse falt utenfor Jesu barmhjertighet.

I Det nye testamente møter vi Jesus av kjøtt og blod, som befinner seg viklet inn i strid over sin helbredende tjeneste og templets læresetninger. Hver berøring fra Jesus er Den Helliges berøring. Jesus er født inn i en verden der sykdom og lidelse herjer. På et meget tidlig tidspunkt blir han klar over at templets regler om hellighet vil stå i veien for hans helbredende gjerninger. Jesus vil måtte bestemme om han vil følge lovene i Tora og i templet eller være lydige mot Gud.

Jesu omdefinerte betydningen av og handlingene knyttet til hellighet. Hos Jesus omfatter hellighet å gå inn i andres liv. Hellighet ble en engasjementshandling, ikke en atskillelsestilstand. Hos Jesus betydde hellighet å ta på seg andres lidelse; en hellighet som knytter seg til det som var ydmykt, ringe og foraktet. Hos Jesus var hellighetens helbredende berøring en berøring som inkluderte og deltok. Berøringen sa: Du hører med!

I en verden fascinert av tanken om at lidelsens årsak er synd, kom Jesus og fokuserte på sykdom og lidelse som muligheter for å oppleve Guds barmhjertighet og kjærlighet. I en verden som så klart oppfattet noen mennesker som syndere, og som utstøtte disse, kom Jesus, som ga en smak av Guds mer rettferdige og barmhjertige rike idet han tilga synd og rensket den spedalske.

Historisk sett etablerte renhetskoder grensene mellom de hellige og de gudløse, de rene og de urene. De reneste og helligste var prestene og levittene, de som var knyttet til tempeltjenesten. I den andre enden av spekteret var de spedalske. Stigmatisert som mennesker behersket av urenheter var de

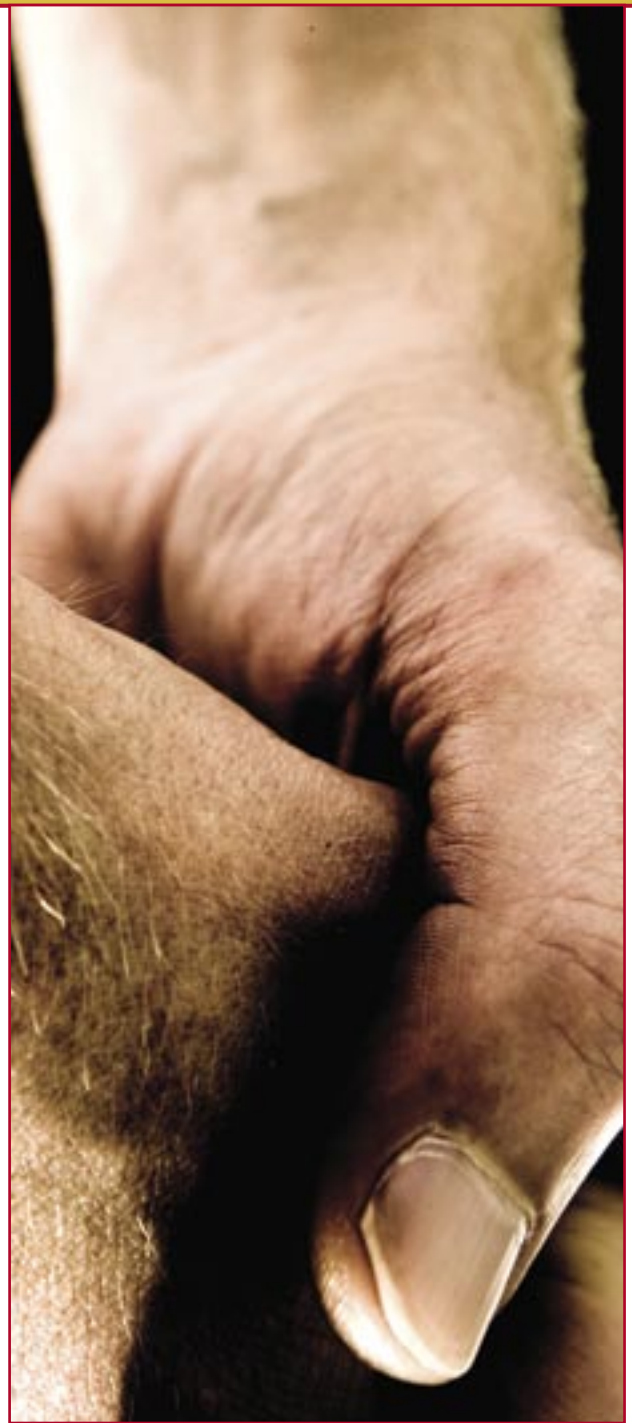
blant de mest fryktede, gjenkjent på ropene "uren, uren!" Inn i en slik verden kom Jesus og berørte de spedalske. Inn i en slik verden kom Jesus med et nytt bilde av renhet, ikke definert ut fra avstand til det som man mente var urent, men ut fra nærhet til det. Inn i en verden som var splittet og delt, kom Jesus, og ved en berøring fra hans hånd ble det menneskelige fellesskapet gjenopprettet.

Den radikale, opprørske Jesus brøt renhetskodene. Han ble utstøtt, tvunget ut på landet på grunn av sin omgang og fysiske kontakt med spedalske. Han ble foraktet av templet fordi han tok på seg å tilgi folks synder. Denne helbredelsesundrenes Jesus er den Jesus mange mistet kontakt med tidlig i aidsepidemien.

Tidlig på 1980- og 1990-tallet følte mange seg forpliktet til å forkynne Guds vrede, til å uttale Guds dømmende ord; til å forkynne at aids er Guds straff for synd. Det var virkelig stikk i strid med det som helbredelsesundrenes Jesus sto for, han som alltid var til stede for de syke og lidende; den Jesus som alltid plasserte seg selv og Guds ubetingede og ubegrensede kjærlighet nøyaktig der hvor Guds skapning var mest forpint. Hvis den historiske Jesus var fysisk til stede i dag, ville han presentere seg med alle symptomene på Kaposi sarkom. Så fullstendig, så totalt ville han identifisere seg med alle som lever med hiv eller aids.

Det nye testaments helbredelsesundere stiller oss overfor en Jesus som brøt ned barrierer, som tok sjanser som utfordrer oss i dag. Jesus risikerte alt, uten betingelser, for sin neste, uten å være redd for sitt omdømme. Han satset livet, og tapte, og kom tilbake for å åpenbare skriftenes løfte om evig liv. Jesu utfordring er alltid her, nå, i dette kairos-øyeblikket. Jesus finnes i hvert menneske som lever med hiv eller aids.

Hvis kirken våger å arbeide tett sammen med mennesker som lever med hiv eller aids, vil en dypere forståelse av kjærlighet komme til overflaten. Aids har lært menneskeheten ting om kjærlighet som overgår alt det man har lært gjennom alle debattene i alle kirkene gjennom alle århundrene. Aids-epidemien har gitt kirken en anledning til å lære om den kjærligheten som opprettholder og ivaretar i sykdom og helse, og til å lære å ta vare på hverandre og elske hverandre i gode og onde dager. Aids har brakt de troende opplevelser av en kjær-

lighet som er større enn alt man ellers har erfart, forstått eller forventet. Midt i all smerten, fortvilelsen, frykten, ensomheten og tapene er kirken blitt grepet av en slik kjærlighet.

Et omsorgsfellesskap

Kirken trenger å ta vare på sin helbredelsestjeneste midt i aidsepidemien. Kirkene bør lage en Omsorgspakt – et begrep som er meget enkelt, men dypt forankret i både Det gamle og Det nye testamente.

Den større sosiale og politiske virkeligheten som kirken i Zambia står over for i dag, er så overveldende at man kan fristes til å fokusere på aidskrisen relativt isolert fra de mangfoldige problemene som er dens fundament. Aidskrisens alvor kan ikke reduseres, men må stilles i det rette perspektivet. Ut over problemet med viruset er det meste av det som det zambiske

Kirken, i ordets dypeste forstand, er ikke en institusjon, en struktur eller et kirkesamfunn. Kirken er et fellesskap, det felles vitnesbyrd om Guds kjærlighet som alltid er til stede i menneskers liv. Den er et fellesskap som forsøker å tjene Kristus i en verden som hver dag ser den menneskelige familien spottet, sønderrevet og torturert. Kirken er en samling mennesker som minnes, følger og tjener Kristus, en smertens mann som ble utstøtt og foraktet.

JAPHET NDHLOVU

folk opplever i dag, gamle problemer som er blitt dårlig lappet sammen eller bandasjert, eller fullstendig ignorert.

Ideelt sett burde omsorg for mennesker som lever med hiv eller aids, omfatte et bredt spektrum av helseomsorg og sosiale tjenester beregnet på å bedre livskvaliteten, maksimere selvbestemmelse og minimere sykehus- eller institusjonsbasert omsorg. Hjemmebaserte omsorgstjenester bør gjennomføres med barmhjertighet, på en måte som gjør det mulig for dem som lever med hiv eller aids, og deres kjære å fungere som likestilte partnere med omsorgspersonene. De som har hatt omsorg for mennesker med aids, vet at sykdommen stiller en overfor sammensatte utfordringer, særlig i dens siste stadier. De mange opportunistiske infeksjoner som kjenner seg ut, kan angripe en hvilken som helst del av kroppen, og nekter hardnakket å begrense seg til bare ett organ eller bøye seg for et bestemt behandlingsopplegg.

Omsorgen må varieres mellom forskjellige befolkningsgrupper. Utslagene av hiv hos kvinner viser seg på ganske andre måter enn hos menn, og hos barn på ganske andre måter enn hos voksne. Nevrologiske komplikasjoner på grunn av hivsmitte kan skape spesielle utfordringer. Enkeltmennesker med hiv kan også ha spesielle sosiale og psykologiske behov på grunn av virusets alvorlige karakter og stigmatiseringen som følger med diagnosen.

I virkeligheten er helsesystemet og andre tjenesteytende organer (så vel som mange familier) allerede overveldet av krisen eller dårlig forberedt på å møte den. Det er tvilsomt om Jesus selv ville ha følt seg hjemme i dette uryddige landskapet, avgrenset på alle sider av strenge normer som bestemmer rett og galt, som definerer riktig og syndig oppførsel, og som avgjør hvem som skal ønskes velkommen, og hvem som skal vises bort ved dørene til kirker og templer.

Nettverksbygging

Å bygge nettverk og partnerskap vil være avgjørende elementer i prosessen i fremtiden. Kirken i Zambia har ikke noe valg i kampen mot hiv og aids. Den må bygge strategiske nettverk og allianser med likesinnede frivillige organisasjoner for å styrke omsorgen overfor mennesker som lever med hiv eller aids.

Relevant teologisk refleksjon må finne sted omkring emner som sannhet, frihet, fred, seksualitet, tjeneste og moral, vennskap, omsorg og undervisning. Vi kan bare oppdage Guds vilje for dagens situasjon gjennom kritisk og sensitivt lederskap som kan føre til ekte helbredelse. Menighetens rolle og nettverksbygging er nødvendige deler av en visjon om et Zambia fritt for hiv og aids.

Ikke noe av dette kan realiseres og opprettholdes uten et kontinuerlig arbeid for å legge forholdene til rette, drive opplæring og jobbe med målsettinger. Religiøse ledere som allerede er nedlesset av andre plikter, vil nok ikke kunne klare disse ekstra utfordringene. For alle disse tiltakene ville kirken i Zambia kunne gi et verdifullt bidrag ved å mobilisere sin sosiale kapital.

Kirken engasjerer mennesker på et dypt plan. Hver uke møtes kristne fra alle samfunnslag i menigheter og til aktiviteter ute i samfunnet. Ute på landsbygda i Zambia er kirken omtrent den eneste sosiale institusjon som mennesker, både kristne og ikke-kristne, har et forhold til. Femti prosent av alle helsefasiliteter på landsbygda i Zambia er tilbud fra kirkelige institusjoner.

Kirken i Zambia har derfor en strategisk sosial posisjon, og kan tilby et bredt nettverk som binder sammen vanlige mennesker i mange sosiale og økonomiske aktiviteter. Å vekke engasjementet hos dens medlemmer ville derfor utløse energi som kunne bidra til å utrydde stigmatiseringen og diskrimineringen knyttet til hiv og aids, og ville hjelpe til å bygge et Zambia fritt for hiv og aids.

Som en hivpositiv kvinne fra Zambia sa en gang: "Gud har ikke kalt oss til å dømme, men til å veilede, støtte, elske, vise omsorg og gi håp til mennesker som lever med hiv. Vær så snill: Ikke døm meg! Kom nær meg, bli kjent med meg, gi meg støtte. Hvordan kan du forvente at jeg skal vokse hvis du ikke gir meg en sjanse?"

Mennesker som lever med hiv
og det kristne fellesskapet

DANMARK

Kristi kropp

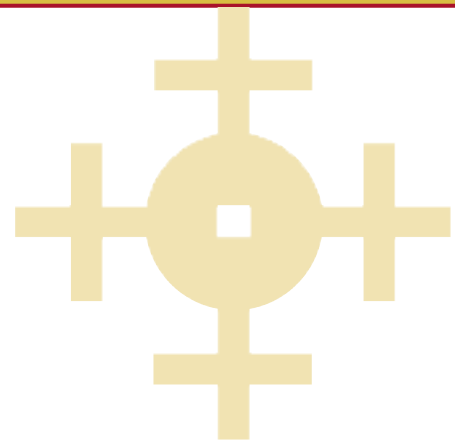
AV THEODOR JØRGENSEN

Paulus har sammenlignet det kristne fellesskapet eller den kristne menigheten med en kropp og kalt den Kristi kropp (jf. 1 Kor 12,12ff). Det er en god sammenligning, verd å ta til etterretning når det kristne fellesskapet skal leves ut i hverdagen. En kropp har mange forskjellige kroppsdelar, mange forskjellige funksjoner, men alle hører sammen i den ene kroppen. Her lever de sammen, og i dette samlivet er en enkelt kroppsdelens lidelse alle kroppsdelenes lidelse, og en enkelt kroppsdelens glede alle kroppsdelenes glede. Slik er det også i menigheten som Kristi kropp, sier Paulus. Hvert enkelt menneske er en kroppsdel, og hører sammen med alle de andre i det felles liv i Kristus.

Paulus ser en nær sammenheng mellom menigheten forstått som Kristi kropp og nattverdfeiringen: "Brødet som vi bryter, gir ikke det del i Kristi kropp? Fordi det er ett brød, er vi alle én kropp. For vi har alle del i det ene brød." (1 Kor 10,16f). I nattverdfeiringen konkretiseres menighetens fellesskap som Kristi kropp, med og i Kristus. Det livet i Kristus som vi får del i gjennom nattverden, er også et liv med og for hverandre, i glede og lidelse som også er Kristi glede og lidelse.

Det er noe dypt foruroligende ved de måtene Jesus selv har sagt at han vil være til stede i sin kirke på. Det foruroligende går normalt ikke opp for oss fordi vi til de grader er blitt vant til å hefte oss ved to av måtene: Ordets forkynnelse og forvaltningen av dåp og nattverd. Men Jesus har også sagt at han vil være tilstede i vår lidende neste. Det er den tredje måten. I lignelsen om verdensdommen i Matt 25,31ff, sier han det utvetydig i sitt svar til de rettferdige: "Sannelig, jeg sier dere: Det dere gjorde mot én av disse mine minste søsken (det vil si de sultne, de tørste, de nakne og fremmede, de syke, de fengslede), har dere gjort mot meg." Og tilsvarende til de urettferdige: "Det dere ikke gjorde mot én av disse minste, har dere heller ikke gjort mot meg."

Slik Kristus er nærværende for oss i nattverden, skal vi være nærværende for ham når han møter oss i vår nødli-

dende neste. Det er å være sammen med Kristus også i hans lidelse. Men hvilken menighet praktiserer virkelig dette?

Å reflektere over dette spørsmålet kan kanskje bli en anledning til å reflektere over hva det i det hele tatt vil si å være et kristent fellesskap.

Det er på menighetsplanet at det avgjørende må skje. For i mennesker som lever med hiv eller aids, møter Kristus oss, slik han møter oss i ethvert lidende menneske. All lidelse er Kristi egen lidelse. Å gå forbi den som lever med hiv eller aids, er å gå forbi Kristus. Å gi mennesker med hiv og aids all den hjelp og kjærlighet som er mulig, er å gi hjelp og kjærlighet til Jesus.

Tabu i kirken

Når det er sagt, skulle det egentlig ikke være nødvendig å si mer. For da burde alt annet komme av seg selv. Men det må sies mer. Og det henger ikke minst sammen med at hiv hovedsakelig spres ved seksuell omgang, og i en nordisk sammenheng har dette særlig rammet homofile miljøer. Men dette er et livsområde som har vært tabu i kirken. Det har skjedd store framskritt når det gjelder åpenhet omkring seksualiteten som en av nestekjærlighetens uttrykksformer. Det er etter hvert bare et fåtall kristne som vil legitimere seksualiteten utelukkende ut ifra nødvendigheten av forplantning. Likevel er det fremdeles knyttet en del bevisste eller ubevisste skyldfølelser til seksualiteten i seg selv. Og hva homofili angår, synes veien lang til en generell anerkjennelse i kristne kretser av nestekjærlighetsuttrykk mellom mennesker med denne orienteringen. Tvert imot finnes det noen som hevder at aids er Guds straff for homoseksualitet, eller som mer indirekte hevder at den er naturens måte å slå tilbake på overfor det de mener er en unaturlig form for omgang mellom mennesker.

Dette bevirker at mange mennesker som har fått konstatert hivviruset i blodet, eller som opplever symptomer på aids, vil unngå kirken. På forhånd frykter de en fordømmende hold-

ning. Og dette gjelder også pårørende til mennesker som har hiv eller aids.

Skyld og ansvar

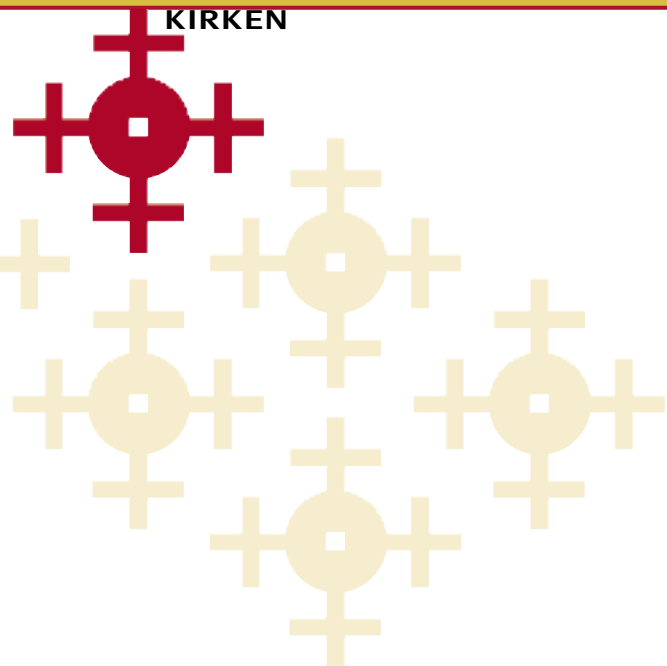
Kirken skulle være det fellesskapet der hivpositive og deres pårørende opplever det motsatte av det de ellers er utsatt for. De blir ofte isolert eller sagt opp på arbeidsplassen, de mister venner og omgangskrets, de blir betraktet som urene vesener som ingen tør røre ved – til tider ikke en gang leger og pleiersonale. Kort sagt blir de sett på som utskudd, og mistenkt for å være en trussel mot sine omgivelser og en samfunnsfare, som etter noens mening burde isoleres og kanskje til og med settes i fengsel.

Dødsangsten går ofte hånd i hånd med skyldfølelser. I Norden kaller man ofte aids for en livsstilssykdom, fordi faren for å bli smittet i høy grad er betinget av ens seksualvaner. Mennesker med hiv kan derfor vanskelig unngå spørsmålet om skyld og ansvar i eget liv og overfor andre som han eller hun uforvarende kan ha smittet.

"Hvis jeg ikke hadde handlet slik jeg gjorde, hva kunne det så blitt av mitt eget og kanskje en annens liv?" Enhver skyld er til døden, fordi den legger et stykke liv øde for andre og for en selv. Det bør ingen av oss glemme. Men for den som har hiv eller aids er denne sammenhengen så smertefullt håndgripelig at det kan oppleves som en forbannelse. Og når opplevelsen av forbannelse går hånd i hånd med opplevelsen av å være utestengt, er et menneske kommet så langt ut som det går an å komme.

Ikke Guds straff

Når den hivpositive lidelse er Kristi egen lidelse, bør kirken møte den hivpositive med det motsatte av en fordømmende holdning, det motsatte av isolasjon, utestenging og berøringsangst. Hva innebærer dette for det kristne fellesskapet i

dets møte med mennesker som lever med hiv eller aids? Det innebærer framfor alt at vi i vår holdning gjør alvor av det vi synger og bekjenner her i Danmark – for eksempel "Du tog vor skyld og bar vor skam, vor sjæl at holde i livet" (Dansk salmebog nr. 435). Når Kristus på korset virkelig tok på seg vår skyld, og en gang for alle led døden som straff for denne skylden, er døden aldri mer Guds straff over oss, og dette sies ganske konkret i tilsigelsen av syndenes forlatelse i gudstjenesten.

Under ingen omstendigheter må derfor lidelsen og den eventuelle døden som er en konsekvens av aids, betraktes som Guds straff. I langfredagens og påskemorgenens perspektiv er den døden den samme som enhver annen død: En død som Gud vil frelse oss fra og gjennom, til oppstandelse og det evige liv. Når lidelsene til den som lever med hiv eller aids, også er Kristi lidelse, er vedkommende også omfattet av Kristi oppstandelse, slik det står i den samme danske salmen: "For os du døde og opstod, du købte os med dit dyre blod, vor salighed est du alene".

Det kristne fellesskapet

Howdan gjør det kristne fellesskapet dette troverdig for mennesker som lever med hiv eller aids? Framfor alt ved sin holdning: Tillit, åpenhet, varme og anerkjennelse bør være kjennetegnene på den kristnes holdning overfor mennesker

med hiv. En av de fundamentale vanskelighetene som den hivpositive må kjempe med, er å kunne si ja til sitt eget liv slik det nå er blitt, og å holde fast ved sitt eget menneskeverd. I en slik anfeltelse er den største hjelpen det å tydelig merke at man har verdi for andre, at ens liv betyr så mye for andre at de ikke kan la være å engasjere seg i det. Ikke i form av 'velgjørenhet' forstått som det å være snill overfor dem som er mindre heldige enn en selv, da det kan ligge noe uhyre nedverdiggende i en slik form for omsorg. Nei, engasjementet skal vise seg i form av respekt og kjærlighet. I møte med mennesker som lever med hiv eller aids, må det kristne fellesskapet gjøre det tydelig og troverdig at den hivpositive liv har hatt og fremdeles har uendelig verdi for Gud. Hun eller han må kunne finne sin plass i menigheten, ikke bare som en som tar imot, men som en som gir og som har noe å gi. Når Gud tar imot den som har hiv, bruker Gud menigheten som hendene sine. Og som et lem på Kristi kropp gir den hivpositive sitt bidrag til kroppens felles liv og vekst.

Det dreier seg om noe ytterst konkret, like konkret som de eksempler som Jesus selv nevner i lignelsen om Dommen (Matt 25): å dekke daglige behov, besøke, lytte, snakke sammen, ha tid til å drøfte de problemene som uvegerlig oppstår underveis, men også til å snakke om liv og død, om skyld og tilgivelse, om det evige liv. På alle måter

må det gjøres troverdig og klart at et liv ikke blir et tilfeldig fragment ved døden, men står med et levende håps fortegn ved Jesu oppstandelse fra de døde. Livet fullendes hinsides døden, hvor tilfeldig og meningsløst døden enn er kommet inn i et menneskes liv. Og til slutt én enkel, men i denne sammenhengen uhyre viktig sak: å vise ømhet helt konkret, ved berøring, ved klem og kjærtegn. Mennesker med hiv og aids opplever i uhyggelig grad en berøringsangst fra andre menneskers side. Dette er ganske enkelt hysterisk og helt urealistisk, fordi vi vet hvor begrenset smitteveiene og derved smittefaren er. Ved denne berøringsangsten blir de hivpositive bokstavelig talt ensomme til døden. I det kristne fellesskapet bør en slik berøringsangst være utenkelig.

Men hvis nå noen likevel skulle tro at smittefaren er større enn først antatt, og risikoen for selv å få hiv og utvikle aids er tilsvarende større? "Den som finner sitt liv, skal miste det. Men den som mister sitt liv for min skyld, skal finne det!" har Jesus sagt en gang. (Matt 10,39). Derfor er det i kirken en gammel tradisjon for om nødvendig å risikere eget liv når det står om et annet menneskes liv og helse. Det beviste klostrene under middelalderens epidemier, og det har man vist i pleien av spedalske. Det har fra gammel tid også vært en selvfølgelig del av legemoralen. Skal det kristne håp virkelig bli troverdig for den som lever med hiv eller aids, må hun

eller han oppleve det kristne fellesskapet som fritt for den dødsangsten som de ellers kommer ut for, og som kommer til uttrykk i berøringsangsten.

Den lokale menigheten

På menighetsplanet kan dette åpne og tillitsfulle fellesskapet best praktiseres ved dannelsen av støttegrupper. Disse bør bestå av familier og enkeltmennesker som i samarbeid med andre støttegrupper på stedet er villige til å åpne sine hjem, yte konkret hjelp og besøke dem som har utviklet aids, og deres familie i hjemmet eller på sykehuset. Disse støttegruppene må på en eller annen måte gjøre seg kjent, slik at mennesker med hiv kan vite hvem de kan henvende seg til i full fortrolighet, hvis for eksempel den som har fått konstatert hivsmitte i første omgang ønsker å forbli anonym, men likevel har bruk for et menneske å dele denne byrdefulle viten med. Disse støttegruppene bør utvikle seg til fellesskap, gjerne i form av basismenigheter som sammen feirer gudstjenesten og ikke minst nattverden, fordi nattverden er det sterkeste uttrykket for det fellesskapet i Kristus som ikke lar noen stå utenfor.

Hiv og aids er en utfordring for menighetene, og kan føre til en oppdagelse av hva det i praksis vil si å leve som Kristi kropp i fellesskap om gleden og lidelsen i livet, med et fast håp om det evige liv, gjort nærværende i kjærlighetens tjeneste for hverandre, der vi i vårt lidende medmenneske møter Kristus selv.

Globale tiltak må gå hånd i hånd med lokale aktiviteter for å skape støtte og solidaritet for mennesker som er smittet eller berørt av hiv eller aids

MOSAMBIK

Stigmatisering

AV ELIAS ZACARIAS MASSICAME

Stigmatiseringen av mennesker som lever med hiv eller aids, og segregeringen av de berørte familiene kan bare bekjempes dersom hiv og aids blir tatt i betraktning i kulturelle uttrykk, og hvis nåværende holdninger blir avmystifisert. Et menneske rammet av hiv eller aids er fortsatt et menneske med rett til liv og verdighet. Kommer den tiden da hiv og aids blir tatt på alvor, og blir en del av verdens kulturelle virkelighet?

Enhver pasient trenger støtte og solidaritet fra andre for å overvinne sykdommens psykologiske belastninger. Men sykdom hos ett familiemedlem, hvor triviell den enn er, berører andre familiemedlemmer, særlig hvis den syke er familiens overhode. Akkurat som alle andre har han følelser og trenger kjærlighet, omsorg og støtte fra andre, særlig fra slekt og venner. Og det er i lidelsens tid at solidaritet og kjærlighet trengs mest, fordi fortvilelsen da er størst.

Kirken som organisasjon er kalt til å fremme forståelse, nærhet, omsorg, kjærlighet og barmhjertighet – etter Jesu Kristi eksempel. Gud er alltid hos ethvert menneske, og vi vet at han ikke forlater mennesker som er smittet eller berørt av hiv eller aids.

Som et fellesskap av Kristi trofaste etterfølgere må kristenheten være et redskap for kjærlighet til andre og et tilfluktssted for dem som er syke. Men for å kunne vise hverandre solidaritet

må vi først lære å verdsette livet og å verdsette oss selv. Da vil vi være bedre i stand til å tilby kjærlighet til andre. I en situasjon preget av hiv og aids er det meget viktig å ha en opplevelse av egen verdi og å verdsette andre.

I ethvert samfunn blir forandringer i atferd og holdninger dypt påvirket av kulturen og av den måten samfunnets institusjoner uttrykker kulturen på. Kirken som en institusjon som spiller en viktig rolle i sosialiseringsprosessen, særlig i krisetider, må alltid ha en kontekstualisert tilnærming hvis den skal være lys og salt i verden.

Hva er synd?

De fleste mennesker mener at det største problem de vil stå overfor hvis de blir hivsmittet, er å bli betraktet som en synd. Denne negative tenkemåten har drevet mange mennesker inn i isolasjon. Å se på mennesker med hiv eller aids med fordømmelse i blikket fører til stigmatisering og ekskludering fra samfunnet.

Samfunnet må lære at hiv eller aids ikke er ensbetydende med synd. Tvert imot, det er en synd når vi diskriminerer og ekskluderer vår bror eller søster fordi han eller hun er smittet eller berørt av hiv eller aids.

Kjærlighet og barmhjertighet var karakteristisk for Jesu tjeneste, og skal derfor være det mest sentrale kjennetegn ved enhver som bærer navnet "kristen" etter ham. Som kristne er vi kalt til å elske, ikke dømme. Jesus selv viste oss veien når han viste kjærlighet og barmhjertighet overfor mennesker som led. Jesus sier til oss: '...elsk din neste som du elsker deg selv'. Vi skal derfor vise barmhjertighet med den bevisste hensikt å "lide med hverandre."

Kirken og de kristne er Kristi kropp, og er derfor kalt til å uttrykke Jesu kjærlighet for mennesker som er smittet av hiv, og vise barmhjertighet og omsorg. Dette betyr at Kristus må avbildes i oss som er hans representanter, og at vi ikke må handle slik som vi synes er behagelig, men slik han ville ha handlet hvis han hadde vært fysisk tilstede. Vi må også forstå at viruset er en fare, og anerkjenne at mennesker som lever med hiv eller aids, har stor erfaring med pandemien, en erfaring som kan være til nytte for alle.

Å kjempe mot diskriminering og stigmatisering er ikke noen lett oppgave. Det krever forståelse, samtykke og støtte fra både de smittede og de berørte, samt fra andre grupper i samfunnet, inkludert familie, venner, kirken, frivillige organisasjoner, regjering og folkevalgte.

Kirkenes rolle

Kirken og kristne grupperinger har en viktig rolle å spille i kampen mot hiv- og aidspandemien og andre seksuelt overførbare infeksjoner.

Kirken er et sted for tilbedelse, trøst og fellesskap. Men i de fleste tilfeller blir hiv betraktet som noe skammelig. Fordi vi ikke kan snakke åpent om seksualitet, blir mange mennesker stigmatisert.

CIRCLES OF HOPE, ZAMBIA

- å undervise i og ta opp tematikken seksualitet i lokalsamfunnet;
- å drive lobbyvirksomhet og være talsperson for mennesker som lever med hiv eller aids, for å redusere stigmatisering og diskriminering,
- å utøve sjelesorg og pleie overfor de syke ved å gi dem den kjærlighet og omsorg de sårt trenger,
- å beskytte foreldreløse og andre sårbare barn,
- å fremme og oppmuntre til behandling av hiv- og aidsrelaterte sykdommer.

Behovet for en sunn livsstil

Den anglikanske erkebiskopen av Cape Town, Njongonkulu Ndungane, har sagt at en av grunnene til at mange vegrer seg for å snakke om hiv og aids, særlig foreldre til barn eller ungdom, er frykt for å bli hengt ut av samfunnet og kirken. Samtidig har den tradisjonelle skikken med ikke å snakke med ungdom om sex før de skal gifte seg, også vært et hinder. Denne situasjonen gjør barn og ungdom sårbare for hiv. Heldigvis finnes det en voksende bevissthet omkring hiv og aids, og det gjøres forsøk på å takle utfordringen gjennom inkludering av mennesker i en global sosial sammenheng. I slike forsøk be-

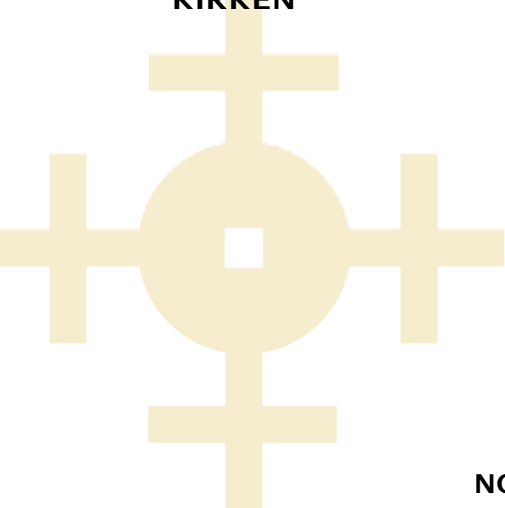
stemmes et menneskes helsetilstand av faktorer som adgang til rent vann, sanitære forhold, mat og ernæring, arbeid, ressursfordeling, adgang til helsetjenester og deltakelse i det politiske liv. Å gjøre kroppen sterk, å skape selvtilitt og eiendomsfølelse i et menneske er det eneste som kan hjelpe folk til å leve et skikkelig og sunt liv.

For at en borger skal leve et sunt liv, er det ikke nok bare å gardere seg mot smitte. Hvis de sanitære forhold er utilstrekkelige, eller hvis vannkvaliteten er dårlig, vil det påvirke miljøet der mennesker bor. Og dette kan gi grobunn for endemiske sykdommer som malaria og meningitt. Mangel på økonomiske midler til å bekjempe disse sykdommer kan også føre til usikre blodoverføringer, som kan sette menneskers liv i fare. Bevisstgjøring og undervisning om helse og om hiv og aids kan bare gjennomføres når tiltakene er konsekvente, og tar tak i de grunnleggende årsakene.

Hiv- og aidsprogrammet drevet av Mosambiks kristne råd har tatt det første skrittet i holistisk retning ved å knytte sine tiltak mot hiv og aids til bekjempelse av andre sykdommer, for eksempel malaria, diaré, seksuelt overførbare sykdommer, hudsykdommer og feilernæring.

Små tiltak på økumenisk plan, som for eksempel etableringen av strukturer viet hiv og aids, og bønnelitteraturen som allerede er produsert, må spres på den verdensomspennende økumeniske bevegelsens offisielle språk slik at alle kan få del i det. Afrikanske land må også finne metoder som gjør at afrikanske språk kan benyttes for å spre informasjon om hiv og aids.

Problemet kan bare løses hvis det finnes et globalt ønske om endring hos dem som sitter på informasjon, vitenskapelig kunnskap og økonomiske midler, samt politisk vilje til forandring. Globale tiltak sammen med grasrottiltak der befolkningen selv er en del av løsningen, vil minske den psykologiske virkningen av sykdomsutbrudd.

NORGE

Ingen frykt

Tanker, refleksjoner og erfaringer fra mennesker

som lever med eller er berørt av hiv

I våre samtaler mellom mennesker som lever med eller er berørt av hiv, holdt på Aksept i Oslo, delte vi tanker og spørsmål, hendelser, tro, fortvilelse og sinne, og vi oppdaget hvor like vi er når vi nærmet oss hverandre slik.

Forskjeller som legning, tro, arbeid, familietilknytning eller forholdet til rus ble borte. Vi var mennesker som delte livene våre med hverandre. Og vi hadde en felles lengsel: Tenk om kirken kunne være et slikt trygt sted for det vi opplevde som et helbredende fellesskap!

Problemet er at kirken betyr forskjellige ting for forskjellige mennesker. Mediene, prekener, uttalelser fra autoritetspersoner gir et samlet inntrykk av at man må la mange sider av livet ligge utenfor kirken fordi det ikke er plass til dem innenfor. En kvinne som lever med hiv, uttrykte det slik: "Du føler at livet ditt må gjennom en slags sensur når du snakker med prester."

Sex og hiv er ting man ganske enkelt ikke snakker om. Som en annen deltaker sa det: "Det er tabu." Det kan se ut til at man tror man bevarer en slags kirkelig identitet ved å gjøre veien til kirken både trang og smal for dem som ikke greier å leve opp til fastsatte regler. Og det gjør det meget vanskelig for kirken å oppfylle et annet viktig oppdrag fra Jesus; å lære mennesker å akseptere seg selv og hverandre på en ærlig måte.

"Kirken", sa en deltaker, "kan spille en viktig rolle ved å tilby et trygt sted, der det er mulig å være ærlig og tale sant om sitt eget liv og om spørsmålene og tvilen man har." Dette er ikke så enkelt som det høres ut. "Noen ganger møter vi holdninger og handlinger som vi er helt uenige i. Men vi må lære å akseptere forskjellene, ikke sette folk i båser og felle dom over dem, og la det bestemme hvem som slipper inn, og hvem som stenges ute. Vi skulle være åpne for å oppdage at vi alle, i vår grunnleggende menneskelighet, er ganske like." I dypeste forstand er dette noe som er tilgjengelig for alle, men for mennesker som lever med hiv, er det førstehånds kunnskap som de kan gi som en ressurs for hele kirkens fellesskap.

Videre trenger vi arenaer der "frykt, angst og gjør kan tas

fram i lyset", og kirken har alle muligheter til å være den arenaen. Men da må det være tydelig at det er "ok å komme og snakke om hva som helst som livet er fylt av." Det er på dette vanskelige og smertefulle planet at stigmatiserende holdninger vokser og trives, og destruktive livsmønstre formes hos "de desperate, som er ofre for andres fordommer", som den ene deltakeren sa. "Når det ikke finnes noe fellesskap, kan den hivsmittede bli en fare for seg selv og andre. Man kan gå inn i et mørke og bli destruktiv. Det som gjør det mulig å ta ansvar for seg selv og andre, er et trygt og aksepterende fellesskap."

Fellesskapets verdier

Gruppen drøftet hvilke grunnverdier som kan skape et åpent og inkluderende fellesskap, og falt ned på disse tre:

1. Verdien av menneskelig mangfold, uttrykt i respekt for det unike ved hvert enkelt menneske.
2. Frykten, sårbarheten og menneskeligheten som noe alle deler innenfor dette mangfoldet.
3. Forståelsen av at vi er forskjellige lemmer på den ene og samme kroppen.

Hvorfor er det så vanskelig å nå fram til dette? "Fordi kirken heller gjenspeiler de verdiene man finner ellers i samfunnet: konkurranse, eksklusjon, økonomisk suksess", sa en deltaker. "Så støtter den disse verdiene gjennom sine hierarkiske strukturer." Men kirken er kalt til å ha et hierarki som er stikk motsatt verdens. Jesus understreket at de som verden stigmatiserer, nettopp er de som er kalt til å gjøre de sterke og vise til skamme. "For vår verdi og vår mest sanne identitet henger sammen med at vi er skapt og elsket av Gud, og ikke med hva vi kan prestere eller at vi kan hevde oss." Dette er også en del av gudsbildet i oss: Gud som sier "Jeg er den jeg er".

Dette synspunktet peker på en selvmotsigelse i det som vi forventer av kirken, hvilket er en stor utfordring. På den ene siden ønsker vi at våre kirker skal være sterke fellesskap som kan beskytte oss fra det vi frykter. På den andre siden ønsker vi at de skal være åpne og aksepterende, at de skal hjelpe oss å se

i øynene det vi frykter, og ikke sensurere det bort. Vi fornekter vår egen og andres sårbarhet når vi frykter den. "Så vi vil nok aldri bli helt kvitt stigmatiseringen, fordi den stammer fra vår opplevelse av hva det er som truer oss."

Deltakerne mente at Paulus' bilde av kirken som "kroppen" er særlig kraftfullt. "Menneskeheten er dypest sett én, ett menneske, én universell kropp, som det er viktig å bli kjent med", var det en som sa. "Når vi ødelegger et annet menneske, ødelegger vi også noe i oss selv, og, som følge av det, noe i hele menneskeheten. Det du gjør mot andre, gjør du mot deg selv og mot oss alle. Men det betyr ikke at vi mennesker er like. Det er mangfold blant oss, på samme måte som det er et mangfold i hver og en av oss." Ekskludering og fornektelse skjer når vi ikke anerkjenner dette mangfoldet.

Et trygt sted

De fleste deltakerne delte denne opplevelsen av å bli ekskludert. "De kirkelige myndighetene, som stort sett er menn, har ofte fastslått regler som definerer mennesker som utenfor ved å antyde at de ikke passer inn i de "idealbildene" som ofte settes opp." Det rådet sinne så vel som forvirring når deltakerne fortalte om skammen som fulgte med det å bli ekskludert. "Hvordan er det mulig at selv nattverden har kunnet bli brukt til utestenging?" "Og dersom våre erfaringer i livet gjør at kirkens folk ikke kan akseptere oss, hva tror de vi føler om oss selv?"

Det er livsviktig, sa deltakerne, at våre kirker blir steder for håp, både for enkeltmennesker som er ekskludert, og for de delene av oss selv som vi ekskluderer eller holder skjult. Men hvordan kan vi gjøre dette mulig? Deltakerne foreslo følgende:

1. Det er viktig å gjøre hiv synlig i kirkene våre. "Prestene må ta opp stigmatisering og fordommer fra prekestolen." "En må kunne gjenkjenne livet sitt i prekenen, også et liv med hiv." "Noen må fortelle hvordan dagliglivet er for en med hiv. Det finnes så mye uvitenhet!" "Vi må kunne forbinde det vi leser i Bibelen med det vi møter i dag."

2. Kirkene bør prøve å bli trygge steder hvor vi ikke behøver å være sterke hele tiden, og hvor folk kan erkjenne og dele sin frykt og sin sårbarhet.
3. Det er et akutt behov for at kirkene tar sine holdninger til sex og seksualitet opp til vurdering.
4. Kirkene ville ha stor fordel av å ta opp igjen spørsmålet om hvordan man kan leve som én kropp, både når det gjelder kroppen som bilde på det kristne fellesskapet, og når det gjelder den virkelige verdien av levende og lidende menneskekropper.
5. Kirkene og deres menigheter burde tenke og leve som steder for håp, ikke for ekskludering. "Vi er her", kunne de si, "som en gave fra Gud for å gjøre livet mulig, for å gjøre livet vakkert, og for å være en velkomstkomité for de helbredende kreftene." Tenk om alle tenkte slik!

Hvorfor virker aids så skremmende?

Å arbeide med hiv er å arbeide med oss selv

- vår frykt og våre grenser, og vår evne til å gi tross vår angst

DANMARK

Å bryte isolasjonen

AV ELIZABETH KNOX-SEITH

Hvis man som medlem av et kristent trossamfunn ønsker å engasjere seg i hiv- og aidsproblematikken, står man overfor et vell av utfordringer.

Først og fremst er utfordringen å avdekke sitt eget forståelsessystem, slik at man ikke arbeider med "blinde punkter", det vil si oppfattelsesstrukturer som ubevisst styrer en i det arbeidet man ønsker å utføre. Hvis man ikke er klar over at slike mønstre finnes, kan de virke avgjørende negativt inn, ikke

minst i ens forhold til de menneskene man i utgangspunktet håper å kunne hjelpe.

Det er særlig forholdet til skam, skyld og straff det er viktig å sette i fokus. Ofte er det nettopp ubevisste, dypt forankrede følelser omkring disse emnene som styrer oss i vårt forhold til sykdom og død.

En god og enkel måte å oppnå en opplevelse av kontroll på, er å føre årsaken til sykdommen tilbake til den syke. Det er han eller hun som har oppført seg galt, og ved å endre atferdsmønsteret som la grunnsteinen til sykdommen, kan selve sykdommen overvinnes. Det gir en viss følelse av makt og handlekraft tilbake i hendene på vedkommende, men det kan samtidig skape grobunn for en sterk indre skyldfølelse. Hvis det er en bestemt handlemåte som fører til at et menneske blir sykt, utsetter den syke seg lett for omverdenens fordømmelse, som den syke meget fort kan gjøre til sin egen.

Angst og fordømmelse er nettopp to skyggesider av det ansiktet som aids viser, to sider som det gjelder å kaste lys over. Hvordan bearbeider vi våre egne indre skismaer? Henger angsten for døden og angsten for seksualiteten sammen? Er dette en særlig faktor i angsten for aids? Hvorfor får aids i manges ører en mer skremmende klang enn så mange andre sykdommer der det fysiske lidelsesforløpet er det samme? Hva kan vi gjøre for å møte mennesker med aids uten denne angsten?

Å lytte er å krysse grenser

Å arbeide med aids er å arbeide dypt med seg selv, sine egne grenser, sine egne prestasjonsevner og evner til å gi, på tross av angst. Gjennom møtet med det enkelte mennesket lærer man mer om livet og om døden enn man kunne lære ved å lese mange tykke bøker. Likevel er det samspillet mellom viten og innlevelse som er alfa og omega i samtalen. Viten om smitteveier og sykdomsforløp kan være livsviktig når man konfronteres med egen og andres frykt. Men denne viten er ikke nok når man møter et annet menneske ansikt til ansikt. Da dreier det seg ofte om å kunne vaske sin tidligere tavle ren og møte individet åpent og nysgjerrig, villig til å lære det som dette unike mennesket har å formidle. Å gå gjennom en krise kan være det mest utviklende i et menneskes liv. Den som står

Det som bryter meg ned, er at min rolle i samfunnet er forandret. Det er ikke lenger så lett å møte venner på samme måte som før. Jeg vet at de tenker på at jeg er smittet. Jeg gjør ofte situasjonen verre selv. Jeg synes at jeg kan leve med min spedalskhet, eller hiven om du vil, ved å trekke meg tilbake. Det er ikke selve hiven som gjør at jeg lider, men menneskene.

FORTALT AV EN KVINNE MED HIV FRA LUSAKA

ved siden av en annen i denne prosessen, lærer noe dypt og epokegjørende for hvert nytt skritt som tas. Å ha øynene åpne for det nye som kan læres i hvert eneste møte med hvert eneste nye menneske, er avgjørende for fornyelsen, for gleden og gnisten.

Mange mennesker med hiv og aids har gjennom sin livshistorie opplevd traumatiske møter med kirken. Det er viktig å undersøke hvordan disse møtene har satt spor, og hvordan de former den nåværende opplevelsen av begreper som Gud, kirke og religion. Hvis Gud for eksempel bare er identisk med en straffende far som forhindret sin sønn i å elske og akseptere seg selv, er det ikke noen særlig mening i å snakke om en kjærlig Gud. Gud blir identisk med alt annet enn kjærlighet i lytterens bevissthet, og det er derfor viktig å snakke om hvordan opplevelsen av Gud har vært, heller enn å forsøke å snakke abstrakt om Gud i et språk og en begrepsverden som er grunnleggende uforenlig med den erfaringen som mennesket med hiv eller aids bærer i seg.

Å ta del i samtaler om disse spørsmålene innebærer mest av alt å tørre våge å være nær, å tørre å kaste sine kjente og kjære forestillinger og forklaringsmodeller overbord og se verden på ny, gjennom de øynene man møter. Medlidenhet og sympati kan skape distanse, og er utilstrekkelig, på samme måte som for raske og ivrige svar kan være en mur som forhindrer den andre i å åpne seg. Man må være nærværende og empatisk, og tørre følge den døende inn i det erfaringsrommet som er hans eller hennes, unikt og individuelt.

Sykdommen svekker den fysiske dimensjonen i seksualiteten samtidig som behovet for ømhet og nærhet øker tilsvarende. Tidligere har seksualiteten kanskje i en viss grad erstattet eller utfylt dette behovet, men nå er det ikke lenger mulig å lukke øynene for savnet av intimitet, som kanskje inkluderer seksualiteten, men som også rekker ut over den. Dette blir enda tyngre å leve med fordi det kan være svært vanskelig å finne et menneske som tør være intim med en. Det er lett å oppleve at det er ens sykdom som forhindrer en i å få den kontakten som savnes. Angsten for at partneren skal være redd for smitte, er ofte grunnen til at den enkelte ikke tør be om fysisk omsorg. Mange finner det vanskelig å knytte seg til et menneske som

de vet sannsynligvis vil komme til å lide mye. Og det kan være vanskelig for et menneske med hiv eller aids å belaste den andre med lidelsen og døden som de begge to vet er i anmarsj. Dette betyr at begge parter føler seg utrygge, og ingen vil knytte seg så dypt som de egentlig ønsker. Bevisstheten om døden blir en barriere, på samme måte som alle de mer eller mindre bevisste forestillinger om smitterisiko etc., som fører til berøringsangst.

Å bryte ned angstens barrierer

Det er viktig å hjelpe den enkelte til å bryte gjennom slike murer av angst, og spesielt å støtte den hivsmittede til å se og føle at kroppen fortsatt er et skjønnhetens tempel, som fortjener oppmerksomhet, kjærlighet og varme, også i form av fysisk berøring og ømhet. Har man for eksempel Kaposi sarkom eller andre hudlidelser, kan opplevelsen av å være frastøtende være så altoverskyggende at man overhodet ikke har lyst til å bli berørt, enn si vise sin kropp for noen. Likevel vil lengselen etter og behovet for ømhet som regel ligge skjult, og det er derfor viktig å hjelpe den det gjelder til å takle den forakten for egen kropp som følger med noen av sykdommens symptomer. Å kunne søke ut og be om fysisk kontakt kan bli et viktig skritt i å overvinne selvforakten. Og det å bli berørt, ømt og kjærlig, på tross av denne følelsen av urørlighet kan bli et avgjørende skritt i opplevelsen av verdighet, selvaksept og livsvilje.

I fortellingen i Lukas 4 kommer Jesus til sin hjemby Nasaret, der man ber ham om å lese fra profeten Jesaja. Budskapet handler om godt nytt for fattige, frihet for fanger, gjenvinning av synet for blinde. De kjente ordene blir levende for tilhørerne: "I dag er dette skriftordet blitt oppfylt mens dere hørte på", sier Jesus, inspirerende og profetisk. Men budskapet er for stort, for grensesprengende. Byens innbyggere blir rasende. De driver ham ut av byen og mot en skrent i åssiden der byen ligger. "Men han gikk midt gjennom flokken og dro bort."

Jesus lærte å kjenne hva det vil si å bli avvist, til og med av sine slektninger og naboer i hjembyen Nasaret. Mennesker med hiv eller aids gjør ofte den samme erfaringen når de rei-

ser hjem til familie og venner i småbyen, stedet de opprinnelig forlot da de merket smerten ved å være "annerledes".

Noen har en annen seksuell identitet: de er homofile, noe de følte at de ikke kunne fortelle familien. De flyktet fra bygdesladder til storbyens anonymitet, til et sted der de kunne finne aksept og varme, et liv med nye venner, med en mindre fastlåst identitet.

Andre er unge som dro til storbyen for å få en utdanning, ikke for å flykte fra bygda, men bare for å lære noe nytt. Når de blir hivsmittet, føler de seg stemplet, satt i bås som promiskuøse. De tør ikke vende tilbake for å dele den frykten de bærer. Mens de følte seg "normale" før, er også de nå plutselig annerledes. Inni seg er de hypersensitive overfor enhver reaksjon som kan bekrefte deres engstelse.

Andre igjen er narkomane, som ofte har flyktet fra familien og bygda med følelsen av at de ikke hørte hjemme. I storbyens destruktive miljøer finner de en gjenklang av det indre kaoset de bærer i seg, og finner en snarvei som gir umiddelbar befrielse fra smerten. Men de får kanskje hiv med på kjøpet, og føler seg i dobbelt forstand som utskudd.

Det usynlige gjøres synlig

Erfaringer fra Norden viser at hivsmitte lettest overføres i miljøer der smerten og selvdestruktiviteten er størst. Hiv og aids er i høy grad sosialt betingede fenomener, selv om viruset i seg selv ikke skjeller mellom kjønn, seksuell legning, rase eller klasse. Alle som dyrker usikker sex, eller deler urene sprøyter, er i faresonen, men det er i høy grad sosiale og psykologiske årsaker til at noen er i stand til å ta sine forholdsregler, mens andre går rett i grøfta gang på gang, nærmest som en del av sitt livsmønster.

Det vil ofte være typiske psykososiale mønstre som ligger til grunn for at mange, selv om de er velinformert, ikke er i stand til å endre det man kaller "risikoatferd".

Dette gjelder spesielt for dem som har fått sin selvtilitt svekket, ikke minst unge som har vært utsatt for incest eller andre former for vold. Deres grenser er blitt truet, de følsom-

me barrierer som barn og ungdom stiller mellom seg selv og omverdenen. Deres identitet er skrøpelig, og de lengter etter kjærlighet, en kjærlighet de ofte vil ha problemer med å stille kvalitative krav til. De mangler evnen til å sette de grensene som for andre er naturlige. De vil ofte tro at de kan finne den intimitet og nærhet som de søker, i kortvarige seksuelle forhold. Igjen og igjen får de traumet sitt bekreftet: Jeg er ikke verd å elske. De blir misbrukt og forkastet.

Aids er ikke bare storbyens problem. Det er også Nasarets, småbyens ansvar. Det er her de bor, menneskene som støter bort sine barn, direkte eller indirekte, ved ikke å akseptere barnas forskjellighet.

Mange foreldre sitter i dag med et spørsmål inni seg: Hva gjorde vi galt? De ville det så godt, oppdro barna med bibel og kirkegang, men likevel opplever de at barna vender dem ryggen, drar hjemmefra og søker inn i nye miljøer som ofte er helt ubegripelige for familien.

Jesus kom til sin hjemby synagoge med et grensesprengende budskap. Det gjør mennesker med hiv eller aids for oss i dag. Det er et ord i samme ånd om liv og død, en lengsel etter at kirken skal forlate sine stivnede former og bli en kirke med levende liv.

Aids er, som en sykdom blant andre sykdommer, et spill for vårt liv, for vår innstilling overfor vår neste og oss selv. Tør vi møte den som er fremmed og har andre livsformer enn oss? Tør vi overskride våre egne grenser og stige inn i et land som rommer andre tenkemåter, andre livsverdier, ukjente identiteter?

Hiv og aids tvinger oss til å tenke over livsforhold som vi vanligvis unngår å ta stilling til, og kjernen i det hele er spørsmålet om kjærlighet. Hvordan møter vi de unge som lever annerledes enn de voksne hadde håpet? Med formaninger eller med den forsiktige innlevelsen som vi alle vet er den dypeste og mest holdbare bro mellom mennesker? Å fordype oss i kunnskap om hiv og aids gir en mulighet til å bryte den stigmatiseringen som sykdommen ofte bærer med seg, en mulighet for foreldre til å møte sine barn på en ny måte, for

Vi som lever med hiv, kan lett bli ofre og la oss dulle med. Hvis vi ikke selv tar oss av oss selv og forventer noe av oss selv, kan vi heller ikke vente noe av andre. Det vi har å gjøre, er å presisere våre forventninger overfor oss selv, og si hva vi vil. Vi er ikke noen stakkarer som kan avvises, vi er lik alle de andre. Vi har et behov for å bli respektert for det vi er, og ikke mer. Det er et enkelt spørsmål om menneskelighet, om medmenneskelighet... om kjærlighet. Det er lett å si det, men man må elske seg selv før man kan elske andre. Så de som tar avstand fra oss og dermed ikke elsker oss, sier egentlig: "Jeg elsker ikke meg selv".

RONNY, SOM DØDE AV AIDS. DANMARK

kirken til å forlate sine mange ord og i stedet handle i omsorg og kjærlighet.

Hiv og aids er kommet som en utfordring til kirken, et rop om å rive ned murene, sprengre grensene, kaste fordommene. Vi har alle noe å lære i en dialog, for eksempel om seksualitetens glede, former og ansvar. En felles søken etter svar leder oss alle framover, og vi har mye å dele med dem som har stått ansikt til ansikt med døden.

Som i et speil

Aids bringer fram i lyset det som ellers er usynlig, og derved også den uenigheten som gjør seg gjeldende innenfor kristne miljøer, på tvers av konfesjonelle skillelinjer. Baptister, metodister, katolikker, ortodokse og lutheranere kan offisielt stå sammen i enighet om at det er nødvendig å engasjere seg i aidsproblematikken, mens de innad, i sine egne kirkesamfunn, møter stor og ofte uutholdelig motstand. Det gjelder å tørre å møtes på tvers av grensene, og også å ta opp de dype eksistensielle og trosmessige spørsmål som hele tiden dukker opp i kjølvannet av aids.

Hver dag rommer nye spørsmål, nye utfordringer. Det er viktig å være i stand til å se sin egen angst og motstand i øynene så vel som å kunne forholde seg fornuftig og avbalansert til andres. Ingen har det endelige svaret på alle de spørsmål som reises når man konfronteres med hiv eller aids. Her, mer enn i noen annen sammenheng, blir det tydelig at vår erkjennelse er stykkevis og delt. Vi ser i et speil, i en gåte, og aids er dette speilet, denne gåten, symbolsk så vel som konkret.

Ofta er det angsten og fremmedfølelsen som rår i kirkelige miljøer. Det ligger en stor oppgave i å bryte med denne opplevelsen av avstand. Kristus var den som mer enn noen annen klarte å bryte ned barrierer av angst og avstand, blant annet ved å forstå den smerten som alltid ligger til grunn for dem. I kirken i dag må vi reflektere over den radikalitet som Jesus representerte i sin måte å omgås ikke bare syke og utstøtte, men også dem som foraktet og tok avstand fra de utstøtte. I

kristendommen gjemmer det seg en dyp utfordring

om å leve seg inn i og for-

stå årsakene bak menneskers handlinger, både våre egne og andres. Har vi ikke syn for den smerten som får oss til å reagere som vi gjør, ender vi i en livsnedbrytende forsømmelse, ikke bare av andre, men også av oss selv. Fordømmelse og forsømmelse er to sider av samme sak.

Den tyske teologen Dorothee Sölle fanger på en fin måte opp denne fordringen når hun trekker fram tre aspekter som rommes av ordene om at man må "ta sitt kors opp og følge meg":

- å bryte nøytraliteten,
- å gjøre det usynlige synlig,
- å ha en felles visjon.

Hun understreker hvordan Kristus alltid, i enhver situasjon, sto på ofrenes side. Gjennom dette ble døden overskredet, den døden som på et samfunnsmessig plan låser bestemte grupper mennesker fast i bestemte typer roller, som "syndere", "utstøtte", "uverdige" og "uansvarlige".

Å bryte nøytraliteten er ikke bare å se tingene fra de utstøttes og foraktedes synsvinkel, men også å gjøre det usynlige synlige, det vil si å trekke sløret til side for tanker og følelser i oss som er fortrenget, sløret som i samfunnets "normale" øyne får dem til å se ut som "uverdige", "ikke verdt å kjenne"... ja, dypest sett "djevelske". Det er å se verdien i det tilsynelatende verdiløse, i det undertrykte – og å kjempe for at denne verdien kommer til overflaten, slik at det vi tidligere undertrykte, kan bli anerkjent og få rett til å eksistere. Det er i siste instans her visjonen ligger gjemt, visjonen som skal bære fram i lyset det hittil usette, det gjemte og det skjulte, slik at blinde øyne kan se verden på ny.

Lidelse er ikke bare lidelse, den er også en anledning til noe radikalt nytt, en forandring av særlig karakter. Lidelsen er anledningen til kamp, til visjonen om et bedre og annerledes liv. Her ligger også muligheten og håpet i hiv og aids – ikke bare på ett, men på mange plan.

Nåde, kjærlighet og barmhjertighet

Gudsbilder

TEMADOKUMENT, NORDEN-FOCCISAS KJERNEGRUPPE, LUSAKA 2004

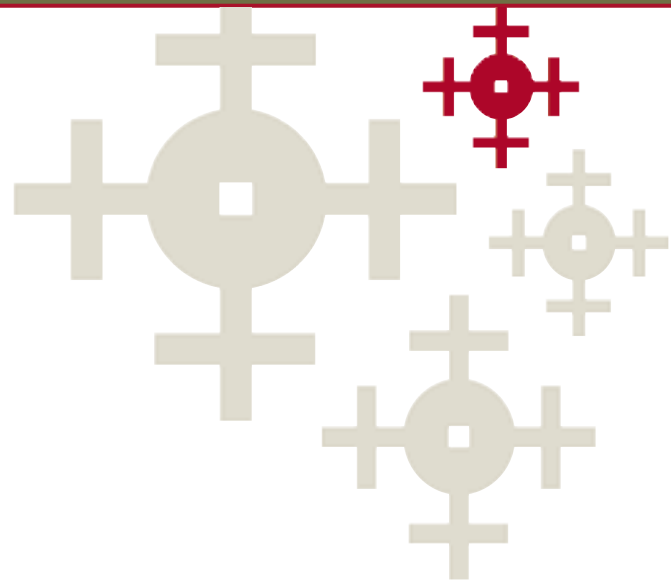
Helt siden hivpandemien begynte, har mange mennesker sett den som Guds straff. Denne tolkningen forutsetter en Gud som er dømmende og straffende. Til syvende og sist nærer dette gudsbildet opp under stigmatiseringen og diskrimineringen av mennesker som er smittet eller berørt av sykdommen. I tillegg påvirker dette gudsbildet også selvbildet til mennesker som lever med hiv eller aids.

I menneskers leting etter større forståelse for lidelsen knyttet til hiv og aids refereres det ofte til negative gudsbilder, bilder som noen ganger til og med er fremprovosert av kirkens lære.

Disse negative gudsbilder er blant annet:

- en hevnjerrig dommer – på grunn av menneskenes manglende forståelse for guddommelig rettferdighet,
- en streng bokholder som skriver opp alle våre feil,
- et sadistisk uhyre som nyter at vi lider,
- en blind kraft som har forutbestemt alle menneskers skjebne,
- en likegyldig Gud som ikke bryr seg om menneskelig lidelse.

Kirken må forkynne og undervise om positive gudsbilder i sin kamp mot stigmatisering og diskriminering og de medfølgende følelser av skyld og skam. Det finnes mange gudsbilder

i både Det gamle og Det nye testamente. For våre refleksjoners skyld vil vi fokusere på følgende:

Det gamle testamente

Gud som Skaper: Gud skapte allting godt, og gleder seg over sitt skaperverk. Gud skapte mennesker på underfullt vis i sitt eget bilde. Gudsbildet i mennesker med hiv er ikke ødelagt.

Gud som Immanuel, "Gud med oss": Når vi studerer Jobs plager, blir det klart at hans lidelser ikke skyldes at han hadde syndet. Bibelen sier at han var en uklanderlig og rettskaffen mann, som fryktet Gud og skydde det onde. Det er ingen forbindelse mellom hans handlinger og hans tap. Det synes derfor ikke å være noen grunn til å knytte noen som helst sykdom sammen med skyld. Sykdom er aldri en del av Guds plan for oss, verken som straff eller prøvelse.

Det virker som om Gud har forlatt Job, men Job insisterer på at Gud er til stede. Gud er med Job gjennom hele hans lidelse, som en oppmerksom kraft som til sist restituerer ham. Gud er med oss, selv når vi føler oss forlatt.

Det nye testamente

En nådefull Gud: I lignelsen om den fortapte sønn (Lukas 15,11-32) ser vi gudsbildet gjenspeilet i farens handlinger. Han viser kjærlighet, barmhjertighet, tålmodighet, medlidenskap og glede over at sønnen vender hjem. Vi ser i ham bildet på en Gud som kommer løpende, og som er ivrig etter å møte med oss hvor vi enn er. Gud er faktisk så ivrig etter å møte oss hvor vi enn er at "han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv" (Johannes 3,16).

En lidende Gud: I korsfestelsen ser vi bildet av en Gud som er sårbar og lidende. Gud er maktesløs, likevel er det makt i Guds maktesløshet. Med oppstandelsen utfolder Guds makt seg, og Gud tilbyr håp til alle som lider og har det vondt. Gud er en Gud som holder ut sammen med oss.

Denne solidariteten viser seg i beretningen om turen til Em-

maus. Her ser vi bildet av Gud som medvandrer. Dette er tett knyttet til Gud som Immanuel (jfr. historien om Job). Gud er sannelig Gud på korset så vel som Gud som er med oss på våre forvirringens og sorgens vandringer. Gud er med oss i livet så vel som i døden.

Gud som helbreder: I beretningen om den blindfødte (Johannes 9,1-12) ser vi bildet av en Gud som forkaster forbindelsen mellom skyld og skjebne. Mens disiplene ønsker å tildele skyld, svarer Jesus dem rett ut, og sier at mannen var blind for at Guds makt kunne vises. Bibelen sier (Matteus 5,45b) at Gud lar sin sol gå opp over onde så vel som over gode og lar det regne over rettferdige og urettferdige, og slår derved fast at gode ting skjer med onde mennesker, og onde ting skjer med gode mennesker – jf. beretningen om Job.

Mange bibelfortellinger viser oss Gud som helbreder. Det finnes riktignok ikke noe middel mot hiv og aids, men Gud helbreder likevel mennesker ved å forsone dem med seg selv, med hverandre og med selve sykdommen. Bildet av Gud som den som helbreder, hjelper oss å akseptere sykdommens virkelighet og vår fortsatte avhengighet av Gud.

Gud som tjener: I fortellingen om Jesus som vasker disiplenes føtter (Joh. 13, 1-17), ser vi bildet av Gud som en ydmyk tjener. Guds sønn er ikke redd for å knele ned og tjene. Dette burde være et ideal for kirkens ledelse i dag: å følge Kristus ved å søke ut og røre ved mennesker som trenger det, og, som i dette tilfellet, mennesker som lever med hiv og aids.

Gud som hjelper: Gud er alltid på de svakes og fattiges side. Gud viser dette i sin sønn Jesus. Jesus blir alltid provosert av selvrettferdighet og hykleri fordi han vil at mennesker skal leve livet fullt ut. Når Jesus kritiserer fariseerne og de skriftlærde, gjør han det for å vise hvordan mellommenneskelige forhold blir ødelagt hvis vi dømmer hverandre etter strenge regler og menneskelige tolkninger av Guds makt.

Ethvert menneske er Guds elskede barn. Og for at vi fullt ut skulle kunne innse dette, sendte Gud Den Hellige Ånd som vår helbreder og hjelper.

NORGE

Refleksjoner om to sentrale bibelhistorier

Vår dypeste identitet er kjærlighet

AV HELGE FISKNES

Skapelsen

Da sa Gud: La oss skape mennesker i vårt bilde, som et avbilde av oss! ... Og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det, til mann og kvinne skapte han dem. ... Gud så på det han hadde gjort, og se, det var overmåte godt. (1. Mosebok 1)

Vi er elsket. Vi er elsket fram.

Vi er del av en verden som hviler i kjærlighet. Vår dypeste identitet er kjærligheten. Vi er mer enn våre ord og handlinger. Vi er langt mer elsket enn vi tror. Vi har alle hørt Gud hviske inn i øret vårt engang: "Det er såre godt". Det er ikke sikkert at vi har gjenkjent det som den religiøse stemmen, men likevel. Vi har kjent noe godt bli ett med oss. Kjent det gå gjennom kroppen, løftet oss, latt oss hvile i det. Latt det bekrefte oss lenge før noe annet kunne bekrefte oss. Det har lokket fram smil og latter.

Det er som når man ser et forelsket par sitte på en benk. De kan ikke la være å berøre hverandre. Blikket kan ikke slippe den andres blick. Smilet og latteren kommer. De kan ikke la være. I løpet av et sekund har de vært mer nærværende og lykkelige enn de har vært noen gang tidligere.

Vi andre må også smile – og vi kjenner et lite stikk av savn. Noen ganger kan savnet være en avgrunn. Kjærligheten gir

den sterkeste bekreftelsen vi kan få. År senere er stunden og benken borte. I erindringen, lagret på et godt dyp som bringes fram bare på festdagene, ligger den sterke opplevelsen av et blick, en sterk opplevelse av å ha levd.

Vi er blitt fortalt av Gud. Bak og under de kjente dyp, både de erindringene kan bringe fram, og de vi aldri mer får tak i, ligger et dyp som bare Gud kjenner. I GUD er vi bundet fast til en kjærlighet som er upåvirket av hva vi har gjort ut av den eller ikke gjort ut av den. Vi er elsket i unnfangelsens øyeblikk. Vi er elsket i mors liv. Vi er elsket i det øyeblikk vi for første gang ser dagens lys. Ingen ting i livet vil frata oss dette.

Syndefallet

De var nakne, både mannen og hans hustru, men de skammet seg ikke. Men ting forandres, og på et øyeblikk – gjennom å spise av den forbudne frukt – er vi kastet inn i den verden vi kjenner, hvor troen på kjærligheten og bevaring av en viss stolthet taper mer og mer terreng.

På samme måte som mennesket er en utømmelig kilde til kjærlighet, er det også en utømmelig kilde til det som bringer lidelse. For å gjøre det helt tydelig: Vi velger død like ofte som vi velger liv. Alle gjør det. Det er i spenningsforholdet mellom godt og ondt, mellom liv og død, mellom det som tar vare på livet, og det som ødelegger det, mellom det som gir fellesskap, og det som isolerer, at vi alle befinner oss. Sagt religiøst

befinner vi oss mellom Gud og djevel. INGEN befinner seg bare i det ene, og ingen befinner seg bare i det andre. Man kan bli gledelig overrasket når noen av de gode hvelvene kommer til syne – og man kan bli mer enn skremt når man oppdager noen av de djevelske dyp i seg.

Vi kan ikke snakke sant om mennesket uten at vi alle må se oss selv som del av det guddommelige som gir liv, og det motsatte som gir død.

Men vår dypeste identitet er kjærlighet

Samtidig er vi del av den lidende, kjempende og sårende verden. Vi er barn av oversvømte elver og naturkatastrofer, av kriger og overgrep, av epidemier og sultkatastrofer. Barn av slamring med dører og høye røster, uforsonlighet og utnyttelse av andre. Mytene gjør det gode og det onde til allemannseie. På godt og vondt er vi vevet sammen og må bære hverandres skjebne. Slik vi for evig og alltid er bundet til det gode, er vi også bundet til det onde.

Men vår dypeste identitet er kjærlighet. En slik tanke trenger konkretisering.

I møte med hivepidemien var det dette de rammede ropte etter. Det var for mye skam. Det gikk for mye på livet løs. Viruset angrep for mye av livet til den enkelte. De ropte etter kirken. Vi i kirken skulle være de som plasserte det hele ned på jorda, slik at viruset ble gjort til det det var – uten moralske dommer

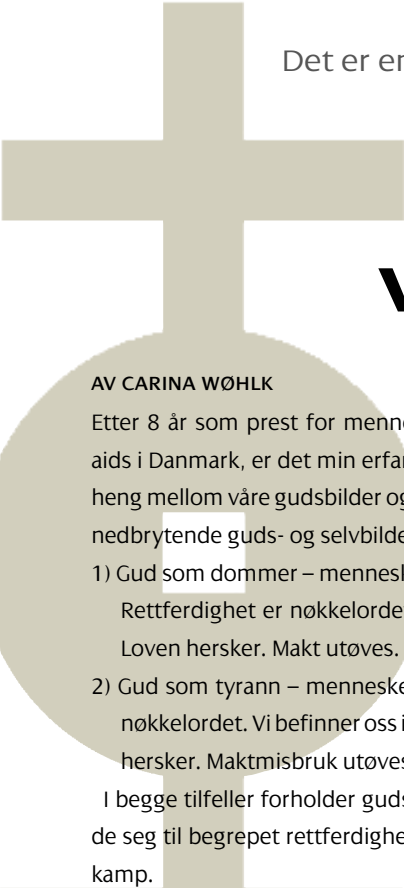
heftende ved seg. Vi skulle holde fast på verdigheten når den glapp for så mange. Men kirken lukket seg inn i seg selv. Den lukket sine dører. Den så ikke sin betydning i verdens liv. Den så ikke lidelsen, bare "umoralen".

Det er helt åpenbart at vi trenger moralen for å eksistere sammen som mennesker. Den hjelper oss til å sette grenser, til å ta vare på hverandre og oss selv. Noen har sagt at aids er kjennetegnet på normoppløsning og menneskets manglende seksualmoral. Det er ikke sikkert dette er helt galt, men helt galt blir det hvis vi gjør mennesker med aids til kjennetegn på dette. Da snakker vi ikke lenger om moral, men om moralisme. Og slik moralen er god, er moralismen ond. Den gjør noen bedre enn andre, og setter stempel på mennesket.

I Bibelen fortelles det om Jesus. Det er tydelig at mange følte seg vel i hans selskap. Det virker som om de fikk styrket selvfølelsen i møte med ham. Han gjenreiste deres tro på eget menneskeverd. I en tid der menneskeverdet synes å være på billigsalg, må det være en av kirkens viktigste oppgaver å løfte mennesket fram som den Guds skapning det er. Det gjelder ikke bare den fysiske nød, men like mye den psykiske.

Å bli gjenkjent som menneske eller å gjenkjenne seg selv som menneske betyr å oppdage det gode i seg.

Vår dypeste identitet er kjærlighet.

Det er en klar sammenheng mellom våre gudsbilder og vårt selvilde

DANMARK

Velskapte og vanskapte gudsbilder

AV CARINA WÖHLK

Etter 8 år som prest for mennesker som lever med hiv eller aids i Danmark, er det min erfaring at det er en dyp sammenheng mellom våre gudsbilder og vårt selvilde. Det er særlig to nedbrytende guds- og selvilder som jeg ofte støter på:

- 1) Gud som dommer – mennesket som straffedømt forbryter. Rettferdighet er nøkkelordet. Vi befinner oss i en rettssal. Loven hersker. Makt utøves.
- 2) Gud som tyrann – mennesket som offer. Urettferdighet er nøkkelordet. Vi befinner oss i et torturkammer. Lovløsheten hersker. Maktmisbruk utøves.

I begge tilfeller forholder gudsbildet og menneskets selvilde seg til begrepet rettferdighet – enten i et favntak eller i en kamp.

I Det gamle testamente sier Gud om seg selv: "Jeg er den jeg er!" Og i Det nye testamente viser han oss i Kristus at vi kan være de vi er. Det er et vesentlig evangelisk poeng. I min sjelesorgspraksis streber jeg etter å mane fram et gudsbilde som er kristosentrisk, og et selvilde som springer ut av det kristne evangelium:

- 3) Gud som elsker – mennesket som den elskede. "Arettferdighet" er nøkkelordet. Vi befinner oss i et intimt rom – ja, i selve den guddommelige romslighet. Kjærligheten og nåden hersker. Avmakt er et livsvilkår.

Gud som dommer – mennesket som straffet forbryter

I mange menneskers bevissthet opptre Gud som dømmende instans. De fleste av oss har en sterkt forankret rettferdighetsans. Vi forestiller oss at tilværelsen er grunnleggende rettferdig, og at vi får som fortjent her i livet. Med andre ord tror vi på en kausal sammenheng mellom våre handlinger og våre livshendelser. Vi er overbevist om bumerangeffekten, altså om at det vi sender ut, vender tilbake til oss. Vi tenker at hvis vi handler godt, er det til det beste for oss. Og hvis vi handler stygt, må vi betale for det, i form av sykdom, ulykke eller annen elendighet.

Når det onde rammer oss, tolker vi det ut ifra vår personlige livshistorie.

I sjelesorg møter jeg ofte hivsmittede, særlig homofile, som

mener at de har fått hiv fordi de har oppført seg galt. De tror at de har forbrutt seg og bør bøte for det, og det er dessverre mange som gjerne vil styrke dem i den troen.

Saken er at vi mennesker finner det vanskelig å forholde oss til meningsløshet. Når det uforklarlig onde rammer oss, søker vi etter forklaringer som kan gi oss en fornemmelse av sammenheng i en verden av sammenbrudd.

Skylden gir oss en følelse av mening i galskapen, og da er vi ikke helt avmektige overfor det som har truffet oss. Vi har selv hatt et ansvar for og en andel i det som har hendt. Skylden må nødvendigvis utløse straff, og mange tror at Gud er den som gjør kort prosess med den skyldige. Han takserer forbrytelsen, og eksekverer dommen over det formastelige. Dette gudsbilde/selvilde kan virke forlokkende fordi både Gud og mennesker forblir mektige. Det smertelige er imidlertid at både sykdommens årsak og konsekvenser må bæres av den lidende selv.

Forestillingen om Gud som bokholder og mennesker som en pluss- eller minusverdi i hans sorte bok er en variasjon over det samme tema. Gud oppfattes som den som reagerer strengt når mennesket viker selv et lite grann fra den smale sti. Og den kontante avregningen betraktes som rett og rimelig. Vi får lønn som fortjent. Vi har oss selv å takke.

Hele rettferdighetsforestillingen har sitt utspring i Det gamle testaments teologi. Mange steder framstiller Det gamle testamente Gud som en nidkjær herre som ikke finner seg i troløshet. Når mennesket svikter, nøler han ikke med å oppføre seg destruktivt overfor sitt eget skaperverk (jf. syndfloden, som i hvert fall fikk Gud til å angre). Det finnes også domsforestillinger i Det nye testamente (jf. for eksempel Matteus 25, som inneholder både lignelsen om de ti brudepiker og forutsigelsen av verdensdommen).

Fundamentalt sett formidler og forkynner Det nye testamente et helt annerledes gudsbilde, som nettopp er hinsides rettferdighetsbegrepet (jf. Bergprekenen, Matteus 5: "Han lar sin sol gå opp over onde og gode og lar det regne over rettferdige og urettferdige", eller lignelsen om den fortapte sønn, Lukas 15).

Gud som tyrann – mennesket som offer

I noen samtaler med hivsmittede har jeg møtt en forestilling

om Gud og dermed en selvoppfattelse som bunner i en opplevelse av urettferdighet i forhold til livet slik det har blitt.

Gud ses ikke som en streng, men rettferdig dommer – nei, han ses som en brutal tyrann, hvis luner vi mennesker er ofre for. Han rammer oss tilfeldig, og langt ut over det vi fortjener. Det er ikke mennesket som er ondt, men Gud! Han straffer oss etter eget forgodtbefinnende og uten gyldig grunn. Dermed beveger vi oss fra rettssalen og hele den juridiske språkbruken til et pinefullt torturkammer. Gud er ikke lenger en rettsinstans, men en lovløs sadist. Vi mennesker er underlagt hans galskap. For en Gud som ofrer sin egen sønn på et kors, må da være gal? Og hvis han er villig til å ofre sin sønn, hvorfor skulle han så ikke nagle oss til veggen, hvis det passer ham? Denne gudsoppfattelsen innebærer en selvoppfattelse som etterlater mennesket utsatt og sårbart. Her hersker meningsløsheten, og tapet av kontroll er fullstendig.

Et eksempel på dette er C.S. Lewis' bok "A Grief Observed". I denne boken framstiller Lewis Gud som en som driver med vitenskapelige dyreforsøk, men som eksperimenterer med mennesker i verdens laboratorium. Det er ikke lenger mennesket som straffes for sin ondskap, men Gud som demonstrerer sin ondskap ved å straffe det sakesløse mennesket.

Jeg har ofte truffet denne guds- og selvoppfattelse blant hivsmittede stoffmisbrukere, som til de grader føler seg eksponerte og sårbare. Og i sin voldsomme avmakt opplever de altså Gud som en maktmisbruker.

Gud som elsker – mennesket som den elskede

Som sjelesørger for hivsmittede er det viktig for meg å kunne gi et kristent korrektiv til disse destruktive guds- og selvbilder.

I den forbindelse finner jeg det nyttig å introdusere begrepet

"arettferdighet". Som jeg ser det, er Gud hinsides alle forestillinger om rettferdighet. Gud er ikke millimeterdemokrat. Han er nemlig kjærlig, og det er noe kvalitativt annerledes. Han er en elsker. Han elsker mennesket, og hans kjærlighet verken kan eller vil det annerledes. Vi ser et uttrykk for det i 2. Timoteus 2,13: "Er vi troløse, så er han trofast, for han kan ikke fornekte seg selv."

Gud er verken rimelig eller urimelig. Han vil ikke ramme oss, han vil romme oss. Forestillingen om Gud som elsker opptrer også i feministisk teologi, for eksempel i den amerikanske kvinneteologen Sally McFagues bok "Models of God".

Dette perspektivet finnes også i Johannes 15,13-15, der Jesus sier: "Ingen har større kjærlighet enn den som gir sitt liv for sine venner. Dere er mine venner hvis dere gjør det jeg befaler dere. Jeg kaller dere ikke lenger tjenere, for tjeneren vet ikke hva herren hans gjør. Jeg kaller dere venner, for jeg har gjort kjent for dere alt jeg har hørt av min Far."

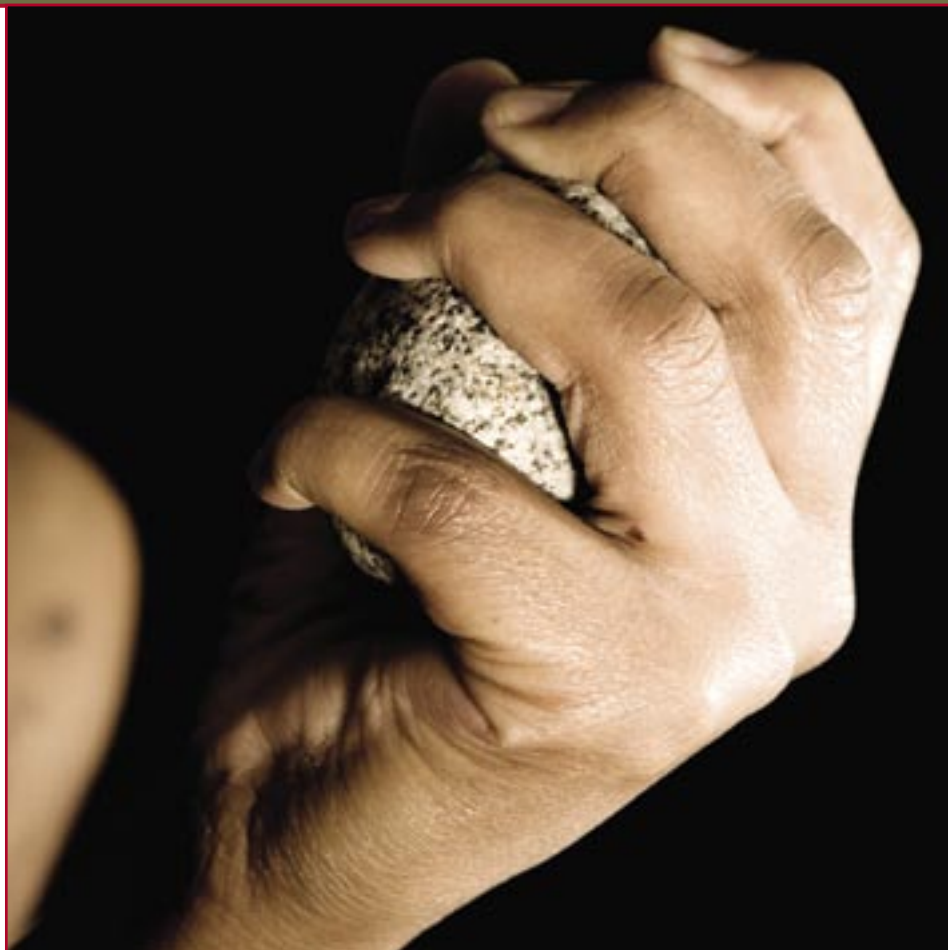
1. Johannes 4,17-18 understreker at "i kjærligheten finnes det ikke frykt". Kjærlighet er fryktløs, og de fryktelige og fryktinngytende guds- og selvbilder må vike for bildet av kjærlighetens Gud. Den som tror på en kjærlig Gud, har lettere for å bevare et selvverd, en integrert følelse av elsk-verdighet, også når ulykken rammer.

Vi kan like gjerne innrømme det først som sist: Det er ingen årsak-virkningssammenheng mellom skyld og skjebne. Det understreker beretningen om hel-

bredelsen av den blindfødte mannen i Johannes 9,1-15. Og det vet vi jo godt hvis vi tenker oss om. Noen ganger går det godt for den onde og ondt for den gode. Slik er virkeligheten. Gud er ikke bundet av det kausalitetsprinsipp som dominerer den menneskelige tankehorisont. Gud elsker oss fordi han ikke kan la være, ikke fordi vi har gjort oss fortjent til hans kjærlighet, ikke fordi vi gir ham grunner til å elske oss. Gud er kjærligheten selv, og kjærligheten kan aldri være så snever og rigid som rettferdigheten. Han går med oss, også når alt går imot oss.

Tanker, erfaringer og refleksjoner fra mennesker som lever med eller er berørt av hiv

NORGE

Mening og identitet

For deltakere i de norske samtaler på Aksept i Oslo viste det seg at erfaringer med Gud var en viktig faktor i opplevelsen av sin egen hivstatus og det stigma som var knyttet til den. Mange samtaler dreide seg om de gudsbildene vi har fått i oppveksten, de vi har som voksne, og de vi ønsker å ha. Gradvis ble det klart at det er en direkte forbindelse mellom vårt menneskesyn og vår forståelse av Gud. Hvordan vi ser på oss selv og hverandre i våre kirkelige og kristne sammenhenger, avhenger i stor grad av hvordan vi ser på Gud.

Og våre gudsbilder avhenger av våre erfaringer med foreldre, kirker og andre autoritetsfigurer. Flere av deltakerne hadde møtt en sint Gud under oppveksten: en Gud som er snill mot noen men sint mot andre; en Gud med to ansikter, som plasserer noen "innenfor" og andre "utenfor". Deltakerne opplevde at da hivkrisen – eller andre vonde ting – rammet dem, var det dette tidlige, ødelagte barndomsbilde av Gud som dukket opp fra kulissene og tok kontroll.

For de fleste deltakerne var det dominerende barndomsbildet en streng og krevende Gud: dommeren, lovgiveren, den strenge, sinte læreren, den som straffer forseelser – Gud som, helt uforståelig, er "sint, selv om jeg gjør mitt beste". "Mine foreldre brukte Gud til å true meg: 'Du vil havne i helvete hvis du ikke er snill!' sa de. Gud fremsto som en lovgiver som på-

tvinger en rekke lover for livets ulike områder, særlig når det gjelder sex."

"Hvem er det som har syndet, han selv eller hans foreldre, siden han ble født blind?" spurte disiplene (Joh. 9:2). Når denne Gud straffer, er det fordi vi har syndet, bevisst eller ubevisst, fordi denne Gud regjerer over loven om årsak og virkning. Hiv er straffen for og bevis på synd. Denne Gud er en lunefull, sint, straffende Gud, ansvarlig for å sørge for at vi får som vi fortjener, hvor urettferdig det enn kan virke.

To deltakere knyttet sine tidlige erfaringer av Gud til sine reaksjoner på diagnosen. Den ene sa: "Hiv er knyttet til sex, men jeg ble smittet gjennom ømhet og kjærlighet. I begynnelsen hatet jeg Gud på grunn av hiven, og jeg så det som en straff fra ham. Hvor fikk jeg den ideen fra?" Den andre svarte: "Jeg fortjente det ikke. Jeg var en snill pike og trodde at Gud fantes. Men så brøt helvete løs fordi jeg ikke gjorde det så godt på skolen, og ikke var flink nok. Likevel opplevde jeg kontakt med denne dømmende Gud. Så kom hiv med en smerte som truet med å ta livet av meg. Da nådde jeg bunnen."

Som svar på spørsmålet: "Hvem syndet?" sa Jesus: "Verken han eller hans foreldre." For disse to deltakere, som for mange andre, ble hiv en katalysator for en voksende bevissthet om at Gud likevel ikke er barndommens dømmende, straffende

Mange kirker har funnet at vitnesbyrd fra mennesker som lever med hiv eller aids, har beriket deres eget liv. De har minnet kirken om at det er mulig å si ja til livet selv når man står overfor alvorlig, uhelbredelig sykdom og alvorlige fysiske begrensninger – at sykdom og død ikke er målestokken vi måler livet ut fra; at det er livskvaliteten – uansett livets lengde – som teller. Deres vitnesbyrd innbyr kirken til å reagere med kjærlighet og trofast omsorg.

JAPHET NDHLOVU

Gud. Som den ene sa: "Jeg har valgt å være åpen og snakke om det. Jeg fant veien til min Gud og til slutt en mening i det som har skjedd, og det som det har gjort med meg." Eller, som en annen uttrykte det: "Da jeg aksepterte min situasjon, ble jeg fri fra fordømmelse. Hvis andre ikke kan akseptere meg, er det deres problem. Aksepten av meg selv gjorde at jeg kunne begynne å finne mitt eget gudsbilde". "Det er ikke Gud som gjør hiv til straff, det er mennesker", sa en tredje.

Å begynne forfra

For mange hivpositive har prosessen med å frigjøre seg fra disse tidlige gudsbildene vært en hard, smertefull og ensom vandring. "Min forståelse av Gud ble forandret fordi jeg måtte akseptere hiv og unngå å ta mitt eget liv. Men jeg måtte begynne igjen forfra med mennesker som aksepterte meg. Jeg måtte tvinge meg selv til å tro at jeg fortsatt har verdi, at jeg fortsatt fortjener høflighet og vennlighet fra andre mennesker. Det var nødvendig å gå den veien bort fra selvforakt. Det tok lang, lang tid, særlig innen jeg igjen kunne gå til nattverd."

Det var også forvirrende. Hvor kom disse negative gudsbildene fra, og hva – hvis vi skal komme videre – erstatter vi dem med? "Så hvor finner vi Gud? Ved å følge reglene? Vi kan ikke fange Gud: Gud opererer ikke med et "innenfor" og et "utenfor", der han enten er eller ikke er. Kanskje er det likevel vi mennesker som forsøker å kontrollere Gud, og som bruker ham til å gi legitimitet til vår egen makt og våre egne holdninger." Men

hele tiden venter denne "andre" Gud på oss og kaller oss. "Som voksen fikk jeg en ny forståelse, av en Gud som bare har ett ansikt. Jeg har hatt en sterk opplevelse av at Gud hentet meg tilbake fra det stedet der jeg levde uten ham, og der jeg følte meg elendig." Så det er mulig å komme seg videre fra bildet av Gud som "en streng gammeltestamentlig fadertype" til en ny erfaring av Gud som "en kraft som helbreder og som omfavner alt liv". Eller, som en annen deltaker uttrykte det: "Når jeg ser tilbake, ser jeg nå at Gud var med meg hele tiden."

Deltakerne i samtalegruppene bemerket at mange mennesker, dypt inne, tror på godhet, og tror at "den virkelige Gud" er en god Gud. "Min Gud", sa den ene, "er ganske forskjellig fra 'kirkens Gud'" – og flere var enige. "Jeg måtte nå frem til mitt eget gudsbilde", sa samme person. "En Gud som elsker, som ikke dømmer, og som hjelper meg å bli fri fra fordømmelse." Flere deltakere fremhevet hvor lang og ensom reisen er frem til – eller tilbake til – "den gode Gud". Som den ene sa: Det var min selvstendige lesning av Det nye testamente som fikk meg til å innse at den Gud jeg fant der, ikke var den samme som den Gud som var blitt presentert i bønner og prekener jeg hadde hørt i kirken. Og etter det var ikke gudstjenestene så smertefulle mer." Eller som en annen oppsummerte: "Jeg måtte jobbe alene for å endre på det gudsbildet jeg hadde vokst opp med. Jeg måtte bryte med andre menneskers idéer og forventninger og så vende tilbake. Til slutt måtte jeg finne Gud i meg selv, finne min egen sannhet og stå for den."

Evangeliet og den kristne troen bryter med forbindelsen mellom årsak og virkning. Guds frelse handler nettopp om å ta imot det man ikke fortjener. Dette er læren om nåde. Kirken burde være den første til å protestere mot ideen om at det finnes skyldige og uskyldige hivsmittede.

FRA DE NORSKE REFLEKSJONENE

Gud som elsker og helbreder

Så hva er det da som kjennetegner denne elskende, helbredende Gud, som er reisens mål så vel som veien vi går? Og hva må til for å kvitte oss med bildet av en sint og avvisende Gud? For bildet av den kjærlige, omsorgsfulle Gud er skjørt. Både hverdagens erfaringer og menneskers vanskelige møter med kirken utfordrer stadig bildet av denne Gud. Flere deltakere sa at de kunne vise til bestemte møter med bestemte grupper eller enkeltmennesker – legfolk og prester – som forårsaket en gradvis endring av deres gudsbilde. De oppdaget fellesskap innenfor kirken, der en kjærlig, omsorgsfull Gud begynte å virke mer virkelig enn den sinte Gud de hadde opplevd før. For mange deltakere hadde det vært helt fantastisk å oppdage det forvandlende potensialet som finnes i evangeliet og kristendommen. Som den ene sa: "Evangeliet legger vekt på at jeg skal elske meg selv og min neste." Eller i en annens ord: "Det kan være et fantastisk redskap for livet. Det setter deg fri, det vasker og renser deg for alt som kan dra deg ned, og redder deg fra et fragmentert menneskesyn og fra det som skaper skyld og skam!"

Det var i letingen etter disse helbredende, rensende, frigjørende gudsbilder at vi, i en av våre første samlinger, så på en tekst fra Lukasevangeliet. I Lukas 13,10-17 finner vi beretningen om Jesus som helbreder en krumbøyd kvinne på sabbaten. I senere samtaler fikk denne fortellingen en spesiell betydning for gruppen. Det at Jesus helbredet på sabbaten viste seg å være viktig for å forstå en av Guds viktigste egenskaper. Her møter vi en Gud som går imot autoritetene, og som løser lenkene til de som er bundet. "Det er en Gud som ikke bare har åpent fra åtte til fire, men en kraft som ikke vil la seg begrense." I denne beretningen ser vi Gud som selv bryter skriftens regler "fordi Gud setter mennesker og barmhjertigheten over loven. Det som Jesus antyder, er at lovens hensikt er viktigere enn en absolutt lydighet mot de enkelte regler." Eller, som en deltaker sa: "Det er Guds natur å elske, og hensikten med hans ord og handlinger er å løsne lenker, løfte opp de undertrykte, frigjøre folk, helbrede og frelse."

Skyld hører med til det å være menneske
– og ikke minst til menneskelig samliv

AV CARINA WØHLK

Det vesentligste tema i mine sjelesorgssamtaler med hivsmittede er skyld. De fleste av de smittede er ikke plaget fordi de har sviktet et reelt ansvar. De strir med en uvirkelig skyld, en sterkt destruktiv følelse som i bunn og grunn skyldes behovet for å ta og beholde kontroll over sitt eget liv.

Det er særdeles viktig å skille mellom ekte og falsk skyld. Ekte skyld er knyttet til menneskers ansvarlighet, ved det at vi holder hverandres liv i våre hender. Den ekte, eksistensielle skylden er noe vi alle må forholde oss til og leve med. Vi kan ikke gå gjennom livet uten å gjøre oss skyldige – et sårende ord, en tankeløs, overilt handling, en dum forglemmelse eller kanskje noe verre.

I motsetning til den ekte skylden er den falske skylden ikke en del av livets naturlige tyngde. Nei, den er en plag-som bør, en dødvekt som vi segner om under. For med den falske skylden tar vi alltid på oss mer enn vi har ansvar

DANMARK

Skyld og tilgivelse

for. Byrden blir for tung. Og den er malplassert. Derfor må vi kaste den av oss.

Mange hivsmittede møter fordommen om at sykdommen er selvforskyldt. Ukjærlige røster hevder høylydt at hiv og aids er Guds rettferdige straff for et usømmelig liv.

I sin leting etter en kosmisk forklaringsmodell er det dessverre en del hivsmittede som internaliserer denne fordommen. Saken er at følelsen av skyld gir mening i galskapen. Da er det i hvert fall en sammenheng mellom årsak og virkning, mellom det vi gjør, og det som skjer med oss. Da er sykdommen ikke et uttrykk for tilfeldighetenes herjinger.

Men internaliseringen av denne fordommen koster dyrt, – både for selvbildet og gudsbildet. Prisen for illusjonen om kontroll er en istykkerslått selvrespekt. For de smittede er ikke hiv uttrykk for en kjærlig tukt, men et bevis på at de ikke er verd å elske. De må leve med et bilde av seg selv som skammelige, skyldige vesener, og med et bilde av Gud som en dømmende, uforsonlig herre. Dermed føyes lidelse til lidelse.

Ekte helbredelse

Med den ekte skylden følger behovet for tilgivelse, behovet for å kunne leve uten at skylden skygger for resten av livet. Tilgivelse er å kunne fortsette samlivet, samværet og samtalen med den personen som har gjort en noe ondt, eller å kunne leve med seg selv – tross alt.

Det kristne evangelium har mye å si om kjærlighetens helende kraft, også der hvor alt synes såret og skåret til det ugjenkjennelige. Tilgivelsen er alltid oppsøkende. Jesus Kristus kommer til oss, og det betyr at vi kan komme overens med vår egen og andres personlige historier, hvor fryktelige og frustrerende disse enn er.

Som kristne er det vår plikt å stå til livets og lysets tjeneste. Det vil si at vi må oppleve de syke og opplyse de fordomsfulle. Hiv og aids kaster dødsskygger over mange menneskeliv. Fordommer om viruset formørker manges sinn. Det er opp til oss å oppløse mørket – hånd i hånd med vår Herre.

Skam

DANMARK

Følelsen av skam og følelsen av urenheter hører sammen.

Hvordan forsoner Gud oss med vår menneskelighet?

AV CARINA WØHLK

Skam handler om å være noe man ikke burde være, mens skyld handler om å ha gjort noe man ikke skulle gjøre. I den forstand er skammen faktisk langt vanskeligere å håndtere enn skylden, fordi den angår vår identitet, ikke bare vår atferd.

Vi kan skamme oss over så mye, over psykisk sykdom, alkoholisme, selvmord i familien, homofili eller hivsmitte. Skammen får oss til å føle at vi er forfeilet og forkastelige, og denne følelsen næres av våre omgivelser. Hvis du er depressiv, hvis din far drikker, hvis din bror har hengt seg, hvis din sønn er homse eller hvis din datter er hivsmittet, er det fare for at samfunnet og din sosiale omgangskrets vil få deg til å skamme deg.

Skampletter

Slik er vi mennesker, dessverre. Skam får den som avviker bare ørlite fra det rene og riktige livet. Skam og urenheter hører sammen. Vi snakker rett og slett om "skampletter". Men det skitne triks er nettopp å føye skammen til de mange andre lidelser som den hardt prøvde må streve med. For skam er mer enn pinlighet, mer enn flauhet, mer enn krenket bluferdighet, mer enn røde ører og krumme tær. Skam er et angrep på den enkeltes selvrespekt og verdighet.

I vår kultur er skam ikke tap av ære, men tap av verdighet. Den som er skamfull, føler seg ikke verdig, ikke elsk-verdig. Han eller hun bøyer nakken framfor å reise seg i troen på seg selv, og i troen på den Gud som reiste Jesus Kristus opp fra de døde så vi alle kan kneise av kjærlighet.

I Kristi liv og død har Gud forsonet oss med vår egen men-

neskelighet. Det betyr at vi kan være som vi er, på godt og vondt. Uansett hvem vi er, uansett hva som skjer i vårt liv, holder Gud av oss og om oss. Vi har en verdi og en verdighet som er gudgitt.

Husk at det er høyt under taket hos vår Herre: Vi skal ikke krympe oss av skam, vi skal rette oss opp og rette blikket mot våre medmennesker. Vi skal ikke lukke oss om oss selv, vi skal tørre å være åpne. Vi skal ikke la oss bryte ned, men bygge oss opp i tillit til livet og de levende.

Peters pine

Skam og løgn er knyttet tett sammen. Det oppdager vi når vi ser nærmere på apostelen Peter i Det nye testamente. Han er Jesu betrodde medarbeider. Han er den som får den særlige gaven å være med på forklarelsens berg, og det ærefulle oppdraget å ha himmelrikets nøkler i sitt nøkkelknippe. Han er den første som bekjenner at Jesus er Kristus, Guds sønn.

Likevel har han ikke styrken til å støtte vår Herre når det virkelig gjelder. Jesus har faktisk forberedt ham mentalt på at han vil komme til å fornekte ham, men det slår Peter fra seg. Så sårende at Jesus kan tro det! Aldri i livet vil han være svikefull eller vike fra Jesu side.

Men når Jesus arresteres, og Peters egen person er truet, skjer det: Han nekter for at han kjenner sin herre og mester, nekter å ha hatt noe som helst med ham å gjøre. Han tar avstand fra Jesus for å redde sitt eget skinn. Han lyver på livet løs, for å berge seg selv.

Når den grusomme sannheten går opp for Peter, når Jesu

Aids har ikke bare frarøvet folk deres kjære, deres familiemedlemmer og venner. Aids har frarøvet kirkene deres kollektive minne om den barmhjertige Jesus, de marginaliseres messias, profeten som var mest hjemme hos dem som var skjøvet ut i periferien.

JAPHET NDHLOVU

spådom om ham går i oppfyllelse, brister han i gråt. Jesus fikk rett! Det er et slikt menneske han er, en usling som ikke vil kjennes ved sin kjæreste venn. Han bryr seg mer om sitt eget liv og sin egen sikkerhet enn om Jesus. Den erkjennelsen får Peter til å fortvile. Han går ut og gråter bittert. De bitre tårene er skammens gråt, og det skjer med Peter slik det skjer med så mange andre som er skamfulle: Han trekker seg fra fellesskapet.

Skam kan oppstå som følge av fornektelse og fortrenkning, fordi vi mennesker ikke har mot til å stå ved oss selv, vår historie og våre holdninger, eller fordi vi går på akkord med våre prinsipper og verdier.

Å skjule den smertefulle sannheten

Det er skamfullt å svekke eller dekke over sannheten, og skam kan føre forstillelse og fortielse med seg. Den som skammer seg over sine ord eller sine handlinger, får behov for å skjule den smertefulle sannheten. Den som skammer seg, har behov for selv å gå i skjul. Slik burde det ikke være.

Bit hodet av all skam, og legg livet ditt i Guds hender! Han mister deg ikke på gulvet. Han holder av deg og holder om deg, også når du ikke kan holde ut med deg selv, også når andre skyr deg som pesten og skyver deg bort.

Kanskje du ikke har mot eller kraft til å stå ved deg selv. Men Gud står ved deg. Han forlater deg ikke. Kanskje du er skamfull over dine livsvalg. Men Gud elsker deg som du er, uten fordommer eller forbehold. Og det er ikke noe å skamme seg over...

ZAMBIA

En relevant teologi i en
tid med hiv og aids

Kjærlighetens Gud

AV JAPHET NDHLOVU

En verdensomspennende krise, med hårreisende og heroiske beretninger om menneskelig lidelse, krever respons og refleksjoner fra kristne. Hiv- og aidskrisen har noen spesielle kjennetegn ut over sitt globale omfang og sin brutale bråhet: Den føyer sammen de mektige menneskelige kreftene sex og død i en ødeleggende blanding. Hvordan denne foreningen påvirker teologien, skulle være av interesse for alle som vil skape en teologi for livet.

Kirken i Zambia står overfor en enorm utfordring på grunn av hiv- og aids pandemien. Det finnes ingen teologi utenfor forholdet til Gud, fordi bare de hvis liv dras inn i Guds handlings magnetfelt, kan virkelig forstå menneskelivet. Troen forsøker å fatte hva den levende Gud forventer av sitt folk. Hiv- og aids pandemien stiller oss overfor en kritisk og farlig tid, et sannhetens, så vel som et nådens og mulighetenes øyeblikk – en kairos-tid.

Fellesskapet av troende i Zambia, som er blitt hardt rammet av hiv og aids, må finne et alternativt forvandlende paradigme for å finne veien videre.

Gud Skaperen er opptatt av det som skjer, fordi det rører ved hans bilde i skaperverket. Ut fra sin natur og misjon kan kirken ikke se bort fra kallet til å kjempe mot stigmatisering, fordommer og undertrykkelse. Kirken må leve og vitne også i denne tiden med aids. Mennesker ble skapt i Guds bilde (1 Mos 1,26-28), og kirken skal være Hans kropp. Kristus er det levende hode på denne kroppen og samtidig den som gir den liv gjennom sin Ånds nærvær.

Mangelen på seriøse teologiske refleksjoner i en tid med hiv og aids er en tragedie som har plaget kirken det siste par tiår. Når det gjelder utfordringen fra hiv og aids, har teologene våre vært sene og stille, og kirkene har også vært tause.

Teologi er en felles aktivitet for både eksperter og legfolk; den vokser ut av det felleslivet de troende lever. Den vokser fram når mennesker i lys av troen deler både sitt liv og sine tolkninger av det som skjer omkring dem.

Interessen for "folkets teologi" eller "kirkebenkenes teologi" kommer sikkert til å vokse nå som flere og flere zambiske kristne er blitt utdannet til et nivå der de kan stole på verdien

av sine egne ideer og kritiske refleksjoner omkring bibeltolking.

Men det er forskjell på folk – også teologiske forskjeller. Vi må ønske velkommen og forsøke å utvikle den utrolige rikdommen og variasjonen i de mange perspektiver, bakgrunner og evner som finnes. Blant disse forskjellene er ulikheter i måten mennesker opplever, forholder seg til og forstår Gud på i en tid med hiv og aids; i de måtene mennesker finner mening i sine handlinger på i moral og etikk; og i de måtene den ene sanne Gud tilbys på. Den kristne kirkes enhet er og har alltid vært Gud i Kristus. Vi må arbeide sammen, omfavnet av Guds forsonende enhet.

Teologi er og har alltid vært det levende produkt av trosfellesskap som brytes med troens mening i møte med livets tvetydighet. I denne prosessen er andre menneskers og trosfellesskaps trosvandringene meget hjelpsomme, både når det gjelder tidligere tiders vandring og de som finner sted i dag. Teologi som er produsert av, eller snarere i, kirken, har alltid oppstått i en smeltedigel av ulike synspunkter. Disse synspunktene har støtt mot hverandre, og resultatet har noen ganger vært kompromiss, andre ganger nye formuleringer og atter andre ganger innlemmelsen av flere tolkninger.

Kampen for å tyde Guds vilje

Mange som lever med hiv eller aids, kjemper for å finne Guds vilje for deres nåværende situasjon. Det bør skapes anledninger for legfolk til å bli forberedt og utrustet til å tenke gjennom forholdet mellom sin tro og sitt dagligliv. Troens samfunn er stedet der teologi formes når de troende i fellesskap deler sine erfaringer av Gud, menneskeheten og skaperverket.

Det finnes ingen eksperter i prosessen som produserer en levende teologi som på en autentisk måte er knyttet til menneskers liv. Refleksjoner over livserfaringer fører til levende teologi. Så hvordan kan dette hjelpe oss i letingen etter en teologi som er relevant for aidsproblematikken? For det første er det refleksjonene til de som lever med den aktuelle problemstillingen, som er det primære grunnlaget for fremveksten av en teologi som er relevant for det livet. Mer direkte: Hvis kirken leter etter en teologi som tar for seg hiv og aids, må den lytte til dem som lever med viruset, deres omsorgspersoner og deres slektninger og venner. Det er faktisk de som er nærmest

viruset, som kan utvikle en aidsteologi. Dette betyr at de som er rammet av hiv eller aids, ikke må vises bort fra kirken. De er nettopp ressursene som trengs i den teologiske refleksjonen.

Det er her medlemmer av Guds folks fellesskap, skapt i Guds bilde, er med i en kallsfundert kritisk og konstruktiv tolkning av den aktuelle virkeligheten de opplever som mennesker som lever positivt med hiv. Hvis de stenges ute, blir rikdommen i Guds kjærlighet og nåde nektet, ikke bare dem, men også resten av de troendes samfunn.

Det kristne fellesskapet må gi plass for hele Guds folk til å søke Gud, til å prise Gud og til å reflektere over sine erfaringer i lys av troen. Alle må kunne oppdage sitt teologiske og moralske fundament som en del av hele fellesskapets teologi, gudstjeneste og moral. Å kategorisk utelukke noen grupper viser også en manglende tillit til Gud og en manglende evne til å verdsette det ubetingede ved Guds kjærlighet.

Jesus var konsekvent engasjert i å motarbeide utelukkelsen av noen grupper mennesker, for eksempel kvinner, samaritaner, spedalske og demonbesatte. Denne prosessen har også vært et vedvarende trekk ved troens fellesskap overalt. Trosfellesskap strir ofte med utfordringen om å bli mer inkluderende og bryte ned murene som skiller mennesker fra hverandre, når forståelsen av Guds aksept for alle mennesker fornyes.

Troens folk kalles til å granske seg selv i lys av sine erfaringer av Gud, og ikke til å felle dom over andre. For mye etisk veiledningsmateriale lages av mennesker som spørsmålene ikke angår, verken personlig eller som gruppe, mennesker som har tatt sine beslutninger på forhånd på grunnlag av strenge og fastlagte regler.

Mening kommer til syne i fortellingene til enkeltmennesker, familier og hele samfunn ødelagt av frykten, lidelsen og døden som har rammet mennesker over hele verden i mer enn et tiår. For å fatte den virkelige utfordringen for teologien i en tid med aids må man lytte til disse beretningene og til dem som beretter: de som lever med hiv eller aids, og deres pårørende, deres familier, partnere, kjæresten og omsorgspersoner.

Jobs lidelser og Jesu barmhjertighet

Teologiske refleksjoner i en tid med hiv og aids må begynne med Gud fordi alle ble skapt i Guds bilde, og fordi kirken i selve

sin natur må være Guds redskap i verden. Det går an å hevde at pandemien ikke reiser nye spørsmål om Gud. Men den reiser i hvert fall gamle spørsmål i nye, og for de involverte helt akutte, former. Spørsmål om forholdet mellom Gud og lidelse er sentrale når man drøfter hiv og aids. Voldsom smerte, lik den som hiv eller aids forårsaker, kan skape et inntrykk av at Gud er fraværende.

Jobs bok 1-42 utgjør kanskje den mest dyptpløyende refleksjon over forholdet mellom menneskelig lidelse og guddommelig nærvær og makt. Jobs egne kroppslige lidelser og psykiske kvaler kan gi en smertefull gjenklang hos lesere som nå kjemper med hiv eller aids.

Jobs møte med virvelvindens gåtefulle Gud etterlater ham fylt med ærefrykt og ydmykhet i sin skapers nærvær og makt. Han har vunnet diskusjonen. Hans personlige synd er ikke årsaken til hans lidelse, og Gud straffer ham ikke for slik synd. Leksen må repeteres og Jobs bok må leses om og om igjen i møtet med kristne som fortsatt tenker på menneskers lidelse som Guds straff for personlig synd, og som ser et konkret eksempel på dette i hiv og aids.

Som Det nye testamente forteller oss, var Guds nærvær ikke først og fremst myntet på de mektige og velstående. Syndere og prostituerte, fattige og sosialt marginaliserte skulle tas imot først. Ved å identifisere seg med disse, ved å spise og drikke sammen med dem, snudde Jesus opp ned på de vedtatte normene for det som var religiøst og politisk korrekt. Det skulle til slutt koste ham livet, fordi man mente han undergravde den etablerte orden. Etter en falsk rettergang ble han korsfestet utenfor Jerusalems byporter. For kristne som føler trang til å avvise, unngå eller forsømme mennesker som lever med hiv eller aids, burde Jesu eksempel være en kraftig påminnelse, han som sier: "Det du gjør mot en av disse minste..."

Vi står overfor det mysteriet at Gud helt og fullt går inn på menneskelige vilkår, så til de grader at han tar på seg menneskelig smerte og død i Jesu lidelse og korsfestelse. Denne avgjørende, korsformede åpenbaringen av Guds medlidelse med mennesker i Jesus Kristus viser en ny side av mysteriet, også kalt kjærlighet. Det er ikke lett å fatte, men det beroliger oss når det gjelder Guds nærvær. Gud er til stede i tider med fortvilelse og smerte. Gjennom Jesus, som døde i sin kroppslige

skjøpelighet på korset, finner helbredelse og oppstandelse sted. Guds uutømmelige kjærlighet forlater ikke dem som Golgata først og fremst var myntet på. Lidelsen endrer et menneskes perspektiv og holdninger, og gjør det mulig for vedkommende å oppleve Guds kjærlige omsorg og nærhet.

Jesu oppsøkte ikke bare de utstøtte; han etablerte også en ny type relasjoner, et nytt slags fellesskap, et nytt Israel, som ville legemliggjøre det Gudsrike som han forkynnte. I dette nye fellesskapet ville Guds nærvær og makt vise seg framfor alt i utøvelse av kjærlighet. Og det ville være effektiv kjærlighet som ville mette de sultne, sette fanger fri, gi blinde synet tilbake, la de lamme gå og helbrede alle typer sykdom (Lukas 4,16).

Jesu omsorg for syke har inspirert generasjoner av kristne. Han avviste ettertrykkelig den gamle feilen som Jobs venner gjorde, de som mente at hans lidelse skyldtes hans synder. "Verken han eller hans foreldre har syndet", sa Jesus til disiplene om den blindfødte (Joh 9). I dette som i mange andre tilfeller åpenbarte selve helbredelsen Guds makt og herlighet ved å sørge for de umiddelbare behovene til de lidende og ekskluderte.

I kristen omsorg og i menneskehetens vitenskapelige utvikling skal disse gudgitte ressurser brukes til å gi helse og velvære tilbake til de syke. Kjærlighet etter Jesu forbilde, ubetinget aksept av og omsorg for de nødlidende, må komme til uttrykk så effektivt som mulig. Dette bør skje medisinsk, sosialt og personlig, og i alle kirkens tjenester.

Håp

Den kristne tro er håpets tro. Kristne styrkes av dette håpet når de kjemper med dype spørsmål om lidelse. De bekrefter at lidelse ikke kommer fra Gud. De bekrefter at Gud er med dem, selv midt i sykdom og lidelse, at han helbreder og frelser i "dødsskyggenes dal" (Salmene 23,4). Gjennom Kristi lidelse på korset er hele skapelsen blitt forløst. Det kristne håp er grunnfestet i erfaringen av Guds frelsende handlinger i Jesus Kristus, i Kristi liv, død og oppstandelse fra de døde.

Synet på Kristus som Guds lidende tjener medfører et kall til kristne til å ta del i lidelsene til mennesker som lever med hiv eller aids, og derved å åpne seg for sin egen sårbarhet og dø-

Kirken som Kristi kropp er stedet der Guds helbredende kjærlighet erfares og kommer til uttrykk. Kirken er forpliktet til å gå inn i andres lidelse, til å stå sammen med dem mot all avvisning og fortvilelse. Fordi den er Kristi kropp, han som døde for alle, og som er solidarisk med alle som er berørt av hiv og aids, er vårt håp i Guds løfter levende og synlig for verden.

JAPHET NDHLOVU

delighet. De kristne og kirkene burde reagere med kjærlighet og solidaritet overfor dem som er smittet eller berørt av hiv eller aids, og dette burde komme til uttrykk i omsorg for og støtte til dem som er direkte berørt av viruset, og i tiltak for å forhindre at det sprer seg.

Mange kristne og kirker har vist Kristi kjærlighet til de smittede og berørte av hiv og aids, men noen har dessverre også bidratt til at de blir stigmatisert og diskriminert, og har derved lagt stein til deres byrde. De største hindringer i forebyggingen av hiv er frykt, fornektelse og uvitenhet. Tale om håp, ledsaget av åndelig og etisk utlegging av meningen med livet etter døden, ved bruk av folks hverdagsspråk, ville berike samtalen om alternative måter å leve med hiv eller aids på. En teologisk helhetlig modell vil da fortsatt være åpen for de spørsmålene og utfordringene som pandemien reiser.

Kalt til å være annerledes

Etterord

AV GILLIAN PATERSON

En reise

Historien om vår tro er full av reiser: Reisen til det lovede land, vismennenes reise, reisen til Golgata. Det er en fornemmelse knyttet til disse reisene om at det er en skjebne som skal oppfylles, selv når veien er mørk og forvirrende, og målet er tilsørt av mysterium. Man fornemmer også at disse reisene åpenbarer livsviktige sannheter om Guds plan for verden og om alle tings egentlige mening. Og det haster med disse reisene; man fornemmer at det ikke er neste år eller om ti år man må sette ut, men nå. Stjernen som peker mot Betlehem, vil ikke vente. Fortellingen krever at kairos-øyeblikket må gripes.

Proessen som produserte denne boken, sprang ut av en tilsvarende opplevelse av at det haster. Her var det også en reise som måtte gjennomføres. Den ble inspirert av en overbevisning hos kirkeledere i det sørlige Afrika og i de nordiske landene om at stigma knyttet til hiv og aids utfordrer oss til å finne nye veier til å utforske vår tro, våre mellommenneskelige forhold og spørsmålet om hva slags fellesskap kirken er kalt til å være. Da man satte i gang prosessen, var det et viktig poeng at kirkene i sør og nord skulle gjøre dette sammen: et farefullt og vanskelig skritt i en tid der diskusjonen om aids er full av sinne og splittelse og stridende interesser, og der religionene selv beskyldes for å bidra til epidemien gjennom sine trossamfunns eksklusivitet og sine budskaps moralisme.

For aids har frembrakt flere beretninger om splittelse, særlig når det gjelder det som oppfattes som forskjellene på de afrikanske og de nordatlantiske innfallsvinklene. For eksempel kan man se hvordan vestlige bio-medisinske måter å betrakte epidemien på er i konflikt med afrikanske fellesskapsfokusede måter. Det er rått parti, fordi Afrikas egne tiltak i stor grad er avhengige av vestlig pengestøtte og vitenskapelig ekspertise, og fordi mediene bruker vestlige paradigmer og europeiske språk for å spre ideer.

Også teologisk sett kan reelle forskjeller lett dekkes over. Sett

fra sør kan kristne i nord virke autonome og individualistiske, og deres tro kan synes å være farget enten av høyrevridd fordommelse eller av en liberal moral hvor "alt er tillatt". Europere (hvis de i det hele tatt vet noe om afrikansk religion) kan synes at afrikanske kulturers kosmologiske og kollektive arv trenger å vike plass for mer "moderne" filosofiske og religiøse tanke sett. Slike stigmatiserende karikaturer skaper sinne og fremmedgjøring; de saboterer effektiv dialog; de lurer som et virus ved selve hjertet av den internasjonale dialogen om aids.

Men, som det står i innledningen, kirken "er kalt til å være annerledes". Denne bemerkelsesverdige samling refleksjoner er et resultat av denne overbevisningen: Den er sluttresultatet av en toårig prosess der kristne råd i Norden og i det sørlige Afrika arbeidet, sammen og hver for seg, med tre teologiske temaer som i begge regionene (og ellers i verden) har vist seg å være sterke drivkrefter i stigmatisering og diskriminering.

Forbi karikaturene

Det som disse tekstene gjør, er først og fremst å utfordre de tidligere nevnte stereotypene og sette dem i perspektiv. For det vi ser her, er grupper av kristne og individuelle teologer som lidenskapelig går inn i kampen for å gjøre troen forståelig i sine egne kulturelle sammenhenger, en kamp vi alle har rett til å forvente at kirkene våre tar del i.

Stigma er vevd inn i de dypeste lagene av samfunnets oppbygning og i de tankemønstre dets borgere bruker for å gi sitt liv mening. Utfordre stigmaene, og du vekker følelser som er dype, men kanskje ikke bevisste og forståtte. Stigma er tabuernes tjener. Tabuer er ikke skadelige i seg selv. Tvert imot, det er gjennom sine tabuer, dypt forankrede som de er i den kollektive og individuelle bevisstheten, at samfunn, institusjoner eller sosiale grupper beskytter seg mot skade, farer og risikable møter med det som er "forskjellig" eller "annerledes". Antropologisk sett har religion fungert slik at den har styrket kulturelle tabuer og derved gitt kosmisk mening og rituelle ut-

trykk til de verdiene som samfunnet ordner seg etter.

Men av alle de elementene som finnes i en kultur, er tabutenkning aller mest knyttet til sex og seksualitet, kjønn, rase, sykdom, synd og død. Det er rundt disse temaene at stigma knyttet til aids stort sett er samlet. Dette er bakgrunnen for Japhet Ndhlovus sterke krav om mer likestilling mellom kjønnene i hans egen zambiske kultur, begrunnet i en erkjennelse av at mye bibeltolkning er patriarkalsk, og også i behovet for å verdsette sex som en gave som gjør det mulig for oss å delta, sammen med Gud, i skapelsesprosessen. Dette er bakgrunnen for Carina Wöhlks innsiktsfulle sammenstilling av aidsrelatert stigma og skylden og skammen knyttet til seksualitet, spesielt homoseksualitet. Dette er bakgrunnen for Elias Massicames påstand om at mosambikiske afrikanere ser på sex som noe som er utenfor Guds suverenitet, og derfor tier om den, slik at de blir offer for vestlig inspirerte mediers forherligelse av "fri sex". Dette er bakgrunnen for Elizabeth Knox-Seiths skildring av døds-kulturen, der unge mennesker risikerer selve livet for den seksuelle intimiteten de lengter etter, og i prosessen lager en kortslutning mellom livets opphav og dets slutt.

Vi er privilegerte som på disse sidene kan møte kristne som har hatt mot til å ta et dypdykk ned i sin egen sjels mørke krokker, og samtidig ned i sitt samfunns "sjel", for å kunne ta opp aidsrelaterte stigma på en ærlig måte – eller, som Carina Wøhk uttrykker det, å konfrontere "Jeg er den jeg er", slik at også vi, i Kristus, kan være den vi er.

Én kropp

Man kan hevde at de kristnes taushet om sex og seksualitet springer ut av en enda bredere fornektelse av selve kroppen, og at det er her vi bør rette vår teologiske oppmerksomhet. Når det gjelder de nesten universelle kulturelle tabuene som ble nevnt tidligere, er både sex, seksualitet, kjønn, rase, sykdom, synd og død sider av det som kroppen er og gjør. Det synes derfor som om man ikke kan være "i kroppen" uten å oppleve noe av den skyld og den skam som er knyttet til kulturelle

tabuer, uten å ha en følelse av synd. Men det er i kroppen at vi bæres i livmoren, fødes, lever, elsker, blir syke og dør. Ved inkarnasjonen ble Ordet, helt bokstavelig, menneskelig kjøtt og blod, noe som burde gjøre det ubibelsk for kristne noen gang å nedvurdere sin kropp. Det er i kroppen, ikke i bygninger, at mennesker blir Guds tempel. Det er nattverden, der man feirer Kristi kropp og blod, som tilkjennegir om man er innenfor eller utenfor det kristne fellesskapet. Men kulturelle tabuer er uvanlig sterke, og vår evne til å akseptere inkarnasjonen som en virkelighet er fortsatt innhyllet i en dyp tvetydighet.

Utforskningen av begrepet kropp har derfor vært sentral i den reisen som er skildret i denne boken. På det individuelle planet framhevet gruppen av hivpositive som møttes i Norge, behovet for en tro som bekrefter det kroppslige. I Zambia skriver Japhet Ndhlovu om behovet for at kirken betrakter sin helbredende tjeneste som noe kroppslig – å betrakte hellighet som en engasjert handling, ikke en tilstand av separasjon; at bildet på hellighet er "nærhet til", ikke "avstand fra" det urene.

Ettersom det tverregionale samarbeidet utviklet seg, ble Paulus' bilde av Kristi kropp som metafor for den universelle kirken til en levende virkelighet. Problemer oppsto selvfølgelig. Den nordiske åpenhet om seksuell legning utfordret tabuer blant grupper i sør. Den framtrekkende rollen som begrepet synd spiller i skriftene fra sør, skapte tilsvarende problemer for de nordiske deltakerne.

Har man flere ressurser, er det lettere å finne tid til refleksjon og skrivevirksomhet, mens organisasjoner som er overbelastet fra før, kan oppleve pro-

sjekter som dette, velkomne som de er, som dråpen som får begeret til å renne over. Slik er de kroppslige realitetene i våre forskjellige erfaringer, stoffet som Guds rike er laget av. Men reisen hadde sin egen framdrift, og alltid, når det virket umulig å gå framover, virket det enda mer umulig å gå tilbake. Til slutt var det ingen uenighet om tittelen: "En kropp". Slik kroppen er én selv om den har mange lemmer, og alle lemmene utgjør én kropp enda de er mange, slik er det også med Kristus. Og om ett lem lider, lider alle de andre med. Om ett lem blir hedret, gleder alle de andre seg (1 Kor 12,12,26).

Videre fram

Så hvor er Gud i menneskers erfaring med hiv og aids?

Grupper i nord så vel som i sør snakket om Gud som den fortapte sønns far, han som så sitt elskede barn på avstand og løp ham i møte, om 5. Moseboks Gud, som valgte oss, ikke fordi vi fortjente det eller var bedre enn andre, men fordi vi var elsket. Det er ofte blant de marginaliserte eller ekskluderte deler av oss selv, våre institusjoner og kulturer at Gud blir åpenbart for oss, i bildet av Kristi lidende kropp.

Og åpenbaringen er trinitarisk. Den skaper nye innsikter, leder oss tilbake til Ordet og framover inn i Åndens vedvarende gjerning. Åpenbaringen blir da en del av en nådefylt innbydelse til å engasjere oss i fortellingen om utfoldelsen av Guds rikes drama. Men vi engasjerer oss gjennom en inngangsport som er spesifikt vår egen. Vår egen lille reise blir da del av kirkens reise, med selve skapelsen og beretningen om Guds pilgrimsfolk som sin sammenheng.

Godt ut i prosessen ble jeg invitert til å delta på denne reisen, som rådgiver og venn. Det har vært et privilegium, og jeg har fått langt mer enn jeg har gitt. I kakofonien av motstridende stemmer som utgjør den internasjonale dialogen om hiv og aids, har åpenbaringsens øyeblikk for meg vært å få et glimt av den forsonende Kristus som vandrer sammen med de utstøtte, og innbyr andre til å være med på reisen.

I denne boken er det denne innbydelsen som nå gis videre til deg, leseren.

